

Seks is zilver, spreken is goud

Een onderzoek naar het sociale belang van de homo-ontmoetingsplaats aan de Plas van
Bruil in het uiterwaardengebied van Arnhem

Seks is zilver, spreken is goud

Een onderzoek naar het sociale belang van de homo-ontmoetingsplaats aan de Plas van Bruil in het uiterwaardengebied van Arnhem

Wageningen 5 februari, 2016
O.G. ter Sluis
Studentnummer: 3037576
Masterthesis (GEO4-3313)
Universiteit Utrecht
Faculteit Geowetenschappen
Master Stadsgeografie
Begeleiding: Dr. Ilse van Liempt
Universiteit Utrecht
Faculteit Geowetenschappen

Universiteit Utrecht

Samenvatting

In steden op de wereld voeren mensen binnen de publieke ruimte plekken een breed scala aan activiteiten uit die passen bij hun wensen en behoeften, zoals skateboarden en straatmuzikanten. Deze loose spaces geven steden creativiteit en spontaniteit en inwoners een “right to the city”. Straten, pleinen maar bovenal oude fabrieksterreinen en braakliggende gronden staan onder toenemende druk door processen als commodificatie en entrepreneurialism. De weerstand komt voornamelijk voort uit het feit dat de plekken gezien worden als leeg en betekenisloos en spoedig toe zijn aan ontwikkeling. In deze case study wordt ingezoomd op de Plas van Bruil, gelegen in het uiterwaardengebied Stadsblokken-Meinerswijk van Arnhem. Aan deze waterplas ligt een ontmoetingsplek (HOP) waar mannen (cruisers) elkaar anoniem kunnen ontmoeten voor diverse activiteiten. De HOP en haar cruisers bestaan niet vanzelfsprekend in de openbare ruimte en ligt door de heteronormatief geconstrueerde ruimte en door de eerder genoemde processen onder vuur vanuit omwonenden en overheden. Zo zijn in Arnhem vergesloopte plannen om dit gebied om te vormen tot natuurpark en veel andere recreanten te trekken. Om de relatie tussen de cruiser en de overheid te onderzoeken gebruikt deze studie de Spatial Triad van Lefebvre. Binnen de perceived, lived en conceived space die gezamenlijk een ruimte construeren, kunnen fricties tussen enerzijds de cruiser en de loose space en anderzijds de overheid worden uitgediept. Via data uit observaties, interviews, mental mapping en een beleidsanalyse is de Spatial Triad vormgegeven en kunnen conclusies worden getrokken waar de relatie tussen de drie spaces wringt. De verschillen tussen de perceived, lived en conceived space maken duidelijk dat de toekomstige plannen van de gemeente Arnhem de cruiser buitensluit (exclusion). De stimulus shelter van de cruiser strookt niet met de stimulus inducer die de gemeente Arnhem voor ogen heeft. Daarnaast blijkt de HOP om nog een hele andere reden van betekenis te kunnen zijn voor haar gebruikers: de HOP heeft bij de frequente cruisers een grote sociale functie.

Keywords: loose space, sex zones, cruiser, exclusion, Lefebvre, Wachs.

Voorwoord

Voor u ligt mijn masterthesis ter afsluiting van mijn studie Stadsgeografie aan de Utrecht Universiteit. Al sinds kinds af aan ben ik geïnteresseerd in marginale groepen en, mede door mijn studie, in hun plek binnen de openbare ruimte. Ingegeven door mijn oud-docent Martijn Duineveld ben ik in contact gekomen met de cruisers van de Plas van Bruil. Voor zijn introductie in dit gebied en mijn meerdere gesprekken met hem hierover wil ik hem hartelijk bedanken. Ook mijn begeleider Ilse van Liempt wil ik bedanken voor haar flexibiliteit, inzichten, hulp en fijne contact. Luuk, jou wil ik bedanken voor de vele sparsessies. Lieve Jet en Anneriek, ook zonder jullie was deze thesis niet in zijn huidige vorm tot stand gekomen. Daarnaast bedank ik mijn gatekeeper voor zijn vele informatie, moeite en prettige omgang. Tot slot bedank ik mijn vader voor zijn geduld, het gaat eindelijk gebeuren...

Mama, je grootste wens was altijd dat ik na mijn minder vruchtbare eerste jaren in Wageningen ooit zou afstuderen. Aan jou draag ik mijn thesis op, helaas mag je dit niet meer meemaken.

Wageningen, februari 2016

Onno ter Sluis

Inhoudsopgave

1. Inleiding	11
1.1 De homo-ontmoetingsplek	12
1.1.1 Weerstand	13
1.1.2 Ontstaan	13
1.1.3 Wat zegt de wet tegenwoordig?	14
1.2 Doel van het onderzoek.....	15
1.3 Onderzoeksvragen	15
1.4 Relevantie	16
1.4.1 Wetenschappelijke relevantie	16
1.4.2 Sociale relevantie	16
1.5 Opzet onderzoek	16
2. Gebiedsbeschrijving	17
2.1 Ligging Stadsblokken-Meinerswijk.....	17
2.2 Geschiedenis en cultuurhistorie	17
2.3 Ecologie.....	18
2.4 Gebiedsplannen en stakeholders	19
2.4.1 Touwtrekken tussen stakeholders	19
2.4.2 Huidige visie op het gebied	20
2.4.3 Recent uitgevoerde plannen	20
2.5 Onderzoeksgebied: de Plas van Bruil	21
3. Wetenschap van de HOP's	22
3.1 Ongeplande plekken	22
3.1.1 Verlaten en betekenisloos?	22
3.1.2 Loose Space	23
3.2 Spatial Triad.....	24
3.2.1 Perceived space	25
3.2.2 Lived space	25
3.2.3 Conceived space	25
3.3 Theorieën over uitsluiting.....	26
3.3.1 Rol van de overheid en private partijen	26
3.3.2 Rol van medegebruikers	27
3.3.3 Exclusion	28
3.4 Homo-ontmoetingsplekken.....	28

3.4.1 Ruimtelijke criteria	29
3.4.2 Verbale en non-verbale communicatie	29
3.4.3 Is elke HOP anders?	31
3.4.4 Sociale functie	32
3.4.5 Mogelijke gevaren	33
3.5 Deelconclusie.....	34
4. Methoden.....	36
4.1 Dataverzameling	36
4.1.1 Sampling	36
4.1.2 Gatekeeper	36
4.1.3 Mental mapping	37
4.2 Context van de interviews.....	37
4.2.1 Profiel van de cruiser.....	37
4.2.2 Locatie	37
4.3 Ethiek.....	38
4.3.1 Privacy	38
4.3.2 Non-response	38
4.3.3 Mijn positie in het onderzoek	38
4.4 Representativiteit en betrouwbaarheid.....	39
4.5 Operationalisering van theoretisch raamwerk	39
5. Rust versus drukte	41
5.1 Wat is de perceived space van de HOP aan de Plas van Bruil?	41
5.1.1 Welke fysieke kenmerken hebben de Plas van Bruil en de homo-ontmoetingsplaats? (deelvraag 1.1).....	41
5.1.2 Wat is het profiel van de cruiser? (deelvraag 1.2)	45
5.1.3 Welke activiteiten vinden op de HOP plaats? (deelvraag 1.3)	48
5.2 Beantwoording deelvraag.....	48
5.3 Wat is de lived space van de HOP aan de Plas van Bruil?	49
5.3.1 Waarom bezoeken mensen de homo-ontmoetingsplek? (deelvraag 2.1).....	49
5.3.2 Wat gebeurt er op de homo-ontmoetingsplek tussen cruisers, op het gebied van gedrag, omgangsvormen en communicatie? (deelvraag 2.2).....	57
5.3.3 Wat voor conflicten ontstaan er op de homo-ontmoetingsplek tussen enerzijds cruisers en anderzijds niet-cruisers en wetshandhavers? (deelvraag 2.3).....	64
5.4 Beantwoording deelvraag.....	66
5.5 Wat is de conceived space van de HOP aan de Plas van Bruil?	68

5.5.1 Welke plannen maakt de gemeente voor het uiterwaardengebied Stadsblokken- Meinerswijk en welke ideeën zitten daarachter? (deelvraag 3.1)	68
5.6 Beantwoording deelvraag	71
6. Conclusie	73
7. Kritische reflectie	78
8. Aanbevelingen	79
Literatuur	80
Bijlagen	86
Bijlage 1: Interview structuur	86
Bijlage 2: Topiclist	88
Bijlage 3: Mental Maps	89

1. Inleiding

Het ruimtelijke ordeningsbeleid van Nederland is sterk gericht op het scheiden van verschillende functies. De functieverdeling van bijvoorbeeld wonen, werken, recreëren en cultuur domineert al van voor, maar zeker na de Tweede Wereldoorlog het huidige Nederland (Pols et al., 2009). De naoorlogse ruimtelijke ordening stond in het teken van woningnood. Om deze woningnood in te lopen, verrezen veel flats in vier bouwlagen en werd dit vraagstuk later opgelost door goedkope hoogbouwflats te bouwen (Gordijn et al., 2003). Deze modernistische stedenbouw is vaak bekritiseerd door bijvoorbeeld Jane Jacobs in "The death and life of great American cities" (1961). Schuyt en Taverne (2004) spreken zelfs over de stad die haar aura verloor in de naoorlogse jaren. De chaotische industriestad werd getracht te worden getransformeerd naar een geplande orde binnen het stedelijk landschap. Echter, ondanks de kritieken, blijft de publieke ruimte in Nederland een duidelijke mono-functie houden. Binnen deze mono-functie is maar weinig ruimte voor creativiteit en spontaniteit (Papastergiadis, 2002).

De functionele inrichting die Nederland beheerst, resulteert in het kweken van bestemde gebieden waar de verschillende functies duidelijk worden ingedeeld. Huizen zijn er om te wonen, kantoren, fabrieken en bedrijventerreinen worden gebruikt om te werken, straten zorgen voor transportmogelijkheden en recreatiemogelijkheden zijn er bij talloze sportverenigingen, zwembaden en aangelegde parken. De private ruimte van huizen, appartementencomplexen, kantoren, winkels, kerken en bibliotheken staan haaks op de open, publieke ruimte. De ruimte waar mensen minder worden beperkt in de activiteiten die zij willen ondernemen en waar meer ruimte is voor spontaniteit (Franck en Stevens, 2006). Robert Sommer (1974) beschrijft in zijn boek "Tight Spaces" het verschil in harde en zachte architectuur. Enerzijds staat de harde architectuur voor hem voor vaste stoelen die aan de grond zijn bevestigd met aan de voorkant het docentenbureau. Anderzijds symboliseert de zachte architectuur een klaslokaal met verplaatsbare stoelen, vaak in verschillende clusters, en staat het docentenbureau tussen deze clusters in. In dit licht is de harde architectuur de *tight space* en geeft de zachte architectuur een meer dynamische open ruimte weer.

Ook in steden zijn deze twee verschillende ruimten terug te vinden. De tight spaces zijn nauwkeurig gescript, hebben uitgebreide regels en het is voorgeschreven hoe ze gebruikt moeten worden. In het klaslokaal mogen de leerlingen enkel op vaste plaatsnemen en heeft de docent een meer autoritaire functie in het geheel. Ook andere onderzoekers gebruiken termen om deze strak geplande ruimte te beschrijven. Zo noemt Crawford (1992) deze *themed environments* en beschrijft ze als shopping malls waar alles voor de consument is uitgedacht en niets aan het toeval wordt overgelaten. In deze tight spaces is de keuzevrijheid voor de consument minimaal en worden minder verschillende activiteiten ondernomen. Tevens is met name de private ruimte, maar ook de publieke ruimte onderhevig aan extra controle in de vorm van beveiligers en bewakingscamera's zodat vooral niets impulsiefs plaatsvindt in het stedelijk landschap. Mogelijke gevaren worden bijvoorbeeld in een shopping mall buiten de deur gehouden (Cupers en Miessen, 2002). Maar ook in de publieke ruimte kunnen avondklokken worden ingesteld, hangjongeren worden verboden om samen te komen of kan het skateboarden aan banden worden gelegd in straten en op pleinen.

In contrast met deze tight spaces staan de ongeplande ruimten die in zekere mate het onverwachte, risicovolle en spontane aanmoedigen (Franck en Stevens, 2006). Deze ruimten zijn verschenen doordat ze in een transformatieproces zitten van de ene functie naar de andere of omdat de plek betwist wordt door bewoners. Bovendien kunnen het gebieden zijn die aan de aandacht van de

lokale overheid zijn ontsnapt waarover al een lange tijd is gediscussieerd en die weinig economische waarde hebben. De plekken zijn vaak privédoorn of zelfs staatsdoorn. Enkele voorbeelden zijn oude verlaten fabrieksterreinen, braakliggende terreinen of plekken onder bruggen en viaducten. Ook zones naast spoorrails of snelwegen hebben een weinig *tight imago*. De ongeplande ruimten zijn vaak aan te treffen naast de geplande ruimten met hun vaste activiteiten en gelimiteerde functies (Bishop, 1988). Franck en Stevens (2006) gebruiken voor deze ongeplande gebieden de term *loose space*. Dit zijn plekken waar mensen een grote verscheidenheid aan activiteiten ondernemen die in eerste instantie niet op deze plekken gepland zijn. De loose space staat in toenemende mate onder druk. Dit terwijl deze plekken ook creatieve en spontane activiteiten aanmoedigen en een divers publiek kunnen trekken.

Braakliggende terreinen en bosschages nabij tankstations zijn ruimten die als loose space gedefinieerd kunnen worden en geven de mogelijkheid om te worden geclaimd voor verschillende functies. Eén van die functies die garen spint bij de loose spaces is de homo-ontmoetingsplek. De activiteiten die zich op een dergelijke plek afspelen zijn ongepland. Door gebruikers zelf wordt deze homo-ontmoetingsplek vaak kortweg HOP genoemd. De HOP en haar gebruikers liggen volgens verschillende bronnen steeds vaker in conflict met het beleid wat de (lokale) overheid op de HOP toepast. Om meer inzicht te krijgen in deze frictie tussen de HOP-gebruiker en (lokale) overheid wordt in dit onderzoek gebruik gemaakt van de *Spatial Triad* van Lefebvre (1991). In zijn Triad maakt Lefebvre onderscheid tussen drie factoren die een dialectisch verband onderhouden: de *perceived*, *lived* en *conceived space*. Gedrieën hebben zij invloed op de totstandkoming van een ruimte. De *perceived space* staat voor de waargenomen ruimte, die empirisch te onderzoeken is. De *lived space* beschrijft de gevoelens en motivaties van de aanwezigen in dat gebied. De ruimte die beleidsmakers en planners voor ogen hebben beschrijft de *conceived space*. De verschillen tussen deze *spaces* geven inzicht in mogelijke conflicten die rond HOP's optreden. De HOP staat daarbij centraal in dit onderzoek. Tegen deze achtergrond is het van belang om de geschiedenis van de HOP en de toon in het huidige publieke debat helder te hebben.

1.1 De homo-ontmoetingsplek

In het eerste Nederlandse werk over homo-ontmoetingsplekken van Westra en Kocken (1992) worden deze plekken "banen" genoemd.

Banen:

Openbare ontmoetingsplaats voor mannen die (seksuele) contacten zoeken met andere mannen. Een wijd verspreid en oud fenomeen: er zijn banen bekend uit de 18e eeuw (de zogenaamde "cruysbanen", waar zowel het Engelse "cruising" als het Nederlandse "baan" vermoedelijk van zijn afgeleid). Er bestaan veel verschillende banen. Er zijn er bij stations, in parken en plantsoenen, bij meren, stadsgrachten, kanalen, in bossen, aan stranden, in duinen, op pleinen, in passages maar ook bij sportparken, tunnels, urinoirs, in winkelcentra en langs auto- en snelwegen. De aanwezigheid wordt niet bepaald door de aan- of afwezigheid van homo-uitgaansgelegenheden. Iedere baan heeft zijn eigen drukte, bezoekersaantallen, tijd enz.

Door deze definitie kan de illusie worden gewekt dat alleen homoseksuele mannen op de HOP afkomen, maar niets is minder waar. De mannen die gaan cruisen, de zogeheten cruisers, kunnen

evengoed hetero- of biseksueel zijn (Essers, 1994). Dergelijke plekken blijven ook tegenwoordig de behoefte van homoseksuele, dan wel biseksuele of heteroseksuele mannen bevredigen. De HOP biedt de mannen meer anonimiteit dan een commerciële kroeg hen kan geven. Soms zijn deze cruisers niet openlijk homoseksueel en vertolken een dubbelrol voor hun vrouw of vrienden. Daarnaast kunnen ook religieuze redenen en een illegale verblijfstatus een rol spelen om de HOP te bezoeken. Bovendien blijkt het voor jonge mannen een hoge drempel te zijn om naar een homokroeg te gaan om gelijkgestemden te ontmoeten (Schuyf en Stoop, 2006).

1.1.1 Weerstand

Ondanks de verschillende redenen die sommige cruisers hebben om een HOP te bezoeken, leveren deze plekken ook weerstand op. Vanuit omwonenden en overheden komt soms kritiek, omdat het gedrag als aanstootgevend kan worden ervaren en in strijd kan zijn met de Nederlandse wet. Dit levert fricties op tussen de gebruiker en de overheid. Dat is ook te zien aan de cijfers van Stichting Platform Keelbos, een belangenorganisatie voor HOP's en haar bezoekers (Keelbos, 2016a). Uit hun cijfers blijken op dit moment in heel Nederland 271 open HOP's te zijn maar blijken ook 56 HOP's al te zijn gesloten. Het is echter onduidelijk vanaf wanneer gedocumenteerd is en in welk tijdsbestek deze HOP's zijn verdwenen. Wel concludeert Stichting Platform Keelbos in 2007 dat gemeenten steeds krampachtiger op HOP's in de buitenlucht reageren (Metro, 2007). Daarnaast staat in het Brabants Dagblad (2015): "Tien jaar geleden stond Brabant nog te boek als het walhalla van de buitenseks, maar ook in deze provincie staat de homo-ontmoetingsplaats onder druk". Dit blijkt ook doordat Stichting Platform Keelbos recentelijk met succes naar de rechter moest stappen om een HOP bij Goirle open te houden (Keelbos, 2016b). De HOP blijft op veel weerstand stuiten, getuige ook de laatste gang naar de rechter van Stichting Platform Keelbos in mei 2015. Ook hier willen de gemeenten Breda en Oosterhout een verzorgingsplaats doen sluiten (BN De Stem, 2015). De ontstaansgeschiedenis van deze HOP's biedt wellicht aanknopingspunten in enerzijds de behoefte van de cruiser en anderzijds de weerstand vanuit de maatschappij.

1.1.2 Ontstaan

In "Homoseksualiteit in Nederland van 1730 tot de moderne tijd" concludeert Hekma (2004) dat openbare seks al sinds de Griekse oudheid zich afspeelt tussen homo's. Toen waren sportscholen de plaats voor seksuele ontmoetingen. Vanaf de 18^e eeuw verplaatsten deze plekken zich naar bastions, parken, stranden, parkeerplaatsen en urinoirs waar mannen publiekelijk seks met elkaar hadden. Het Haagse Bos is een plek waar al honderden jaren ontmoetingen tussen cruisers plaatsvinden. Lang was seks voor homoseksuelen verboden en werd sodomie zelfs bestraft met de doodstraf. Naast het Haagse Bos dienen ook de ruïnes van het middenschip van de Utrechtse Domkerk als voorbeeld. Nadat de Domkerk tijdens de zomerstorm van 1674 was ingestort, bleken de overblijfselen van de kerk jarenlang een plek waar sodomieten zich aan elkaar vergrepen. Uiteindelijk resulteerde dit in de Utrechtse sodomieprocessen waarbij 18 mannen werden veroordeeld en gewurgd (Noordam, 1995). Tegenwoordig wordt sodomie voornamelijk geassocieerd met seks met dieren, maar vroeger werd anale penetratie ook gezien als een zonde. Hoewel sodomie nu andere interpretaties kent, wordt op sommige plekken in de christelijke wereld anale penetratie en orale seks nog steeds als sodomie beschouwd. Vanaf 1870 wordt homoseks in Nederland niet meer vervolgd met de doodstraf (Hekma, 2004).

Begin jaren twintig moesten cruisers de straat op om elkaar te kunnen ontmoeten. Veel seks vond in loose spaces plaats: in een bosje, een urinoir, een portiek of een ander afgezonderd plekje in de

publieke ruimte omdat de meeste mannen vrouw en kinderen thuis hadden wonen (Hekma, 2004). In het bijzonder was de aanwezigheid van HOP's in de Tweede Wereldoorlog van betekenis. De Duitse bezetting zorgde op grote schaal voor deportatie van homoseksuelen naar concentratiekampen. Hierdoor waren ze genooddaakt om vluchtig en vooral anoniem contact te hebben. HOP's voldeden aan de eisen van anonimiteit en privacy, al was niemand compleet te vertrouwen. Van grote importantie voor de emancipatie en acceptatie is het ontstaan van een eigen homoseksuele subcultuur. Waar de cruiser voor de oorlog zijn seksuele escapades in de loose spaces botvierde in urinoirs en parken verplaatste het zwaartepunt zich vanaf 1950 naar de tight spaces van kroegen en danscafés. (Bulkens, 2005; Hekma, 2004). Hier konden mannen zich evenwel minder anoniem voordoen dan op de verscholen HOP's in duinen, toiletten en parken. Cruisers willen vaker anoniem blijven en hebben allerlei redenen om niet tight spaces als kroegen te gebruiken. HOP's liggen hierdoor meestal verscholen achter bijvoorbeeld bosschages zodat de activiteiten die plaatsvinden niet worden onthuld (Corzine en Kirby, 1977; Somlai et al., 2001).

Volgens Bulkens (2005) zijn de eerste Nederlandse homo-ontmoetingsplaatsen ontstaan op het centraal station van Amsterdam. De openbare toiletten leenden zich uitstekend voor seksuele handelingen en niet veel later werden op bijna alle grote stations de toiletten gebruikt om elkaar te ontmoeten voor seksueel contact. Toen bewaking deze activiteiten begon te ontmoedigen, dook men de parken rondom de treinstations in. Vervolgens verplaatsten homoseksuelen zich sinds de legalisering van homoseksuele handelingen in 1971 ook naar de openbare toiletten van tankstations (Hekma, 2004). Tevens lag de massale introductie van de auto na de Tweede Wereldoorlog hieraan ten grondslag. Mensen konden zich over een grotere afstand verplaatsen en het Rijkswegenplan zorgde voor de bouw van snelwegen en tankstations. Ook hier werden de praktijken ontmoedigd waarop homo's richting de parkeerplaatsen en bosjes trokken. Het ontmoedigingsbeleid van de overheden resulteerde in veel HOP's verspreid over Nederland (Bulkens, 2005; Hekma, 2004). Bovendien gebruikten homoseksuelen de plekken waar heteroseksuelen seksueel contact met elkaar hadden, zoals "randen van bossen, stranden, weides en in de duinen" (Hekma, 2004).

1.1.3 Wat zegt de wet tegenwoordig?

Waar vroeger homoseks werd bestraft met de doodstraf zijn er tegenwoordig andere regels van toepassing. In artikel 239 in het Wetboek van Strafrecht spreekt men van "schennis van de eerbaarheid". Hier wordt gesproken over "het willens en wetens verrichten van een onder de gegeven omstandigheden voor het normaal ontwikkelde schaamtegevoel kwetsende handeling. Het gaat om het publiekelijk tonen van persoonlijke intieme lichaamsdelen" (WvS, 2016).

Drie regels vallen onder schennis van de eerbaarheid:

1. op of aan een plaats, voor het openbaar verkeer bestemd;
2. op een andere dan onder 1° bedoelde openbare plaats, toegankelijk voor personen beneden de leeftijd van zestien jaar;
3. op een niet openbare plaats, indien een ander daarbij zijns ondanks tegenwoordig is.

Vooral de eerste regel is relevant wanneer het wordt toegepast op de homo-ontmoetingsplek. Dit komt er in de praktijk op neer dat seksuele praktijken alleen strafbaar zijn wanneer ze vanaf de openbare weg kunnen worden waargenomen. De politie is niet gemachtigd om in de bosjes deze activiteiten op te sporen en te beboeten. Met andere woorden: "wanneer een voorbijganger langs de HOP onverhoeds twee mannen intiem bezig ziet dan zijn zij niet strafbaar" (Keelbos, 2016c).

Wanneer men zich niet aan deze regels houdt, kan dit beboet worden met een gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of een geldboete van de tweede categorie (WvS, 2016). Naast het Wetboek van Strafrecht kan ook de burgermeester besluiten tot het beboeten van HOP-activiteiten. Dit kan wanneer de openbare orde wordt verstoord. Tot slot kan het bestemmingsplan worden gewijzigd waardoor bijvoorbeeld een recreatieve functie wordt vervangen door een woonfunctie. Hierdoor kan de HOP worden opgeheven. In dezelfde lijn is het ook mogelijk een plek de bestemming HOP te geven (Schuyf en Stoop, 2006).

1.2 Doel van het onderzoek

Zoals hierboven is beschreven, kunnen de HOP-activiteiten negatieve maatschappelijke reacties oproepen en deze maken het bestaan van deze plekken discutabel. Bovendien hebben overheden en de politie de Nederlandse wet aan hun zijde wanneer deze activiteiten vanaf de openbare weg zijn waar te nemen. Dit neemt niet weg dat veel cruisers de behoefte hebben elkaar te ontmoeten op een homo-ontmoetingsplek. Plekken die niet vanzelfsprekend bestaan in de openbare ruimte. Door de HOP te beschouwen als voorbeeld van een loose space wordt voor meerdere gebieden in Nederland inzichtelijk waar de relatie tussen overheid en participant wringt.

In dit onderzoek is daarom het doel om:

de fricties tussen enerzijds de HOP-bezoekers en de loose space en anderzijds de overheid te verhelderen. Door middel van de Spatial Triad van Lefebvre (1991) en de onderverdeling in lived, perceived en conceived space wordt het verband onderzocht. In het onderzoek wordt ingezoomd op de HOP aan de Plas van Bruil, een waterplas die ook gebruikt wordt voor (naakt)recreatie.

1.3 Onderzoeksvragen

Om bovengenoemd doel te bereiken is de volgende hoofdvraag opgesteld:

Wat zijn de verschillen in de perceived space, lived space en conceived space in de HOP aan de Plas van Bruil en hoe uiten die verschillen zich?

Om deze hoofdvraag te beantwoorden zijn ondergenoemde deelvragen ontwikkeld.

In de perceived space:

- Welke fysieke kenmerken hebben de Plas van Bruil en de homo-ontmoetingsplaats? (1.1)
- Wat is het profiel van de cruiser? (1.2)
- Welke activiteiten vinden op de homo-ontmoetingsplek plaats? (1.3)

In de lived space:

- Waarom bezoeken mensen de homo-ontmoetingsplek? (2.1)
- Wat gebeurt er op de homo-ontmoetingsplek tussen cruisers, op het gebied van gedrag, omgangsvormen en communicatie? (2.2)
- Wat voor conflicten ontstaan er op de homo-ontmoetingsplek tussen enerzijds cruisers en anderzijds niet-cruisers en wetshandhavers? (2.3)

In de conceived space:

- Welke plannen maakt de gemeente voor het uiterwaardengebied Stadsblokken-Meinerswijk en welke ideeën zitten daarachter? (3.1)

1.4 Relevantie

1.4.1 Wetenschappelijke relevantie

Openbare homoseks bestaat al sinds de Griekse oudheid, echter is er nog maar weinig over het fenomeen bekend. Tot dusver is weinig onderzoek naar HOP's en cruising verricht. Dit onderzoek wil een relevante bijdrage leveren aan de bestaande literatuur en, in het bijzonder, aan de Nederlandse literatuur. Bovendien blijkt de rol die de HOP in sociaal opzicht kan spelen onduidelijk. Daarnaast is een HOP die zich aan een (naakt)recreatieplas bevindt, nog niet eerder onderzocht. De verwachting is dat een HOP eerder ontstaat naast een naaktzone en tevens op minder weerstand van naturalisten stuit.

1.4.2 Sociale relevantie

De loose space staat volgens Franck en Stevens (2006) onder toenemende druk. Dit terwijl deze plekken in de openbare ruimte ook creatieve en spontane activiteiten aanmoedigen en een divers publiek kunnen trekken. De cruiser, die onderdeel uitmaakt van een loose space, wordt daarmee steeds vaker uit de publieke ruimte gewist. In dit onderzoek wordt gekeken naar het mogelijke belang van het voortbestaan van deze loose spaces en de HOP in het bijzonder. Met behulp van de Spatial Triad van Lefebvre (1991) worden de fricties tussen de cruiser en de gemeente Arnhem verhelderd. Daarnaast wordt in dit onderzoek aan de meestal anonieme cruiser een stem gegeven, waardoor de betekenis van een HOP wordt verduidelijkt.

1.5 Opzet onderzoek

Na deze inleiding beschrijft hoofdstuk twee het onderzoeksgebied. In het derde hoofdstuk wordt het theoretische raamwerk bediscussieerd. Dit raamwerk gaat dieper in op wetenschappelijke concepten die gebruikt worden in deze studie, zoals loose spaces, de Spatial Triad, de uitsluiting van sommige gebruikersgroepen en de verschillende elementen van de HOP als voorbeeld van een loose space die samen met de cruiser onder druk staat. In hoofdstuk vier worden de gebruikte methoden gepresenteerd. Hoofdstuk vijf combineert de resultaten uit observaties, interviews, mental maps en beleidsdocumenten met een analyse. Tot slot sluiten de conclusie, de reflectie en de aanbevelingen het onderzoek af.

2. Gebiedsbeschrijving

2.1 Ligging Stadsblokken-Meinerswijk

Aan de zuidkant van het Arnhemse stadscentrum ligt aan de oever van de Neder-Rijn het uiterwaardengebied Stadsblokken-Meinerswijk. Het gebied wordt globaal begrensd door de Neder-Rijn aan de noordzijde, de John Frostbrug in het oosten, de spoorbrug Arnhem-Nijmegen in het westen en de wijken Elderveld en Elden aan de zuidzijde. Stadsblokken-Meinerswijk bestaat uit twee delen met een eigen karakter. Door de Eldense Weg zijn Stadsblokken (SB) en Meinerswijk (MW) van elkaar gescheiden. Figuur 1 geeft hieronder de ligging van het uiterwaardengebied weer.

Figuur 1: Ligging van het Arnhemse uiterwaardengebied Stadsblokken-Meinerswijk. Meinerswijk (MW) in het westen, Stadsblokken (SB) in het oosten. Bron: eigen bewerking van Bing Maps (2016).

Het gebied heeft een oppervlakte van 450 hectare en staat voor twee derde onder water bij hoog water. Rijkswaterstaat werkt hier vanaf 2014 aan het project “Ruimte voor de Rivier”. Dankzij verschillende ingrepen vangt het uiterwaardengebied extra water op (Bestemmingsplan, 2015; gemeente Arnhem, 2016a; RWS, 2016).

2.2 Geschiedenis en cultuurhistorie

De geschiedenis van Meinerswijk gaat terug tot de 1^e eeuw met overblijfselen van een Romeins castellum. Daarnaast zijn restanten uit de late Middeleeuwen van kasteel Meinerswijk te vinden. Ook stamt het gehucht De Praets uit dezelfde periode, waar nog altijd wordt gewoond. Het buurtschap omvat twintig huizen en ligt bijna direct tegen de Nelson Mandela-brug aan. Voor het stadscentrum is dit de hedendaagse entree naar Meinerswijk. De vele plassen die het gebied kenmerkt, zijn ontstaan door klei- en zandwinning van drie voormalige steenfabrieken. Het uiterwaardengebied is namelijk vanaf 1900 voornamelijk het toneel geweest van deze industrie, bovendien lag er een scheepswerf in Stadsblokken. Ook is ter verdediging tegen Rusland vlak na de Tweede Wereldoorlog de IJsellinie aangelegd waarvan nog veel objecten te vinden zijn in Meinerswijk. De deïndustrialisatie kwam vanaf 1975 in Stadsblokken-Meinerswijk op gang toen de scheepswerf en de steenfabrieken één voor één haar deuren sloten. Wel zijn nog enkele gebouwen blijven staan, zoals Steenfabriek Elden (Bestemmingsplan, 2015; gemeente Arnhem, 2016b).

2.3 Ecologie

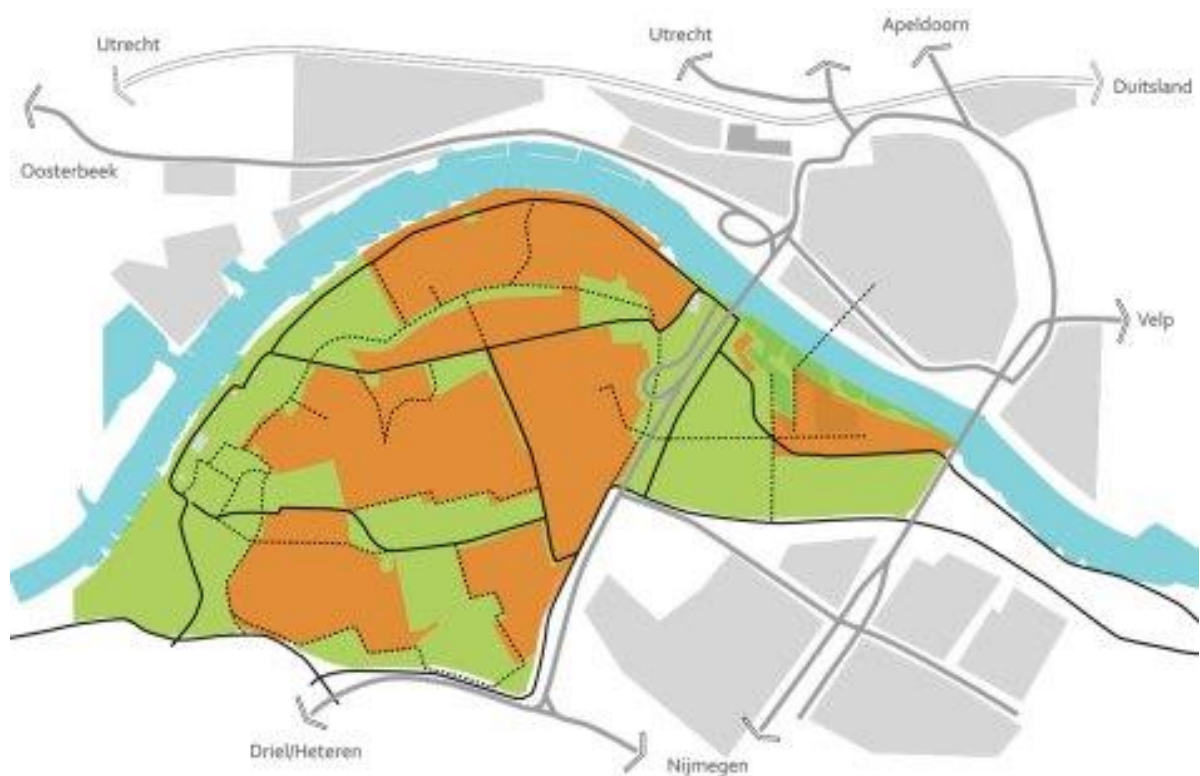
Naast de waterbergingsfunctie en zijn rijke cultuurhistorie staat Stadsblokken-Meinerswijk bekend om zijn ongerepte natuur. Grazers als Konik-paarden en Galloway-runderen (figuur 2) zijn hier onderdeel van het beheer en mede daardoor hebben veel zeldzame plantensoorten kans om hier te groeien. Bovendien zijn de uiterwaarden het leefgebied van vele muizen, vogels, vleermuizen en bevers (Bestemmingsplan, 2015). Stadsblokken-Meinerswijk staat volgens de gemeente bekend als: “de wilde achtertuin van Arnhem”. In Europa is het één van de grootste stadsuiterwaardenparken (gemeente Arnhem, 2016a).

Figuur 2: Op de voorgrond Konik-paarden met daarachter de Galloway-runderen. Eigen foto uit 2015.

2.4 Gebiedsplannen en stakeholders

Sinds het wegtrekken van de industrie kreeg Stadsblokken-Meinerswijk de bestemming natuurpark, maar ook waren er plannen om dit gebied als VINEX-locatie aan te wijzen en stond het kandidaat voor de Floriade. Sinds de overstroming van het rivierengebied in 1995 is een andere visie op het gebied ontstaan (Bestemmingsplan, 2015; Bevindingenrapportage, 2009). Tezamen met de industriële achteruitgang en het onduidelijke toekomstscenario zorgen ook diverse partijen voor onzekerheid in Stadsblokken-Meinerswijk. In het uiterwaardengebied hebben namelijk de Nederlandse staat, Staatsbosbeheer, de gemeente Arnhem, projectontwikkelaar KWP en particulieren allen een vinger in de pap (figuur 3). Projectontwikkelaar KWP heeft de gronden van de curator van het failliete Phanos b.v. in oktober 2015 gekocht (de Gelderlander, 2015a).

Figuur 3: Overzicht van de eigendomsverhoudingen in Stadsblokken-Meinerswijk. De groene gebieden geven de gemeente Arnhem en overige overheidsinstanties weer. Het rode gebied is eigendom van projectontwikkelaar KWP en particulieren. Bron: De Eilanden (2016).

2.4.1 Touwtrekken tussen stakeholders

De gemeente Arnhem stond voordat Phanos b.v. failliet ging al jarenlang met hen in een patstelling. Waar de gemeente het gebied wilde ombouwen tot natuurpark en de cultuurhistorische en recreatieve waarde wilde vergroten, daar had Phanos b.v. met name plannen voor grootschalige woningbouw. Na het faillissement van Phanos b.v. lijkt er nu meer ruimte te ontstaan voor de gemeente Arnhem om een uiterwaardenpark te realiseren. Echter is voor de uitvoer van de gemeentelijke plannen medewerking van de particuliere grondbezitters nodig. Doordat meer dan de helft van alle grond in particulier bezit is, dreigde daardoor een impasse te ontstaan (Bevindingenrapportage, 2009; De Eilanden, 2016). Door inmenging van projectontwikkelaar KWP zijn de kaarten opnieuw geschud. Mits KWP elders in het uiterwaardengebied de mogelijkheid heeft om enige economische waardevermeerdering te krijgen, zijn zij voornemens om het grootste deel van de grond aan de gemeente Arnhem af te staan (De Eilanden, 2016).

2.4.2 Huidige visie op het gebied

2.4.2.1 Gebiedsvisie

In de gebiedsvisie en in het bestemmingsplan zijn de ideeën voor invulling van het uiterwaardenpark beschreven. Arnhem zou de beschikking krijgen over één aaneengesloten gebied wanneer het met projectontwikkelaar KWP in zee gaat. De gebiedsvisie kan worden uitgevoerd en er kan vol worden ingezet op vermeerdering van de cultuurhistorische, ecologische en recreatieve waarden. Bovendien ontstaat een gebied wat twee keer de oppervlakte van het noordelijke Park Sonsbeek omvat (De Eilanden, 2016).

2.4.2.2 Vergroten recreatieve waarde

De plannen om Stadsblokken-Meinerswijk om te vormen tot uiterwaardenpark met grote recreatieve waarde zijn een lang gekoesterde wens van de gemeente. Gezien de huidige situatie is dat begrijpelijk. Ook al ligt het gebied vanuit het stadscentrum op steenworpafstand, goed toegankelijk is het gebied niet. Voor een fietser is het uiterwaardengebied binnen 10 minuten vanuit het centrum bereikt, waar men vanaf de Nelson Mandela-brug toegang heeft tot Stadsblokken-Meinerswijk. De John-Frost brug biedt een alternatieve toegang via een fietstrap naar het oostelijke Stadsblokken. Zonder focus heeft de wandelaar of fietser beide ongelijkvloerse doorgangen zo gepasseerd. Tevens is de bereikbaarheid vanuit het zuiden van Arnhem beperkt. Ook de gemeente ziet deze problemen en zet in op verbeteringen van de toegangswegen naar het uiterwaardengebied. De eerste plannen voor een betere verbinding zijn inmiddels al verwezenlijkt (Bestemmingsplan, 2015). Daarnaast verbindt sinds mei 2015 op zomerse dagen voetveer “ASM1” de noordoever met de zuidoever van Stadsblokken. Afgelopen jaar hebben hier 9000 recreanten gebruik van gemaakt (de Gelderlander, 2015b). Echter biedt de beperkte bereikbaarheid voor recreanten aangevuld met de circa 160 bewoners, verspreid over 30 huizen in Meinerswijk en ongeveer 35 woonboten in Stadsblokken, nog steeds een oase van rust voor Stadsblokken-Meinerswijk (Gebiedsvisie, 2012). De weinige sociale ogen in het gebied zijn ook terug te zien in de behoorlijke wanorde die in Stadsblokken heerst.

2.4.3 Recent uitgevoerde plannen

In januari 2016 zijn de projecten van “Ruimte voor de Rivier” afgerond door de zomerkade te verlagen en twee geulen te graven waardoor de kans op (ongeplande) overstromingen is verkleind. Een belangrijk nevendoeel van Ruimte voor de Rivier en de gebiedsvisie van Arnhem was ook het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit. Hiervoor zijn verschillende struin- en wandelpaden gerealiseerd waar alle Arnhemmers gebruik van kunnen maken. Zodoende kunnen zij de (toekomstige) plannen ervaren om de cultuurhistorie, het landschap en bovenal de recreatie een vooraanstaande plek in het gebied te geven (Bestemmingsplan, 2016; RWS, 2016).

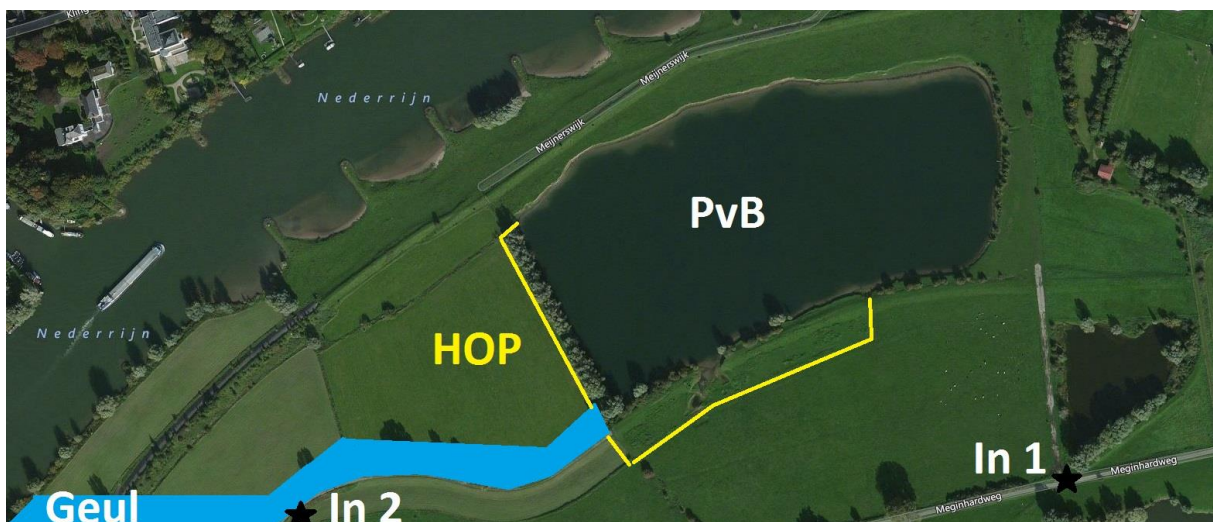
Naast de afgeronde plannen van Rijkwaterstaat om de waterbergingsfunctie te vergroten en de huidige plannen om het gebied te laten fungeren als ontmoetingsplaats voor Noord- en Zuid-Arnhem, lijkt Stadsblokken-Meinerswijk vredig en stil te staan. Toch of juist daarom spelen meer activiteiten zich in het gebied af dan in eerste instantie kan worden waargenomen. Enkele fietsers, joggers en wandelaars vinden dagelijks hun plek, maar ook meer ongewonere activiteiten en gebruikers blijken zich in het gebied op te houden. Deze ongewonere groepen bestaan uit: zwervers, mensen die gevaarlijke honden uitlaten, cruisers, naaktrecreanten, drugsgebruikers, drugsdealers, mensen die hun (drugs)afval dumpen en zo heeft er ook een prostituee in een caravan gewoond om haar klanten te ontvangen (Arnhem-Direct, 2016). In dit onderzoek wordt de aandacht in het

bijzonder gericht op de Plas van Bruil, gelegen in de meest noordelijke plas van Meinerswijk. Hier bevinden de homo-, bi- en heteroseksuele naaktrecreanten van Stadsblokken-Meinerswijk zich.

2.5 Onderzoeksgebied: de Plas van Bruil

De Plas van Bruil (figuur 4) is 3.0 hectare groot en ontstaan door zandwinning voor de wegenbouw. De plas wordt grotendeels gebruikt om naakt of gekleed te zonnen. Anderen gebruiken de 25 meter diepe recreatieplas om te zwemmen in het kraakheldere water. Bovendien bevindt zich aan de waterplas een HOP waar cruisers elkaar ontmoeten. De gemeente Arnhem informeert bij de “toegangsingang” van de Plas van Bruil de gebruiker dat het geen zwemplaats is. Tevens wordt er niet gecontroleerd op waterkwaliteit en zwemveiligheid. Wel wordt naaktrecreatie gedoogd door de gemeente Arnhem. Daarnaast pacht een boer delen van het land om de Plas van Bruil heen en is daardoor een extra actor in het gebied (Naaktstrandje, 2016).

De inmiddels uitgevoerde plannen van het project “Ruimte voor de Rivier” hebben drie consequenties voor de Plas van Bruil. Allereerst is er aan de westzijde een geul gegraven, die nog niet aansluit op de waterplas. Dit vanwege variërende grondeigendommen. De grond tussen de geul en de plas is nu in handen van KWP. Wanneer de plas aantakt op de Rijn biedt dit extra mogelijkheden voor watersportrecreatie. Het project verlaagt ten tweede de zomerkade aan de noordzijde van de Plas van Bruil en ten derde stellen nieuw aangelegde fiets- en struipaden de recreanten in staat de waterplas gemakkelijker te bereiken. (Bestemmingsplan, 2016; RWS, 2016). De twee mogelijkheden hiervoor zijn de onofficiële zuidoostzijde en het recent aangelegde fietspad aan de zuidwestzijde. Recreanten gebruiken beide toegangswegen. Cruisiers kozen in het verleden voornamelijk de zuidwestzijde, wegens de werkzaamheden werd in 2014 en 2015 eerder de zuidoostkant aangewend.

Figuur 4: Plattegrond van de Plas van Bruil (PvB). Ingang 1 (In 1 met ster) geeft de meest gebruikte toegangsweg weer. Ingang 2 (In 2 met ster) de toegang met het recent aangelegde fietspad. De geul is links geschetst. De HOP wordt grofweg door het gele gebied gerepresenteerd. Bron: eigen bewerking van Bing Maps (2016).

3. Wetenschap van de HOP's

In de inleiding zijn al kort de Spatial Triad van Lefebvre en de loose spaces van Franck en Stevens aangehaald als belangrijke concepten in dit onderzoek. In dit theoretische kader worden deze concepten verder verduidelijkt. Daarnaast worden nog een aantal andere theorieën beschreven die relevant zijn voor de situatie rond de HOP en haar activiteiten.

3.1 Ongeplande plekken

3.1.1 Verlaten en betekenisloos?

In de literatuur is een groot scala van concepten die de ongeplande plekken beschrijven die in de inleiding zijn genoemd. De Solà-Morales (1995) noemt de onbestemde gebieden die als “witte plekken” op kaarten ontstaan *terrain vagues*. Doron (2000) betitelt deze als *dead zones*, Tonnelat (2008) omschrijft de “functieloze” ruimte als *the urban interstices* en Franck en Stevens (2006) spreken over de eerder genoemde loose spaces. Terrain vague is volgens de Solà-Morales (1995) een concept dat de “vreemde plekken” weergeeft die “bestaan buiten de stad haar effectieve circuits en productieve structuren”. Daarnaast omschrijft ze de plekken als overgebleven plekken die lastig in categorieën te plaatsen zijn. Als voorbeelden worden braakliggende terreinen, treinsporen die in onbruik zijn geraakt en *urban wilds* genoemd. Urban wilds zijn de resterende stukken groen van een natuurlijk ecosysteem soms middenin de stad. De dead zones van Doron (2000) zijn een vertaling van een Hebreeuws woord dat een “vervallen, verlaten en leeg” gebied omschrijft. Bovendien wordt door hem de dead zone als synoniem voor de terrain vague aangeduid. The urban interstices geven volgens Tonnelat (2008) de plekken weer die “tijdelijk geen toegewezen functie” hebben. Deze vaak braakliggende terreinen worden beschouwd als “leeg en betekenisloos”, zijn een “belemmering voor de stad” en “symboliseren het verval en de consequenties van de-industrialisatie”.

Omschrijvingen als leeg en verlaten zetten de ongeplande ruimten neer als een plek waar zich weinig activiteiten ophouden in de perceived space. In the urban interstices wordt de lived space zelfs vormgegeven als betekenisloze barrière voor de stad om zich (verder) te ontwikkelen. Door het implementeren van bijvoorbeeld beleidsdocumenten van overheden, weergegeven in de conceived space, vervolgens de taak om de plekken weer productief en effectief te maken. In deze studie wordt onderzocht of deze kenschets van de dergelijke plekken wel gerechtvaardigd is, aangezien inmiddels duidelijk is geworden dat de onbestemde ruimte weldegelijk een functie kan hebben, onder andere als HOP. Door de perceived en lived space van de HOP en haar cruisers te onderzoeken kan worden nagegaan wat de daadwerkelijke betekenis van deze plek is.

Het concept loose spaces dat Franck en Stevens (2006) introduceren, biedt een andere opening dan de concepten die de Solà-Morales, Doron, Tonnelat en vele anderen hanteren. Terrain vagues, dead zones en the urban interstices maken duidelijk onderscheid tussen de zorgvuldig gescipte, bestemde gebieden en de spontane, onbestemde gebieden, maar deze tweedeling is niet altijd zwart-wit. Ook Shaw en Hudson (2009) suggereren dat de tweedeling tussen bijvoorbeeld gepland en ongepland ongeschikt is. Zij spreken over meerdere actoren die een invloed uitoefenen op de stedelijke ruimte. De fysieke vormgeving is niet enkel door beleidsmakers gepland en gehandhaafd, daarentegen wordt ook deze niet enkel door de inwoners gedefinieerd. Aansluitend noemt Fraser (2007) dat er niet één publieke ruimte is, maar dat er binnen het stedelijk milieu eerder meerdere heterogene publieke ruimten zijn.

3.1.2 Loose Space

Loose spaces zijn volgens Franck en Stevens (2006) plekken waar mensen een grote verscheidenheid aan activiteiten ondernemen die in eerste instantie niet gepland zijn op deze plekken. Deze activiteiten kunnen ook in de tight spaces van Sommer vallen, zoals bij stoepen, pleinen en straten. Bovendien biedt dit concept ook de mogelijkheid om terrain vagues, dead zones en the urban interstices te beschrijven, omdat ook de ongeplande ruimten hieronder vallen. Het onderscheid wordt door Franck en Stevens voornamelijk gemaakt in de mate van *looseness* die de verschillende plekken hebben, waardoor het concept beschouwd kan worden als een continuüm. Bestemde plekken zoals winkels en kerken zijn namelijk weinig loose en privaat, echter straten, pleinen en parken bieden al veel meer de mogelijkheid om de ruimte toe te eigenen voor de gebruiker. De onbestemde gebieden bezitten deze potentie al helemaal. Verlaten fabrieksterreinen en braakliggende terreinen hebben hun eerdere functie verloren en sommige gebieden als spoorzones hebben nooit een bestemde functie gehad. Terrain vague, dead zones, the urban interstices en vele andere termen zijn te beperkt in hun uitleg en geven minder de ruimte om spontane activiteiten binnen de tight spaces te beschrijven. Wanneer onverwachte activiteiten op straten en pleinen plaatsvinden, bieden deze statische concepten (Sibley, 1995) geen ruimte om de dynamische plek en de activiteiten te kenschetsen. Ook geplande ruimten zijn deels *loose* of worden loose wanneer de avond valt (Franck en Stevens, 2006). Zodoende kan een parkeerplaats bij een winkelcentrum zijn functie verliezen en zijn er minder sociale ogen in de omgeving aanwezig indien de winkels hun deuren sluiten. Andersom kunnen loose spaces ook gereguleerd worden en daardoor ontaarden in een meer tight space. Een uiterwaardengebied dat zijn vroegere industriële functie verliest kan loose worden doordat mensen spontaan gaan picknicken en vissen, maar worden evenzo meer tight wanneer er een natuurpark van wordt gemaakt en de activiteiten worden gecontroleerd (Campo, 2002). Tussen loose spaces en tight spaces bestaat een dialectisch verband.

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van het concept loose space, omdat het enerzijds de ongeplande, onbestemde, functieloze ruimte kan beschrijven. Anderzijds geeft het concept de mogelijkheid ongeplande, spontane activiteiten op pleinen, straten en parken te karakteriseren die in eerste instantie niet daarvoor bestemd zijn. Hieronder geeft tabel 1 kort weer waarin het concept loose space kan worden gebruikt en andere concepten tekort schieten. De loose space geeft een positieve benadering van de ongeplande ruimte, in tegenstelling tot de tight space, en bespreekt daarom de activiteiten in dit onderzoek.

Het concept	De verschillende ruimten		
	Braakliggende terreinen	Straten en pleinen	Winkels en kerken
Loose space	X (in grote mate)	X (in redelijke mate)	X (in zeer beperkte mate)
Tight space	X (in zeer beperkte mate)	X (in redelijke mate)	X (in grote mate)
Terrain vagues	X	-	-
Dead zones	X	-	-
The urban interstices	X	-	-

Tabel 1: Het dialectische verband tussen loose en tight space. Een plek kan minder loose of meer tight worden. Daarnaast is aangegeven hoe terrain vagues, dead zones en the urban interstices zich verhouden tot de loose space. De X geeft aan wanneer een concept de ruimte weergeeft. De – wanneer dat niet geschiedt. Bron: eigen ontwerp.

Voordat een ruimte loose wordt moet er wel aan bepaalde voorwaarden worden voldaan. Keuzevrijheid, toegang tot deze ruimte en het toe-eigenen van fysieke elementen bepalen het al dan niet ontstaan van loose space, maar dit alleen is niet afdoende. Ook de mensen zelf moeten het potentieel van een plek onderschrijven en de mogelijkheden benutten om deze plek naar hun hand te zetten met de eventuele consequenties die dat met zich meebrengt. Doordat mensen hun eigen behoeftes en verlangens op de geclaimde ruimte projecteren, krijgt de ruimte een andere invulling met nieuwe ongeplande activiteiten (Franck en Stevens, 2006).

Parkeerterreinen hebben bijvoorbeeld overdag primair tot doel auto's onder te brengen, maar verliezen hun functie wanneer winkels sluiten en de werkdag erop zit. De ontstane "lege" ruimte kan jongeren trekken om te voetballen, rond te hangen, te skateboarden of andere ad-hoc-activiteiten te bezigen op de parkeerplaatsen. Zelfs tijdens de dag kunnen deze activiteiten tussen de auto's en het winkelend publiek door worden ondernomen. Dit kan weerstand en spanning met andere aanwezigen en beleidsmakers oproepen. Overheden kunnen hier op inspelen door de activiteiten te verbieden of te beperken wat bij skateboarders op grote schaal wordt gedaan (Stevens en Dovey, 2004). Echter zijn participanten inventief. Skateboarders zien de barrières, zoals het plaatsen van stalen punten op richels, juist als extra uitdaging. Zodoende wordt extra veel behendigheid en creativiteit van hen verlangd om deze restricties het hoofd te bieden (Franck en Stevens, 2006).

Maar niet enkel negatieve associaties nemen loose spaces met zich mee. Straatverkopers, muzikanten, maar ook straatvoetballers en skateboarders (mits het veilig plaatsvindt) laten de steden leven (Lefebvre, 1996). Lefebvre omschrijft in dit werk de "right to the city" als een recht "to urban life, to renewed centrality, to places of encounter and exchange, to life rhythms and time uses, enabling the full and complete usage of moments and places". Stavrides (2010) legt de "right to the city" uit als het recht om de stad te creëren als een collectief kunstwerk. Deze stad kan worden geproduceerd door ontmoetingen en laten nieuwe meningen, waarden en collectieve ervaringen opkomen. Loose spaces geven in de stad mogelijkheden om gezamenlijk te sporten, waren te (ver)kopen, te protesteren, te observeren, te feesten en te rouwen. In loose spaces komt men met het spontane en onbekende in aanraking en kan men genieten van de variatie aan mensen en activiteiten die in steden samenkomen (Franck & Stevens, 2006). Aanvullend benadrukken Robberechts en Alkins (2010) dat ook groepen, naast individuen, plaatsen tijdelijk kunnen claimen. Zodoende vormen mensen plekken om tot bijvoorbeeld gemeenschapstuinen, informele markten, naaktstranden en HOP's.

3.2 Spatial Triad

In het vorige stuk is verduidelijkt dat de HOP kan worden beschouwd als voorbeeld van een loose space. Ook in Stadsblokken-Meinerswijk kan de Plas van Bruil als verlaten en betekenisloos worden bestempeld wanneer het wordt opgevat als een loose space. Met de Spatial Triad van Lefebvre (1991) wordt onderzocht wat de betekenis van de HOP aan de Plas van Bruil voor haar bezoekers kan zijn. De theorie van Lefebvre geeft in deze studie het conceptueel model weer.

Volgens Lefebvre is een ruimte niet abstract, maar wordt de ruimte geconstrueerd door percepties vanuit verschillende groepen. De interactie tussen deze groepen bepaalt het daadwerkelijke gebruik van de openbare ruimte. De theorie bestaat uit drie elementen die elkaar continu beïnvloeden en samen de (openbare) ruimte produceren (Leary, 2009). Met deze componenten kan op drie manieren naar de ruimte worden gekeken. Hierdoor kan een beter begrip verkregen worden van wat

er speelt en welk belang een ruimte heeft. Om deze reden sluit de hoofdvraag van deze studie aan op de drie ruimtes van de Triad. De frictie tussen enerzijds het (lokale) overheidsbeleid en anderzijds de cruiser zijn hierdoor te beschrijven en de achtergrond van deze verschillen zijn daarnaast te interpreteren.

3.2.1 Perceived space

Het eerste element wat de Spatial Triad vermeld is de *perceived space*. Deze staat ook wel bekend als de *spatial practices* en geeft de waargenomen ruimte weer. Hierin worden de fysieke vormen van de ruimte uitgedrukt, hoe die is gecreëerd en hoe verschillende betrokkenen de ruimte gebruiken (Thomassen, 2013). Dit wordt ook wel de *physical city* genoemd en is gelijk waar te nemen, meetbaar of te beschrijven. Ook de dagelijkse routinematige activiteiten van de gebruikers behoren tot deze *perceived space*. Bovendien vallen het onderhoud en de herontwikkeling van de ruimte hieronder (Leary, 2009).

In dit onderzoek worden de fysieke kenmerken van de Plas van Bruil zoals de aanwezigheid van hekken, dijken, struikgewas en paden toegelicht. Ook illustreert de *perceived space* in het onderzoek het profiel van de cruiser en hoe dit mannelijke samenzijn voortvloeit in enkele, waarneembare, dagelijkse activiteiten. De *perceived space* beschrijft hiermee de huidige observeerbare situatie van de waterplas.

3.2.2 Lived space

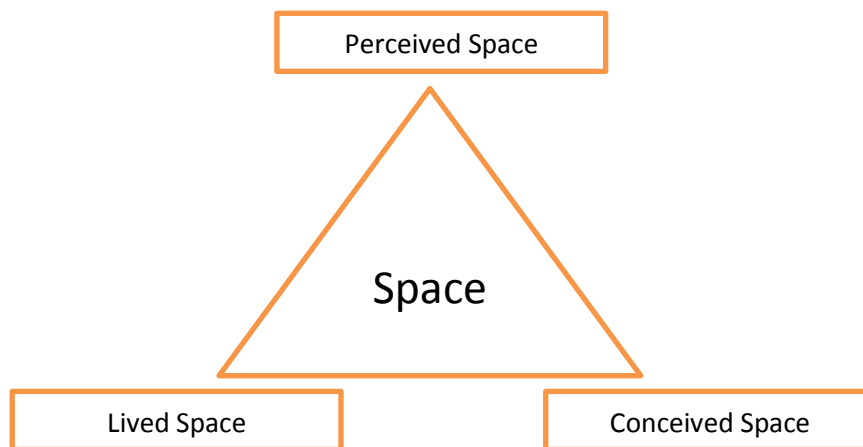
Het tweede element van de Triad is de *lived space*, ook wel *spaces of representation* geheten. Dit is de subjectieve ruimte die inwoners en gebruikers direct beleven. Het karakteriseert voornamelijk de associaties, motivaties, gevoelens en ervaringen die de deelnemers hebben van een ruimte. Op die manier krijgt een gebied een “sociale en symbolische betekenis” (Thomassen, 2013). Tevens kan de *lived space* de “right to the city” weergeven wanneer gebruikers een gebied toe-eigenen dat tegen het ideale geschetste plaatje van de *conceived space* indruist (Lefebvre, 1991). De *lived space* kan als aspect bovenop de fysieke vormen en de activiteiten van de *perceived space* worden gezien. Gebruikers en bewoners interpreteren in de *lived space* de ruimte die zij zelf gebruiken (Leary, 2009).

In deze studie gaat het over de motivaties, gevoelens, betekenissen en ervaringen die de cruisers hebben in de HOP aan de Plas van Bruil. Tevens beschrijft de *lived space* de achtergrond van mogelijke conflicten en omgangsvormen met elkaar en andere naaktrecreanten, omwonenden en de overheid. De *lived space* gaat dieper in op de betekenissen van de activiteiten die in de *perceived space* al zijn geschetst.

3.2.3 Conceived space

De *conceived space* beslaat het derde element van de Spatial Triad en staat ook bekend als de *representations of space*. Deze *conceived space* wordt in het onderzoek meegenomen om de context te schetsen. Dit is de ruimte die beleidsmakers, academici, architecten en planologen voor ogen hebben en kenschetst de meest dominante ruimte in elke samenleving: de wereld van de schaaltekeningen en beleidsdocumenten (Leary, 2009). De *conceived space* speelt een bepalende rol in de “letterlijke productie” van de ruimte omdat deze het overheidsbeleid uitvoert (Thomassen, 2013). In dit onderzoek wordt het beleid wat de gemeente Arnhem uitvoert op Stadsblokken-Meinerswijk in de *conceived space* weergegeven. Ook biedt het de mogelijkheid de beleidsuitvoeringen op verschillende gebruikersgroepen van het uiterwaardengebied onder de loep te nemen. Aangenomen kan worden dat het beleid op fietsers en wandelaars verschilt met het beleid

op naaktrecreanten en HOP-bezoekers. Deze laatste twee groepen kunnen de grenzen van wetten en regels eerder opzoeken en roepen bovendien sneller morele reacties op. Hieronder laat figuur 5 zien hoe de drie spaces de sociale ruimte construeren in de driehoek.

Figuur 5: Het conceptuele model, weergegeven in de Spatial Triad van Lefebvre, met daarin de perceived, de lived en de conceived space. Tezamen creëren zij de (sociale) ruimte (space). Bron: eigen ontwerp, gebaseerd op Lefebvre (1991).

3.3 Theorieën over uitsluiting

3.3.1 Rol van de overheid en private partijen

Om de plannen en ideeën van de gemeente Arnhem voor Stadsblokken-Meinerswijk te analyseren, is het van belang de bredere achtergrond te schetsen van het beleid richting de loose spaces. Het beeld van een gebied dat de overheid schetst, is een voorbeeld van de conceived space.

In de onderzoeken van Kayden (2000), Kohn (2004) en Lofland (1998) komt naar voren dat segregatie wordt versterkt wanneer de loose spaces aan banden worden gelegd door middel van privatisering, commodificatie en het opschonen van de publieke ruimte. Privatisering verwijst naar het overnemen van publieke ruimten door individuen of bedrijven zoals het geval kan zijn bij pleinen en straten. De geprivatiseerde ruimten zijn niet verplicht om iedere persoon binnen te laten en kan hierdoor bijvoorbeeld zwervers en andere gemarginaliseerde groepen buitensluiten (*exclusion*). Door het opschonen van deze minderheden blijft een openbare ruimte aantrekkelijker voor de massa is de algemene opvatting (Zukin, 1995). Commodificatie treedt volgens Kayden (2000) en Kohn (2004) ook gezamenlijk op met deze privatisering. Commodificatie ontstaat wanneer “iets” wordt getransformeerd tot een object wat kan worden gekocht of verkocht. Op het moment dat bijvoorbeeld shopping malls berekenen hoeveel “publieke” ruimte nodig is om de consument hun winkels in te lokken, vindt commodificatie plaats (Kohn, 2004). Door de rijken niet kennis te laten maken met de armen en zakenmensen niet te laten interacteren met mensen van de straat, leidt dit tot segregatie (Lofland, 1998). De stad vertoont ook sterke trekken van een dergelijke ideologie.

Ook het ontstaan van de *experience economy* (Phine & Gilmore, 1999) is debet aan het verbannen van ongewenste activiteiten binnen het stedelijk landschap. Door entertainment toe te voegen aan de economie moet het aanschaffen van goederen een exclusieve belevenis worden voor de consument. Speciale aandacht is gericht op de recreatiesector, de detailhandel en de toerismesector om hierdoor economische ontwikkeling te kunnen bewerkstelligen. Aanstootgevende activiteiten passen daarom niet in het beeld wat de stad wil uitstralen. Harvey (1989) beschrijft daarnaast het

verschuiven van de verzorgingstaak van steden voor haar inwoners (*managerialism*) naar een ondernemerstaak (*entrepreneurialism*). De stad verandert van het verdelen van diensten naar een bedrijf dat de consument wil aantrekken voor economisch gewin. De focus ligt hierdoor, in plaats van het verdelen van diensten, op het creëren van rijkdom. In de concurrentiestrijd tussen steden wil de overheid de race winnen om nieuwe inwoners, banen, toeristen en investeringen binnen te halen. Door deze competitie verbant de stad activiteiten waar consumenten aanstoot aan kunnen nemen. Een sterkere oriëntatie van de stedelijke ruimte op consumptie leidt in bepaalde gebieden tot exclusion, omdat stedelijke minderheden als krakers en zwervers niet in het “mooie” plaatje van de stad passen. Hierdoor moet de massa de stad aantrekkelijker vinden en maakt men eerder de keuze om hier inkopen te doen, te wonen, te recreëren en de toerist uit te hangen (Franck en Stevens, 2006; Sibley, 1995).

Een voorbeeld van de stedelijke *entrepreneurial* gedachte schetsen Bell en Binnie (2004). De stadsmarketing van steden kan zich meer richten op ruimtes waar homo's elkaar ontmoeten. Door wijken als Soho in Londen en evenementen als de Gay Parade te commodificeren, promoten steden deze *gay space* en verkrijgen ze een vooraanstaande plek binnen de stad. Paradoxaal bepalen beleidsmakers hierin wel de regels en normen waar de homogemeenschap zich aan moet conformeren en waar de activiteiten zich ophouden. Bovendien passen cruisers en HOP's niet in het ideale representatie van de stad. De “vreemde en gevaarlijke” plekken worden daarom uit de stad verbannen (Bell en Binnie, 2004; Phelan, 2001; Califia, 1994). Voorgenoemde processen bedreigen de loose spaces, echter duiken ongewone activiteiten elders op wanneer een ruimte wordt gereguleerd. Het wegvegen van cruisers, zwervers en andere gemarginaliseerde groepen in de openbare ruimte leidt tot het toe-eigenen van een nieuwe plek.

3.3.2 Rol van medegebruikers

Processen als commodificatie, privatisering, entrepreneurialism en het opschonen van de publieke ruimte hebben invloed op de gebruikers die uit een bepaalde ruimte worden geweerd. De stad is hierdoor niet voor iedereen en de “right to the city” wordt in twijfel getrokken. Deels gebeurt deze uitsluiting (exclusion) door regulatie vanuit de overheid, maar ook binnen de loose space kunnen gebruikers met elkaar in conflict raken. Zodoende lijkt niet alleen de conceived space effect te hebben op de gebruikers van de Plas van Bruil. Ook de omgangsvormen tussen gebruikers, die zich laten beschrijven in de lived space van verschillende gebruikers, kunnen botsen. Daarom is het van belang de verwachtingspatronen van andermans gedrag te kunnen analyseren.

Aanstootgevende activiteiten kunnen leiden tot afkeer doordat mensen een andere *moral space* bezitten. De moral space verwijst naar de individuele normen en waarden naar anderen en de fysieke omgeving toe. De morele regels die gebruikers toepassen zijn cultureel bepaald en verschillen per situatie en plek. Anders dan regels en wetten vanuit de overheid zijn sommige activiteiten lang niet altijd strafbaar. Op dezelfde plek kunnen mensen andere ideeën hebben over wat gewenst en ongewenst gedrag is (Carmona, 2010; Franck en Stevens, 2006). De verschillende moral space ten aanzien van homo-ontmoetingsplekken laten zich verklaren met het concept heteronormativiteit. Heteronormativiteit beschrijft de dominante normen en waarden van de maatschappij waarin het gezin, de voortplanting en de seks tussen mannen en vrouwen de boventoon voeren. Binnen de samenleving wordt verwacht dat alle mensen zich conformeren naar deze standaarden en is de ruimte ook heteronormatief geconstrueerd, waardoor ook de overheid dit beeld deels in stand houdt. Hierdoor zijn heteroseksuele uitingen normaal en geaccepteerd, waar homoseksueel gedrag

op weerstand stuit (Hubbard, 2001; Valentine, 1993). De seks tussen twee homoseksuelen in de buitenlucht lijkt tevens als abnormaler te worden opgevat wanneer deze wordt afgezet tegen de heteroseksuele variant (Seidman, 2005; Qian, 2014). Om die gedachtegangen te doorbreken zijn bijvoorbeeld Gay Parades georganiseerd echter benadrukken deze evenementen, die emancipatie teweeg zouden moeten brengen, juist de verschillen tussen homo- en heteroseksuelen (Bell en Binnie, 2004). De heteronormatieve, publieke ruimte heeft door bepaalde dominante denkbeelden een selectief karakter wat met het concept exclusion wordt verhelderd (Carmona, 2010).

3.3.3 Exclusion

Volgens Sibley (1995) refereert exclusion naar het buitensluiten van mensen die anders zijn zoals bij homoseksuelen het geval kan zijn. In de (semi-)private ruimte (tight space) is voornamelijk sprake van deze exclusion, hierdoor komen ook bijvoorbeeld de concepten commodificatie en entrepreneurialism om de hoek kijken. Tevens kan dit in de openbare ruimte ook optreden wanneer gebruikers er een andere moral space op na houden en bepaalde activiteiten leiden tot protest. Exclusion geschiedt daarmee door de overheid, private partijen en door medegebruikers van de ruimte. In de loose space vindt echter vaker inclusion plaats. Deze plekken bieden gebruikers meer keuzevrijheid om verschillende activiteiten uit te voeren en eventueel van de ruimte gebruik te maken (Carmona, 2010; Sibley, 1995). Publieke homoseks kan deze concepten nader toelichten. Hoewel dit onder bepaalde voorwaarden volgens de wet is toegestaan (inclusion), kan de tolerantiegrens van omwonenden sterk worden beproefd wanneer zij op de hoogte zijn van dergelijke taferelen dicht bij hun woonomgeving. Ze zouden bij de gemeente kunnen aandringen om de HOP te sluiten. Hun afkeer kan leiden tot exclusion van de cruisers. Hekma (2004) geeft hierin het voorbeeld van een homobos bij Zwolle wat wegens klagende buurtbewoners door de gemeente is gesloten. De heteronormatieve ruimte met de daaruit voortvloeiende exclusion geven de mogelijkheid om verschillende conflicten tussen de cruiser en andere gebruikers uit te diepen. De uitsluiting door enerzijds de ontwikkelingen die spelen in de conceived space en anderzijds exclusion door andere gebruikers binnen de lived space zetten de HOP's onder (toenemende) druk. In de perceived space zijn daardoor minder cruising zones waarneembaar. Evengoed is het belang van deze loose spaces voor de cruiser verduidelijkt, aangezien hier meer inclusion geschiedt (Brown, 2004).

3.4 Homo-ontmoetingsplekken

Het eerste wetenschappelijke werk dat HOP's onderzocht kwam van de hand van Laud Humphreys uit 1970. Zijn etnografische studie de "Tearoom Trade" focust zich op de anonieme seksuele ontmoetingen tussen mannen in openbare toiletten. Een belangrijke uitkomst uit zijn onderzoek is dat veel mannen die de plek bezochten, hierbuiten een heteroseksueel leven leiden. Deze mannen identificeerden zichzelf als homoseksueel, biseksueel of heteroseksueel. Humphreys verlegde zijn aandacht vooral naar de getrouwde mannen die de openbare toiletten opzochten en concludeerde dat er een mismatch bestaat tussen de getrouwde man thuis en op zijn werk en hun activiteiten daarbuiten. Bovendien is Humphreys' onderzoek hevig bekritiseerd op het gebied van ethiek. Hij vroeg niet om toestemming van de cruisers om zijn observaties en interviews te publiceren en was niet eerlijk in zijn onderzoeksdoel en -onderwerp. Daarnaast gebruikte hij de kentekenplaten om huisadressen te verifiëren en te onderzoeken of de mannen er een getrouwd leven op na hielden (Humphreys, 1970).

Sinds het controversiële en pionierende onderzoek van Humphreys hebben verschillende academici de homo-ontmoetingsplek onderzocht. Het merendeel van deze onderzoeken zijn kwalitatief van aard. Andere studies uit de jaren zeventig hadden voornamelijk tot doel om wetenschappelijke en maatschappelijke acceptatie te creëren voor HOP's. Bovendien wouden de onderzoekers vermijden het mikpunt van maatschappelijke spot te worden (Humphreys, 1970; Troiden, 1974). Daarnaast trachten deze beginnende studies vooral de cruisers te categoriseren, door de wisselwerking tussen hun seksuele gedrag en hun seksuele identiteit te onderzoeken (Corzine & Kirby, 1977; Humphreys, 1970; Troiden, 1974). Volgens Keogh en Holland (1999) wouden deze onderzoekers vooral bevestigen dat HOP's voornamelijk bezocht werden door getrouwde en heteroseksuele mannen. Echter laat recente literatuur zien dat de meeste HOP-bezoekers homoseksueel zijn (Frankis en Flowers, 2007; Reece en Dodge, 2004). In een profielschets van de cruisers van de Plas van Bruil wordt eveneens gekeken wat voor seksuele identiteit deze mannen typeert. Naast hun seksualiteit wordt ook de leeftijd, frequentie en etniciteit onderzocht. Deze mannen zijn in dit onderzoek onderdeel van de perceived space.

3.4.1 Ruimtelijke criteria

Ook is binnen de verschillende studies veel aandacht besteed aan welke ruimtelijke criteria een HOP moet voldoen (Corzine en Kirby, 1977; Keogh en Holland, 1999; Frankis en Flowers, 2009). Door deze algemene kenmerken tegen het licht te houden van de fysieke omgeving van de Plas van Bruil is een analyse van de perceived space mogelijk. Volgens Corzine en Kirby (1977) en Troiden (1974) moet een HOP een toereikend aantal gebruikers hebben, echter mag het er ook niet te druk zijn. Daarnaast moet de HOP bijna uitsluitend bezocht worden door mannen die op zoek zijn naar seksueel contact. Niet-cruisers hebben op de HOP vaak een andere reden om aanwezig te zijn wanneer bijvoorbeeld de hond wordt uitgelaten. Toch is de presentie hiervan van belang, zodat de cruiser zich achter deze bewering kan verschuilen voordat er daadwerkelijk seksuele onderhandelingen plaatsvinden (Keogh en Holland, 1999; Lieshout, 1995). Deze dubbelrol beschermt de HOP-bezoeker door de aandacht te verleggen van zijn seksuele beweegredenen om aanwezig te zijn. Hiernaast zijn open gebieden (paden en toiletgebouwen) en meer verscholen gebieden (struiken, bossen en urinoirs) noodzakelijk om eerst in het geheim contact te kunnen maken en vervolgens tot de daad over te kunnen gaan (Corzine en Kirby, 1977; Reece en Dodge, 2003; Troiden, 1974). Bovendien neigen HOP's zich te bevinden op plekken waar al een zekere vorm van naaktheid plaatsvindt in bijvoorbeeld toiletgebouwen en op naaktstranden (Corzine en Kirby, 1977). In tegenstelling tot de definitie van Westra en Kocken (1992) claimen Corzine en Kirby (1977) dat de nabijheid van een stad met een gayscene de ontwikkeling van een HOP ten goede komt door het grote aantal potentiële gebruikers. Evenzo stellen Troiden (1974) en Van Lieshout (1995) dat in kleine dorpen de HOP een katalyserende werking heeft. Dit komt door de absentie van een gay scene waardoor er weinig andere plekken zijn om elkaar te ontmoeten. Tot slot blijkt de kleinere politiemacht in dorpen ook een voedingsbodem voor het ontstaan van een HOP (Corzine en Kirby, 1977).

3.4.2 Verbale en non-verbale communicatie

Om de lived space te construeren is het van belang communicatie, activiteiten, conflicten en omgangsvormen te analyseren. Veel aandacht besteedt de literatuur aan de verbale en non-verbale handelingen tussen cruisers.

Cruising wordt door Frankis en Flowers (2007) omschreven als het op zoek zijn, en het hebben van, seksueel contact met een ander. Deze activiteit wordt grotendeels bewerkstelligd door bepaalde

non-verbale handelingen uit te voeren tussen deze personen. Dit non-verbale gedrag wordt de “kunst” (Flowers et al., 2000) of de “taal” (Tewksbury, 1996) genoemd. Het is ongebruikelijk zonder onderhandeling direct op een mogelijke seksuele partner af te stappen. De onderhandelingen hebben tot doel voor de veiligheid van de HOP-bezoekers te zorgen (Flowers et al., 2000; Frankis en Flowers, 2009; Tewksbury, 1996). Zodoende vermijdt de cruiser de aandacht van politie, “potenrammers” en niet-cruisers (Flowers et al., 2000; Humphreys, 1970; Ponte, 1974; Troiden, 1974).

Aanwezigheid van niet-cruisers op sociale publiekelijke plekken vragen om een strengere toepassing van de verbale- en non-verbale onderhandelingen. Echter concludeert Humphreys (1970) dat de langere aanwezigheid van personen, in bijvoorbeeld openbare toiletten, door andere aanwezigen worden geïdentificeerd zijnde cruisers. Dit label plakt men met name op de HOP-bezoeker wanneer hij zich bevindt op plekken zonder een duidelijke sociale functie, zeker wanneer dit geschiedt gedurende de nacht. Hier kan gedacht worden aan het struikgewas rondom tankstations (Flowers et al., 2000). HOP-bezoekers komen over het algemeen snel aan hun trekken, maar spenderen vaak meerdere uren omdat het observeren en geobserveerd worden als plezierig wordt ervaren. Bovendien kunnen zo meerdere seksuele partners tijdens een bezoek worden gevonden (Flowers et al., 2000; Lieshout, 1995). Echter claimt Keelbos (2016d) dat indien twee cruisers zich uit de voeten maken naar een beschut plekje, ze echt geen behoefte hebben aan voyeurisme. Wanneer dergelijke regels niet worden gehandhaafd levert deze achterdocht op en wordt de bezoeker ontweken (Corzine en Kirby, 1977).

Verbale communicatie in de HOP beperkt zich vaak tot korte vragen en zinspeelt op het hebben van seks (Frankis en Flowers, 2009; Tewksbury, 1996; Troiden, 1974). Soms is verbale communicatie noodzakelijk wanneer de seksuele rollen met elkaar conflicteren (Lieshout, 1995). Voor non-verbale communicatie heeft Tewksbury (1996) een viertal vormen onderscheiden: achtervolging, positionering, oogcontact en lichamelijk contact.

De bezoeker kan door zelf een cruiser te achtervolgen of door achtervolging toe te staan, laten zien dat hij seksueel geïnteresseerd is. Vaak vindt een wisselwerking plaats tussen beide personen die om en om elkaar achtervolgen en achtervolgd worden (Troiden, 1974). Dit voorspel vindt laconiek en zonder haast plaats. Dit om geen aandacht van andere aanwezigen te trekken en de seksuele daad niet al bij voorbaat vast te leggen tussen de volger en de gevolgde (Tewksbury, 1996).

Bij positionering wordt non-verbaal gecommuniceerd door te lachen, te knikken, te bukken om de achterkant te laten zien, seksuele hand- en mondgebaren te maken en door aan het kruis te krabben. Bovendien horen ook korte lichamelijk aanrakingen bij deze categorie door elkaar aan te raken en te aaien (Lieshout, 1995; Troiden, 1974). Hiernaast wordt om elkaars aandacht gevraagd door het lichaam naar de gewenste cruiser te draaien en door tijdens de achtervolging kort te stoppen tegenover of naast de ander (Lieshout, 1995; Tewksbury, 1996). Ook het laten zien van het stijve geslachtsdeel en hiermee te masturberen zijn methodes om de interesse van de andere partij te claimen (Keogh en Holland, 1999). Van Lieshout (1995) claimt ook dat kleding een belangrijk onderdeel speelt in dit exhibitionisme. Enerzijds door zich er aantrekkelijk uit te laten zien, anderzijds doordat deze kleren wat kunnen zeggen over de gewenste seksuele handelingen en rollen. Zeker bij de sadomasochistische scene speelt dit een rol. Tewksbury (1996) claimt daarnaast dat het dragen

van zwembroeken ook seksueel kan zijn, geslachtsdelen duidelijker kan laten zien en bovendien snel uit te trekken is.

Direct en langdurig oogcontact is een voorbode voor gezamenlijke seksuele interesse. Dit resulteert in bevestiging van elkaars interesse en bovendien destilleert deze methode de non-cruisers. Heteroseksuelen kunnen deze manier van flirten ervaren als agressief (Tewksbury, 1996).

Wanneer langdurig lichamelijk contact plaatsvindt, zijn de intenties van beide partijen duidelijk. Toch zijn de eerste aanrakingen meestal kort en subtiel (Tewksbury, 1996). Wanneer deze aanrakingen niet worden afgewezen, gaat het fysieke contact door (Lieshout, 1995). Soms worden de intenties nogmaals bevestigd doordat beide mannen elkaar indringend aankijken, door een bepaalde lichaamshouding aan te nemen of door aan zichzelf te gaan zitten (Tewksbury, 1996). Volgens Van Lieshout (1995) doen cruisers deze herbevestiging gedurende de nacht vaker door de hand naar het kruis te bewegen.

Ook seksuele desinteresse gaat in een HOP gepaard met regels en bepaalde handelingen. Het negeren van oogcontact, nee-schudden, weglopen van de situatie en niet ingaan op lichamelijk contact of dit resoluut afwijzen zijn hiervan voorbeelden (Lieshout, 1995; Tewksbury, 1996; Troiden, 1974). Verbale afwijzingen worden gecodeerd doorgegeven ("Je kan niet altijd krijgen wat je wilt" Troiden, 1974) en zijn slechts bij bepaalde onvermurwbare mede-cruisers direct. In de HOP is het niet nodig om je beleefd te gedragen volgens Flowers et al. (2000). Tijdens de seks kan er worden gestopt zonder dat dit tot heftige reacties leidt, zeker wanneer de HOP-cultuur bekend staat om zijn meerdere potentiële sekspartners. Naast het eerdere cruise ritueel kan ook dit resulteren in een langere aanwezigheid in de HOP.

3.4.3 Is elke HOP anders?

Door verschillende academici wordt gesproken van een aparte sekscultuur, die voor elke HOP anders kan zijn (Frankis en Flowers, 2009; Lieshout, 1995; Parker, 1994). De sociale en symbolische aspecten van deze cultuur geven zodoende inzichten in de lived space van de cruisers. Op parkeerplaatsen bij tankstations is bijvoorbeeld de rol van de auto belangrijker geworden. De signalen zijn minder gebaseerd op oogcontact, maar hier nemen autolichten, ramen en ruitenwissers deze non-verbale communicatie deels over (Tewksbury, 1996). Op de website van Stichting Platform Keelbos valt in de gedragsrichtlijnen zelfs te lezen dat men bij seksuele, mannelijke interesse de rechter zonneklep van de auto naar beneden moet doen, maar knipperen met de lampen waarschijnlijk effectiever is. Wel het vriendelijke verzoek om dit niet met grootlicht te doen (Keelbos, 2016d). Echter verlangen ook de toiletblokken in het onderzoek van Humphreys (1970) een andere cruiseraanpak. De kleinere ruimte verhindert de bezoekers grotendeels om elkaar te achtervolgen, maar hebben slechts een enkele ingang waardoor een uitkijkpost cruisers gemakkelijk kan waarschuwen in het geval van naderende politieaanwezigheid. De voorzieningen (de auto's en de toiletblokken) die op elke HOP aanwezig zijn maken deze sekscultuur mede mogelijk.

De geografische kenmerken van een HOP bepalen ook waar de verschillende fasen van het cruisen en het overgaan tot de daad zich ophouden. Volgens Van Lieshout (1995) hebben parkeerplaatsen bij tankstations een lineair patroon. Terwijl HOP's in een park eerder een geconcentreerde of meanderende structuur aannemen. Deze verschillende structuren geven drie zones weer. Allereerst het deel van de HOP waar kan worden gepraat. Ten tweede de ruimte om te cruisen door middel van achtervolging, positionering, oogcontact en lichamelijk contact. Tot slot geeft het derde gebied aan

waar het langdurige seksuele contact plaatsvindt. Echter concluderen andere onderzoeken (Humphreys, 1970; Trolden, 1974) dat sociaal contact ook niet vanzelfsprekend is op de parkeerplaats. Wel bestaat er, in het geval van een geconcentreerde structuur, meer eensgezindheid over de plek waar wordt gesekest, die bevindt zich meestal in het hart van de HOP (Somlai et al., 2001). De meeste seksuele handelingen worden gepraktiseerd buiten het zicht in toiletblokken, verscholen strandjes, achter struikgewas en schuttingen of in auto's (Corzine en Kirby, 1977; Frankis en Flowers, 2009, Humphreys, 1970; Ponte, 1974; Somlai et al., 2001). Ook hier kan gesteld worden dat elke HOP zijn eigen structuur heeft, die onder andere afhangt van de aanwezigheid van publieke wegen en bosschages.

Bovendien speelt het tijdsaspect een rol in de verschillende HOP's. Publieke toiletten en parken kunnen bijvoorbeeld 's nachts worden gesloten. Humphreys (1970) vond verschillende spitsuren in zijn studie. Deze corresponderden met de tijden dat mannen naar en van hun werk gaan en met de lunchpauze. Toch bestaat er in verschillende werken overeenstemming over het tijdsinterval dat de HOP in werking is. Dit is voornamelijk tijdens de nachtelijke uren, vanwege de duisternis, de afwezigheid van anderen, de functie van de HOP overdag en de sociale verplichtingen van de cruiser (Corzine en Kirby, 1977; Lieshout, 1995; Flowers et al., 1999). Van Lieshout (1995) constateert zelfs dat bepaalde avonden een "leerthema" hadden. Zodoende komt hier een grote homoseksuele sadomasochistische subcultuur op af, die de regels en handelingen van de specifieke HOP kunnen veranderen.

Voor cruisers blijkt het verborgen houden van hun activiteiten voor niet-cruisers het belangrijkste in de HOP (Frankis en Flowers, 2009; Humphreys, 1970; Lieshout, 1995). Wanneer cruisers zich niet aan het script houden, worden ze gezien als niet-cruisers en worden genegeerd (Humphreys, 1970). Bovendien hebben de aanwezigheid van niet-cruisers tot gevolg dat alle activiteiten in de HOP tijdelijk worden gestaakt, te meer wanneer er kinderen in het spel zijn. Dit heeft tot gevolg dat de nachtelijke uren het ideale werkterrein van HOP-bezoekers zijn.

3.4.4 Sociale functie

In eerste instantie zijn HOP's voor de meeste mannen een plek voor snelle seks. Het in gaat in deze de cruiser eerder om de seksuele activiteiten dan om de seksuele partners (Tewksbury, 1996; Flowers et al., 2000). Echter signaleren studies van Corzine en Kirby (1977), Frankis en Flowers (2009), Humphreys (1970) en Van Lieshout (1995) dat de HOP ook ruimte geeft voor sociale activiteiten. De lived space van de HOP-bezoeker lijkt daardoor om meer dan alleen seks te draaien. Zo ontdekte Van Lieshout (1995) dat tijdens de "leernachten" sociale interactie is toegestaan. Wel gebeurt deze omgang in de marge van de HOP, waar alleen verbaal contact gewenst is (Humphreys, 1970; Lieshout, 1995). Ondanks de verminderde anonimiteit blijkt een grote groep HOP-bezoekers te profiteren van deze mogelijkheden tot sociale interactie. Wellicht dat deze groep juist om privacy redenen zich niet ophoudt op commerciële homo-ontmoetingsplekken. Ook het niet kennen van deze plekken, de bereikbaarheid hiervan en een financiële drempel kunnen hierin meespelen. Meer onderzoek moet worden gedaan om de verschillende redenen te kunnen verifiëren (Frankis en Flowers, 2009).

Om deze mogelijke sociale functie te analyseren kunnen de concepten *stimulus shelter* en *stimulus inducer* uitkomst bieden. Binnen de theorie over loose spaces blijken volgens Wachs (1979) gebruikers op zoek te zijn naar een stimulus shelter of stimulus inducer. De stimulus shelter

vertegenwoordigt de mensen die op zoek zijn naar anonimiteit en rust. Ze bieden een toevluchtsoord, een plek om zich terug te trekken, weg van de drukke stad. In het geval van de stimulus inducer wil de gebruiker zich afgeleid en vermaakt voelen. Dezelfde plek kan voor verschillende personen een inducer zijn terwijl andere individuen zich in een stimulus shelter wanen. Door deze verschillende karakteristieken van een ongeplande ruimte kan dit een aanzuigende werking hebben op mensen die ongewone activiteiten willen bedrijven. Een dergelijk gebied kan wellicht ook worden gevonden op andere plekken in de openbare ruimte, maar de loose space onderscheidt zich door gebruikers directer met de activiteit te laten kennismaken of door een betere toegankelijkheid dan andere plekken in de publieke ruimte te bieden (Rivlin, 2007). Stadsblokken-Meinerswijk geeft shelter aan activiteiten die privacy behoeven zoals naaktrecreatie, cruising en drugshandel. Daarnaast biedt het een inducer door bijvoorbeeld zijn rijke, ongerepte natuur en grote dance evenementen die worden georganiseerd. Aangenomen kan worden dat een stimulus inducer de cruisers die ook voor sociaal contact naar de Plas van Bruil trekken omschrijft. De scriptie sluit ook aan in hoeverre de betekenissen van de verschillende groepen gebruikers kunnen worden onderverdeeld in deze shelter dan wel inducer. Daarnaast biedt het ruimte om groepen participanten te benoemen die de noodzaak hebben om dit soort plekken te bezoeken. Wandelaars en fietsers kunnen hun activiteiten hoogstwaarschijnlijk elders ook voortzetten, maar geldt dat voor elke gebruiker?

3.4.5 Mogelijke gevaren

Daarnaast heeft de Plas van Bruil wellicht een grote betekenis voor de cruiser zijn veiligheid. De mannelijke bezoeker stelt zich aan nogal wat potentiële conflicten en gevaren bloot. De conceived space richt zich op het beleid van de wetshandhavers, de lived space laat zich omschrijven door de conflicten tussen de cruiser en niet-cruisers tegen het licht te houden. Ook geeft deze sectie inzicht in de activiteiten, motivaties en de noodzaak voor cruisers om een plek te hebben voor anoniem contact.

Volgens Frankis en Flowers (2009) zijn er meerdere risico's voor de cruisers die gebruik maken van een HOP. Dit zijn het vergrote risico op seksueel overdraagbare aandoeningen, homofobie geweld, politiearrestatie, ontdekking (en daarmee hun identiteit), chantage en publieke vernedering. Somlai et al. (2001) stellen dat het risico op ontdekking de grootste rol speelt in het gedrag van de cruisers in een HOP. Hierdoor kan ook worden verklaard dat de meest expliciete praktijken in een HOP zich in het meest verscholen, vaak centrale, deel ophouden. De randen van de HOP en het gedrag wat daarmee gepaard gaat (sociale interactie en cruisen) zijn minder risicovol en hoeven minder verborgen te worden. Echter zijn er ook signalen van zelforganisatie om deze risico's in te dammen. De mannen stellen elkaar snel op de hoogte wanneer politie en niet-cruisers zich in de HOP bevinden. Bovendien voegt Humphreys (1970) toe dat seks wordt onderbroken als het te expliciet plaatsvindt. Daarnaast heeft de uitkijkpost waar Humphreys' studie over spreekt ook een rol als uitkijkpost om risico's te verminderen. Al deze risico's zijn niet altijd negatief te ervaren. Veel cruisers vinden het buitengewoon spannend om seks te hebben in een HOP en het risico om betrappt te worden, vergroot dit. Echter gaat het meer om de potentiële mogelijkheid om betrappt te worden, dan de daadwerkelijke ervaring (Corzine & Kirby, 1977).

Potenrammers maken volgens verschillende onderzoeken deel uit van de gevaren in een HOP. Doordat mannen hier anonimiteit verlangen, zijn ze extra gevoelig voor ontmaskering en fysiek geweld. Hierdoor ontstaat een lage aangiftebereidheid. Wanneer het donker is en de HOP bekend

staat bij een wijd publiek neemt de kans op homofob geweld toe. Toch voelen veel HOP-bezoekers zich veilig in HOP doordat ze omringt zijn door andere homoseksuelen (Flowers et al., 1999).

Doordat HOP's en de gebruikers hiervan worden gestigmatiseerd, controleren gebruikers vaak hun identiteitsgegevens (Corzine & Kirby, 1977). Ook al wordt geschat dat bijna de helft van alle homoseksuelen een HOP bezoeken, de cruiser zijn reputatie blijft gestigmatiseerd worden (Tewksbury, 1996). Het verbergen van hun identiteit speelt ook een rol in het risico op chantage en ontmaskering voor familie, vrienden en kennissen (Humphreys, 1970; Flowers et al., 1999). Deze identiteitsbescherming is niet alleen van invloed op het gedrag richting niet-cruisers, maar heeft ook een effect op de sociale interactie tussen cruisers in en buiten de HOP (Flowers et al., 1999). Het is volgens Keelbos (2016d) een goed gebruik om buiten de HOP elkaar niet aan te spreken bij herkenning.

De impact van politiearrestaties zijn in de loop van de decennia veranderd voor de HOP-bezoeker. In de jaren zeventig was er grote angst voor de consequenties van ontmaskering ten opzichte van werk- en privésferen (Corzine & Kirby, 1977). Tegenwoordig is er het beeld ontstaan van een politiemacht die niet de seksuele activiteiten ontmoedigt, maar verhoogt het voornamelijk de geheimhouding en waakzaamheid van de cruisers (Somlai et al., 2001). Dit terwijl de politie een belangrijke, zo niet de belangrijkste, toevoeging kan zijn in het terugdringen van homofob geweld (Frankis en Flowers, 2009). Toch bemoedigt de studie van Van Lieshout (1995) enigszins. Het lokale politiedepartement kwam eerder voor de cruisers op dan dat ze zich tegen de HOP en haar bezoekers keerden. Door het plaatsen van prullenbakken, het verlenen van condooms en het initiëren van een belangengroep die de communicatie tussen politie en cruiser moest verbeteren. Kort na deze handreikingen, besloot de lokale overheid de HOP te sluiten, wat aangeeft dat er nog veel te winnen valt op het gebied van tolerantie.

3.5 Deelconclusie

Uit het theoretisch raamwerk blijkt dat er vele theorieën zijn waarmee een plek zoals de Plas van Bruil beschreven kan worden. Sommigen theorieën zouden de waterplas wegzetten als een lege en belemmerende ruimte die zo snel mogelijk ontwikkeld moet worden. De literatuur over loose spaces en het onderzoek dat gedaan is naar homo-ontmoetingsplekken in binnen- en buitenland laat echter zien dat dit soort ruimtes weldegelijk betekenisvol kunnen zijn. Zo laten de studies van Corzine en Kirby (1977) en Van Lieshout (1995) zien dat HOP's een belangrijke sociale rol spelen in het leven van kwetsbare groepen. De stimulus shelter en stimulus inducer van Wachs (1979) bieden mogelijkheden om dit verband te onderzoeken. Evengoed stellen Somlai et al. (2001) dat daarnaast de sociale controle op dit soort locaties de veiligheid van de cruisers vergroot. Tegelijkertijd blijkt ook de aversie vanuit de samenleving goed te verklaren. Heteronormativiteit beschrijft bijvoorbeeld de achtergrond van de conflicten tussen de maatschappij en de cruiser. Daarnaast geven commodificatie en entrepreneurialism de drive van de overheid om loose places om te vormen tot iets met een duidelijkere, economische waarde voor de maatschappij. Om zich tegen deze dominante denkbeelden te wapenen kan de cruiser de naaktrecreatie wellicht als een dekmantel laten opereren.

Gezien het gemak waarmee een plek als de Plas van Bruil weggezet wordt als een lege, verlaten, betekenisloze ruimte is het juist van belang om dit vanuit verschillende perspectieven te beoordelen. De beschreven theorieën komen samen in de Spatial Triad. Daarin geven de perceived, lived en

conceived space de verschillende theorieën een plek en kunnen helpen om een gebied zoals de Plas van Bruil te doorgronden. Om deze theorie handen en voeten te geven wordt hij in het hoofdstuk methodologie verder geoperationaliseerd.

4. Methoden

4.1 Dataverzameling

Om antwoord te geven op de hoofdvraag:

Wat zijn de verschillen in de perceived space, lived space en conceived space in de HOP aan de Plas van Bruil en hoe uiten die verschillen zich?

is gekozen voor kwalitatieve methoden. De verschillende onderzoeksvragen zijn in de inleiding genummerd.

De case study Stadsblokken-Meinerswijk is kwalitatief van aard. Methoden die gebruikt worden zijn:

- Het observeren van de omgeving en haar gebruikers. Door observatie kunnen de recreanten worden onderscheiden en de perceived space worden beschreven. Onderzoeksvragen 1.1, 1.2 en 1.3 worden hiermee beantwoord.
- Internetwebsites. Veel cruisers komen met elkaar in contact via diverse fora. De citaten en stellingen die op deze fora staan beschreven kunnen het fenomeen nader verklaren in de perceived en lived space. Hiermee zijn onderzoeksvragen 1.2, 1.3, 2.1, 2.2 en 2.3 te beantwoorden. Wel kunnen deze meestal anonieme gegevens wellicht van beleidsmakers afkomstig zijn die zich beter in de conceived space laten omschrijven.
- Semi gestructureerde interviews: om de lived space en de hiërarchie tussen de verschillende groepen recreanten onderzoeken. Ook activiteiten in de perceived space zijn daardoor te analyseren. In de zomer van 2015 zijn hiervoor 15 interviews afgenomen. Eerdere interviews uit mei en juni 2014 zijn ook gedeeltelijk toegevoegd in de resultaten en analyse. Onderzoeksvragen 1.3, 2.1, 2.2 en 2.3 zijn hierdoor te beantwoorden. De interviews maken gebruik van een topiclist (bijlage 2), zodat meer ruimte ontstaat voor uitleggen, introductie van nieuwe onderwerpen en onverwachte wendingen.
- *Mental mapping*: om betekenissen van de verschillende gebruikers in Stadsblokken-Meinerswijk ontrafelen. Ze bieden hiermee de mogelijkheid om de lived space van de gebruikers nader toe te lichten en een typologie van de cruiser te maken. Hiermee zijn onderzoeksvragen 2.1 en 2.2 te beantwoorden. Direct na de interviews worden deze mental maps geproduceerd door de geïnterviewde.
- Interpretatie van beleidsplannen van de gemeente Arnhem door middel van een beleidsanalyse. Hiermee kunnen de plannen en de ideeën van de conceived space worden toegelicht en kan onderzoeksvraag 3.1 worden beantwoord.

4.1.1 Sampling

In totaal zijn er vijftien interviews afgenomen met cruisers. Deze zijn afgenomen in de ochtenden, middagen en avonden tijdens de zomers van 2014 en 2015. Deels op doordeweekse dagen en deels in het weekend. Daarnaast zijn voor de resultaten ook vijf eerdere interviews met niet-cruisers die recreëren aan de Plas van Bruil en omwonenden gebruikt.

4.1.2 Gatekeeper

Voor het onderzoek is voor vijf interviews gebruik gemaakt van een gatekeeper. Tevens introduceerde deze persoon me in het gebied. Ik heb de gatekeeper via een oud-docent leren

kennen. De gatekeeper is tussen de 50 en 60 jaar, openlijk homoseksueel en komt al jarenlang bij de Plas van Bruil. Hij is goed bekend bij de verschillende cruisers en naaktrecreanten en onderhoudt met enkelen ook contact buiten de HOP. Door gebruik te maken van een gatekeeper heeft deze invloed op mijn onderzoeksresultaten. Aan te nemen valt dat de gatekeeper eerder vrienden en bekenden vraagt om aan het onderzoek deel te nemen. Bovendien zijn bij deze personen zeer afwijkende meningen wellicht minder aanwezig. Echter zijn de overige interviews tot stand gekomen zonder directe inmenging van mijn contactpersoon.

4.1.3 Mental mapping

Tijdens interviews worden respondenten gevraagd op een leeg vel papier de stad Arnhem te tekenen. In totaal zijn vijf mental maps door de cruisers geproduceerd. Hieruit kunnen de gebruiken, betekenissen en associaties van de gebruikers van het gebied worden geïdentificeerd (Lynch, 1960; Humphreys, 1990). De mental maps zijn direct na de interviews vervaardigd. Mental maps leggen de cognitieve processen bloot, waarmee mensen informatie over hun omgeving verzamelen en representeren. Hieruit kan worden nagegaan wat de belangrijke elementen van Stadsblokken-Meinerswijk en Arnhem voor de gebruiker zijn en geven weer wat de betekenis is van bepaalde elementen binnen deze persoonlijke mental map. Lefebvre (1991) rekent de mental map onder de conceived space. Echter dragen mental maps wat mij betreft bij aan de lived space van de gebruiker omdat ze alleen op mentaal en individueel niveau bestaan. Wanneer een gebruiker de Plas van Bruil weergeeft in de tekening kan worden geconcludeerd dat de plek van betekenis is voor de geïnterviewde. Deze betekenissen binnen de lived space kunnen de verschillen tussen gebruik en beleid nader toelichten. In "Bijlage: 1 Interviewstructuur" zijn de instructies voor het maken van de map aangegeven in het laatste deel.

4.2 Context van de interviews

4.2.1 Profiel van de cruiser

Alle vijftien interviews zijn gedaan met mannen in de leeftijd van 20 tot 86 jaar. De overgrote meerderheid is blank, homoseksueel en 50-plus. De helft van de geïnterviewden komt frequent, soms dagelijks, naar de Plas van Bruil op zomerse dagen en kent elkaar. De andere helft is minder bekend met de waterplas en haar publiek. De aanwezigheid van deze onregelmatige cruiser varieert tussen de allereerste kennismaking met het gebied tot drie keer in het jaar. Beide groepen bezoekers komen voornamelijk in de ochtend en middag. In elk geval twee cruisers zijn gepensioneerd en één man is op het moment van het interview werkloos. Ik ben niet bewust op zoek gegaan naar blanke, oudere cruisers, wel laat dit profiel de cruiser van de Plas van Bruil zich het beste omschrijven. Echter vroeg ik zeer snel naar hun beweegredenen om de plek te bezoeken en kon zo het interview vroegtijdig afsluiten wanneer het geen HOP-bezoeker betrof. In "Bijlage 2: Topic list" staan de onderwerpen van het interview beschreven.

4.2.2 Locatie

Op één na zijn alle respondenten geïnterviewd bij de Plas van Bruil. De gatekeeper heb ik daarnaast meerdere malen bij hem thuis ontmoet, maar is ook geïnterviewd bij de recreatieplas. Een andere cruiser heb ik samen met de gatekeeper bij hem thuis ontmoet. Voor het regelen van de interviews heb ik aan de zuidoostzijde van de Plas van Bruil mijn positie ingenomen ("In 1" in figuur 4, sectie 2.5). Aan deze kant geeft een wildrooster en aan weerszijde een pad doorgang tot de waterplas. Tijdens de interviews was er provisorisch een verplaatsbaar hek geplaatst op het onverharde pad en

was het wildrooster voorzien van een fietsspin die gemakkelijk los- en vastgemaakt kon worden. De respondenten werd naar hun mening gevraagd door of ze op te vangen voordat ze het gebied betraden of doordat ik de spin losmaakte, zodat de geïnterviewde met de fiets het wildrooster comfortabeler kon passeren.

4.3 Ethiek

4.3.1 Privacy

Met het oog op hun privacy zijn de persoonlijk gegevens van alle geïnterviewden en de gatekeeper onherkenbaar gemaakt in dit onderzoek. Wanneer namen zijn gebruikt zijn ze gefingeerd. De anonimiteit staat bij veel cruisers hoog in het vaandel om hun ontmaskering voor familie en werk tot een minimum te beperken. In het ergste geval leidt het tot een gebroken huwelijk, chantage en homofobie geweld (Flowers et al., 1999). Niet voor niets is het een gouden regel om elkaar buiten de HOP niet aan te spreken en is zelfs in de HOP een bepaalde beperkte, verbale communicatie van kracht. Dit gebeurt in het algemeen alleen in de buitenste gebieden van de HOP (Keelbos, 2016d; Lieshout, 1995). Het onderzoek van Humphreys (1970) heeft veel kritiek ontvangen op grond van ethiek. Doordat hij zich niet voorstelde als onderzoeker wou hij bijvoorbeeld non-response tegengaan. Vanwege het negatieve stigma wat aan de HOP kleeft, spreken cruisers wellicht minder vrijuit. De keuze van Humphreys om kentekenplaten te gebruiken om de cruiser zijn postcode te ontrafelen, heeft toentertijd geleid tot vuistgevechten onder collega's en tot het opstappen van de helft van het personeel van zijn faculteit aan de Washington University. Bovendien stond hierdoor al het sociale onderzoek hevig ter discussie. Echter heeft Humphreys' onderzoek wel het aantal politiearrestaties doen afnemen (Sieber, 1982).

4.3.2 Non-response

In mijn onderzoek ben ik op deze non-response gestuit. Wel moet worden opgemerkt dat zeker niet alle cruisers hun identiteit willen afschermen. De gatekeeper en de cruiser (respondent 13) die ik bij hem thuis sprak hadden geen enkele moeite met het ondergaan van het interview in hun privé domein. Ze stelden het zelfs voor. Opvallend, aangezien de kinderen en zijn gescheiden vrouw van respondent 13 niet van zijn homoseksuele heden op de hoogte zijn. Wel is ook het onderzoek van Humphreys door homoseksuelen toegejuicht en heeft tevens de C. Wright Mills Award ontvangen voor zijn bijdrage in de sociale wetenschappen (Sieber, 1982). Echter heb ik ook aan de Plas van Bruil meerdere afwijzende reacties gekregen wanneer ik uitlegde waar het onderzoek voor diende. Evengoed waren er ook cruisers dan juist bereid mee te werken en heb ik een aantal namen en emailadressen verkregen. Wel denk ik dat het onderzoeksgebied hier een grote invloed op heeft. Bovenal omdat de plas ook als naaktrecreatieplas bekend staat, kan men zich altijd achter die bewering schuilen (Keogh en Holland, 1999). Ook speelt wellicht het feit mee dat de plek onder druk staat en ik de cruisers een stem kan geven voor het behoud van de Plas van Bruil in zijn huidige vorm. Bovendien bleek mijn gatekeeper bedreven in het lobbyen door vijf interviews te regelen en beperkte zo de eventuele non-response.

4.3.3 Mijn positie in het onderzoek

Mijn oud-docent heeft me geïntroduceerd in het uiterwaardengebied Stadsblokken-Meinerswijk. Vervolgens heb ik binnen dit planologisch interessante gebied mijn eigen onderzoeksgebied- en groep gekozen. Voor deze kennismaking kende ik het gebied niet. Mijn fascinatie gaat al sinds kinds af aan uit naar gemarginaliseerde groepen. Mijn vader vertelde laatst nog dat ik vroeger altijd

omkeek wanneer we een zwerver tegenkwamen. Hierdoor ligt het zwaartepunt van deze scriptie op de perceived space en de lived space. Deze elementen geven de ruimte voor marginale gebruikers, in tegenstelling tot het bureaucratische element van de conceived space, weer. In eerste instantie leerde ik het gebied kennen als een rafelrand, een schemergebied met activiteiten die soms het daglicht niet kunnen verdragen als drugshandel en prostitutie. Naarmate ik me in de literatuur verdiepte ben ik tot de conclusie gekomen dat deze gebieden ook tal van ongeplande activiteiten omschrijven die een plek verdienen in het landschap. Gebruikers als cruisers hebben binnen het stedelijk klimaat ruimte nodig om hun noodzakelijke activiteiten als seks te kunnen botvieren. Dit is ook mijn ambitie geweest, om binnen het overvolle Nederland een pleidooi voor deze plekken te kunnen houden. Verdere verwachtingen waren het spreken van een grotere populatie cruisers en een grotere bereidwilligheid om een mental map te maken. Helaas ben ik beperkt in het verzamelen van de data aangezien alleen zomerse dagen hiervoor geschikt waren. Ook was in de zomer van 2015 mijn onderzoeksopzet nog niet duidelijk en mijn theoretisch kader zeer summier. Hierdoor heb ik nog altijd vragen waar ik nog geen antwoord op heb. Graag had ik meer over de cruisechoreografie en de specifieke seksuele activiteiten willen weten. Bovendien wou ik de rol van de politie voor de cruiser beter uitdiepen. Voelen cruisers zich veiliger met politie om hen heen of beperkt het hen in hun bezigheden?

Naast dit lastig uitvoerbare onderzoek en mijn beperkte literatuuroverzicht ten tijde van de interviews ben ik nauw betrokken geweest bij het toekomstige lot voor deze cruisers. Hierdoor is mijn rol wellicht wat *biased*. Ik heb de neiging veel door te vragen, mensen op hun gemak stellen en daarmee vertrouwen te kweken. Doordat ik mij niet afstandelijk opstelde heb ik daarom ook zeer persoonlijke verhalen gehoord die minder met het onderzoek te maken had. Wel zie ik dit als resultaat van het geschepte vertrouwen om open en eerlijk naar mij toe te zijn en geeft het me vertrouwen over de oprechtheid van de cruisers. Wel vermoed ik dat dit de iets te amicale aanrakingen van mijn gatekeeper en opmerkingen als “Als je het eens wilt proberen, het voelt echt goed!” van een andere cruiser als neveneffect hebben. Toch lijkt het lastig om te ontkomen aan een dergelijke situatie in dit onderzoeksveld. Wel voelde ik mij genooddaakt om vrij snel tijdens onze eerste kennismaking de gatekeeper te vertellen dat ik heteroseksueel was. Toch heb ik me geen moment ongemakkelijk gevoeld tijdens de interviews, de opmerkingen en de wandelingen rondom de Plas van Bruil, het was eerder een fascinatie. Hierdoor was het voor ook gemakkelijk om op de respondenten af te stappen. Wel heb ik enige afstand bewaard door alle interviews gekleed en buiten de HOP te laten plaatsvinden (zie “In 1” in figuur 4, sectie 2.5).

4.4 Representativiteit en betrouwbaarheid

Het onderzoek is kwalitatief van aard en heeft de vorm van een case study. Hierdoor kunnen bevindingen niet worden gegeneraliseerd. Wel noem ik de HOP in mijn onderzoek als voorbeeld van een loose space. Daarom maak ik ook enkele aannames voor loose spaces in het algemeen.

4.5 Operationalisering van theoretisch raamwerk

Om de theoretische concepten te gebruiken in de interviews en analyse zijn de perceived space, de lived space en de conceived space geoperationaliseerd. Hierdoor worden de concepten meetbaar en kan de respondent hier een interpretatie aan geven.

De perceived space wordt als concept geoperationaliseerd door vragen over de fysieke omgeving en activiteiten op de locatie. Het gaat daarbij niet zo zeer over de beleving van de respondent maar over

observeerbare karakteristieken van de Plas van Bruil en haar cruisers. Een overzicht van de gestelde vragen is te vinden in “Bijlage 1: Interview structuur”. Voorbeelden van de gestelde vragen zijn:

1. Wordt de HOP onderhouden? En zo ja, hoe?
2. Welke groepen onderscheidt u hier? Tot welke behoort u?
3. Welke activiteiten vinden hier plaats?

De lived space wordt als concept geoperationaliseerd door de respondenten te vragen naar de motivaties om de Plas van Bruil te bezoeken, mogelijke conflicten te analyseren en de betekenis van de plek te ontrafelen. “In Bijlage 1: interviewstructuur” is een overzicht van de gestelde vragen gegeven. Drie voorbeelden van deze vragen zijn:

1. Waarom komt u naar deze plek?
2. Wat betekent de plek voor u?
3. Vinden er wel eens conflicten plaats? Wat is daar de achtergrond van?

De conceived space wordt als concept geoperationaliseerd door de plannen en de achtergrond daarvan te analyseren. Een overzicht van de gestelde vragen is te vinden in “Bijlage 1: interviewstructuur”. Voorbeelden van de gestelde vragen zijn:

1. Welk beleid wordt er toegepast?
2. Met welk oog kijkt de gemeente?
3. Welke ideeën liggen hieraan ten grondslag denkt u?

Naast het operationaliseren van de perceived, de lived en de conceived space zijn ook andere concepten als exclusion en stimulus shelter in de vragen verwerkt, echter binnen het kader van de drie spaces van de Spatial Triad. Door het theoretisch raamwerk op deze manier te operationaliseren sluit de dataverzameling aan op de gebruikte concepten en deelvragen. De analyse van de resultaten zal daardoor logischerwijs tot een beantwoording van de deelvragen leiden.

5. Rust versus drukte

5.1 Wat is de perceived space van de HOP aan de Plas van Bruil?

Onder de perceived space vallen de deelvragen 1.1, 1.2 en 1.3.

5.1.1 Welke fysieke kenmerken hebben de Plas van Bruil en de homo-ontmoetingsplaats? (deelvraag 1.1)

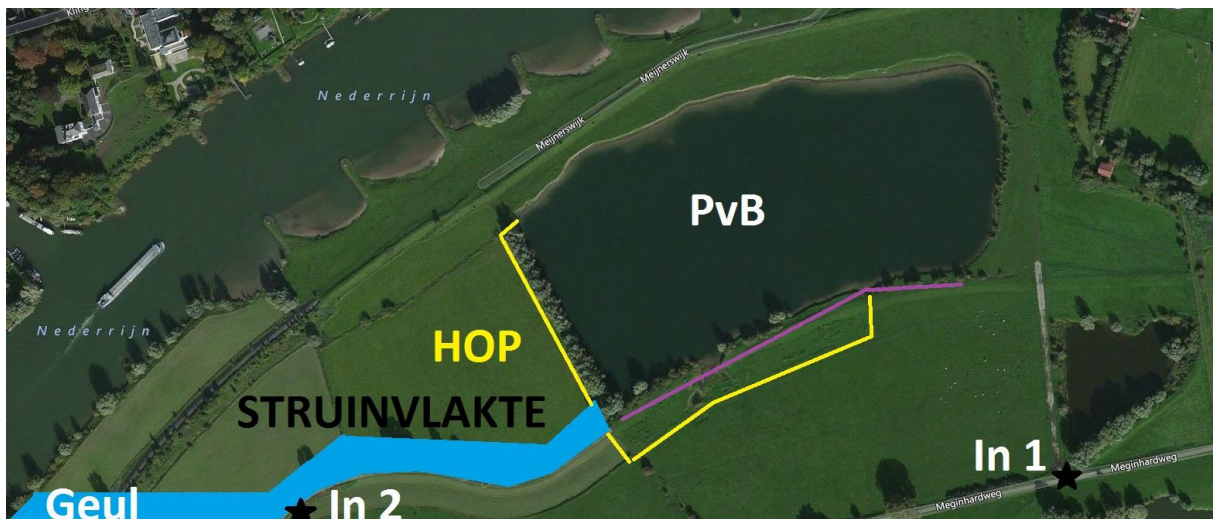
5.1.1.1 De Plas van Bruil

Sinds het ontstaan van de Plas van Bruil heeft het gebied vele onuitgevoerde visies gekend, maar is de waterplas daar niet fysiek door veranderd. Wel zijn vanaf 2014 plannen in het kader van Ruimte voor de Rivier uitgevoerd die hebben geresulteerd in het verlagen van de zomerdijk en het graven van een geul aan de westzijde van de HOP. Bovendien is het recreatieve netwerk van fietspaden om de waterplas heen uitgebreid en biedt sinds de zomer van 2015 een struinvlakte naast de HOP de mogelijkheid tot picknicken en wandelen. In januari 2016 zijn de laatste werkzaamheden afgerond en staat Stadsblokken-Meinerswijk in zijn geheel te wachten op haar nieuwe plan (RWS, 2016). Zie de conceived space voor meer details.

Sinds 2015 heeft de naaktrecreatieplas de Plas van Bruil twee ingangen. Aan de zuidoostzijde is een hek en een wildrooster die over de gepachte landen van boer Wijers toegang verleend (zie figuur 6). Vanaf deze plek is de gehele Plas van Bruil te betreden. Aan de westzijde is, sinds de werkzaamheden zijn afgerond, één entree waar via een net aangelegd fietspad de plas is te bereiken. Hoewel wordt gesproken over twee toegangen is die via het fietspad de officiële ingang tot het gebied (zie figuur 7). Ook zijn er geen voorzieningen in het gebied zoals toiletten en eetgelegenheden. Vroeger bleek een ijscokar wel geregeld bij de Plas van Bruil te komen (NFN, 2016).

Figuur 6: "Dit weidse uitzicht wordt u aangeboden door boer Wijers". In de verte ligt de Plas van Bruil, op de voorgrond situeren zich de gepachte landen van de enige boer in het gebied die overigens niet onder de HOP vallen. Bron: eigen foto (2015).

Figuur 7: Uitgebreide versie van figuur 4. Plattegrond van de Plas van Bruil (PvB). Paars geeft de ligging van de Plas van Bruil-dijk aan. Ingang 1 (In 1 met ster) geeft de meest gebruikte toegangsweg weer. Ingang 2 (In 2 met ster) de toegang met het recent aangelegde fietspad. De struinvlakte en de geul bevinden zich ten westen van de HOP. De HOP wordt globaal door het gele gebied gerepresenteerd. Bron: eigen bewerking van Bing Maps (2016).

5.1.1.2 De grenzen van de HOP

De HOP begint volgens de respondenten en observaties vanaf het hekje aan de zuidzijde en loopt evenwijdig aan de plas door tot aan de zomerdijk van de Neder-Rijn. Waardoor een groot deel van de zuid-, de zuidwest- en de westzijde gerekend wordt tot de HOP, zoals figuur 7 laat zien. Aan de zuidzijde van de Plas van Bruil bevindt zich een dijk (de paarse kleur in figuur 7) met aan de oeverkant veel bosschages, die doorloopt tot in de HOP. Deze is vanaf de openbare weg, de Meginhardweg, goed waarneembaar. Aan de westzijde bevindt zich een lange laan. Hier bevinden zich aan de oeverzijde struiken en grote bomen die nog meer beschutting geven dan het groen aan de zuidzijde en ruimte bieden voor activiteiten die om privacy vragen. Allebei de kanten bieden toegang tot de waterplas. Tussen de enkele paden rondom de plas door bevinden zich olifantenpaadjes. De westelijke/zuidwestelijke kant van de Plas van Bruil is eerder afgebakend als de HOP. Echter gebruiken ook gezinnen met kinderen en heterostellen deze zijde. De HOP is zoals respondent 2 het noemt “niet afgebakend”. Hier wordt bij de lived space verder op ingegaan.

De meeste geïnterviewden maken rondom de Plas van Bruil een ruimtelijke onderverdeling waar de verschillende recreanten zich ophouden. De oostzijde van de plas is hoofdzakelijk in gebruik genomen door gezinnen met kinderen, de noord- en zuidzijde voor heteroseksuele groepen en eenlingen. De HOP bevindt zich in de westelijke/zuidwestelijke hoek van de plas. Meerdere malen worden hier de synoniemen “mannenkant” en “cruising zone” voor gebruikt.

Figuur 8: Uitzicht op de Plas van Bruil vanuit de noordwestelijke hoek. Bron: eigen foto (2015).

5.1.1.3 De HOP

Daarnaast is de HOP goed onderhouden. Door middel van het ophangen van vuilniszakken en het gebruiken van prikpenen zorgen verschillende cruisers voor het schoonhouden van het gebied.

“Alles hier is schoon, de HOP is zelfs nog schoner. Je ziet daar geen condooms etcetera.”
(respondent 11)

Deze activiteiten van de HOP-bezoekers worden verder toegelicht in de lived space. Naast het onderhouden van de HOP door de cruisers zelf, maait Boer Wijers ook geregeld het gras aan de zuidzijde. Waardoor de dijk van de Plas van Bruil (en de HOP) beter zichtbaar is vanaf de Menighardweg. Dit gaat ten koste van de anonimiteit van de recreanten. Echter maken sommige cruisers gulzig gebruik van de dijk om exhibitionistisch gedrag te vertonen. Dit sluit aan bij de stelling

van Van Lieshout (1995) die beweert dat sommige cruisers het buitengewoon opwindend vinden om te worden geobserveerd en te observeren. De dijk levert namelijk ook een overzicht over andere delen van de plas.

De HOP aan de Plas van Bruil is niet druk te noemen. Evenzo geldt dit voor de gehele recreatieplas. Op een zomerse dag zijn op het drukste moment “ongeveer 30 personen” aan de plas te vinden (respondent 1).

“Samir 24-06-2015 16:55 het is de laatste jaren steeds rustiger geworden op het naaktstrand. vroeger kon je ook aan de andere kant naakt ligen (andere kant van de dijk) met mooi weer lag er zeker eem man of 150 a 200. nu met mooi weer hooguit 30. En hoe dat komt is mij een raadsel.” (naaktstrand.info, 2016)

Op een oppervlakte van 3 hectare kan dat als rustig worden opgevat. Meerdere mannen zouden het wel wat drukker willen hebben bij de Plas van Bruil. Echter komen vele geïnterviewden voor de rust naar deze plek.

“Ik kom hier voor de naaktrecreatie en mijn rust.” (respondent 3)

“Het is een uitlaatklep om onder het stadsgewoel uit te komen.” (respondent 4)

De betrekkelijke rust en de weinige omwonenden zorgen voor weinig sociale ogen in het gebied. Dit komt overeen met de voorwaarde die Troiden (1974) en Corzine & Kirby (1977) schetsen voor het ontstaan van een HOP. Een toereikend aantal bezoekers moet aanwezig zijn, echter mag het ook niet te druk zijn. Tevens is de HOP gelegen op een plek waar van oorsprong al naaktheid aanwezig is (Corzine en Kirby, 1977). De nabijheid van een behoorlijke stad als Arnhem met een redelijke homosubcultuur en dito voorzieningen lijkt hier niet zijn vruchten af te werpen met betrekking tot de drukte. Dit lijkt overeen te stemmen met het onderzoek van Westra en Kocken (1992) die stellen dat de drukte van de HOP niet bepaald wordt door de aan- of afwezigheid van uitgaansgelegenheden afgestemd op homo's. Wellicht is de HOP nog te weinig bekend of trekt deze waterplas een andere soort cruiser (Frankis en Flowers, 2009).

5.1.1.4 De HOP-structuur

Het hart van de HOP waar wordt geseekt bevindt zich bij de Plas van Bruil vooral aan de waterkant. Dit is volgens Somlai et al. (2001) het hart van de HOP. Geografische kenmerken van de HOP bepalen vervolgens welke structuur een HOP kan hebben: een lineaire, meanderende of geconcentreerde structuur (Lieshout, 1995). De structuur van de HOP van de Plas van Bruil vertoont de meeste kenmerken van een lineaire structuur. In de marges wordt gezond en grotendeels gepraat, richting de oeverzijde in het zuiden en het westen vindt in de bosjes en het struikgewas (figuur 9) de daad plaats. Figuur 7 geeft in het gele gebied in het zuiden van de HOP een weide weer waar vooral interactie geschiedt. Dit gebied is hoofdzakelijk open en contrasteert met de dichte ruimten van de bosschages, een resultaat wat overeenstemt met de literatuur (Corzine en Kirby, 1977; Reece en Dodge, 2003; Troiden, 1974).

Figuur 9: De dichte bosschages van de zuidwestelijke oeverkant van de Plas van Bruil. Bron: eigen foto (2015).

5.1.2 Wat is het profiel van de cruiser? (deelvraag 1.2)

5.1.2.1 Leeftijd en seksualiteit

De vijftien geïnterviewde mannen zijn van verschillende leeftijden en variëren van 20 tot 86 jaar oud. Wel spreken meerdere respondenten hoofdzakelijk over een wat ouder publiek wat zich in de HOP van de Plas van Bruil ophoudt.

“Er bevindt zich een standaard klikje bij de HOP... maar mag wat jonger vlees paraderen. Ik heb liever dat het ook bij jongere gasten bekend is.” (respondent 12)

“Alle leeftijden zitten bij de mannenkant in dezelfde leeftijdscategorie.” (respondent 4)

Hiernaast bezoeken opvallend veel blanke mannen rond de 50-plus deze plek. Tijdens de interviews is één donkere, jongere cruiser gesproken. Ook tijdens verdere dataverzameling zijn alle mannen blank. Verder zijn er geen vrouwen en weinig jongere mannen geobserveerd die naar de HOP trokken. Troiden (1974) en Corzine & Kirby (1977) moet een HOP een toereikend aantal gebruikers hebben, echter mag het er ook niet te druk zijn. Daarnaast moet de HOP bijna uitsluitend bezocht worden door mannen die op zoek zijn naar seksueel contact.

5.1.2.2 Seksualiteit en privésituatie

Van de vijftien gesproken cruisers zijn elf homoseksueel van aard. Drie mannen hebben aangegeven biseksueel te zijn, waarbij één op dit moment een open relatie heeft met zijn vrouw en kinderen

heeft. Deze resultaten sluiten zich aan bij de recentere literatuur over HOP's, waarbij het merendeel van de bezoekers zich identificeert als homoseksueel (Frankis en Flowers, 2007; Reece & Dodge, 2004).

5.1.2.3 Kleding

Ondanks dat de Plas van Bruil bij het breder publiek bekend staat om zijn naaktrecreatie zijn vele recreanten om de plas heen gekleed, de zogenaamde textielrecreant (Naakstrandje, 2016). Echter draagt in de HOP een enkeling kleren tijdens het recreëren, wel wordt vlak na binnenkomst en tijdens het rondlopen dikwijls een (korte) zwembroek aangetrokken.

“Ik kom hier voor de natuur, textielrecreatie en de rust.” (respondent 9)

“Wij doen broekjes aan wanneer we rondwandelen...” (respondent 13)

Van Lieshout (1995) en Tewksbury (1996) claimen dat kleding inderdaad een belangrijke rol speelt in de positionering tijdens het non-verbale uitdagende gedrag tijdens de cruisechoreografie. Zeker wanneer sprake zou zijn van een sadomasochistische scene (Lieshout, 1995). Tijdens de interviews en in mijn observaties heb ik hier geen geluiden van gehoord. Wel zeggen beide schrijvers dat een zwembroek seksueel kan zijn, aantrekkelijk eruit ziet, geslachtsdelen kan tentoonspreiden en snel kan worden uitgedaan. Daarentegen kunnen ook naakte mannen zich aantrekkelijker “uitdossen” met bijvoorbeeld een cockring zoals waargenomen.

5.1.2.4 Kennen zij elkaar?

De mannen gaan soms afgesproken, soms op de bonnefooi richting de Plas van Bruil. Vanwege het “standaard kliekje” wat daar recreëert, weet de frequente bezoeker meestal wel wie die bij de waterplas kan aantreffen.

“Ik ga vaak alleen naar de plas, soms met vrienden.” (respondent 5)

“Fijner om met gelijkgeaarden te recreëren. Meestal kom je alleen, soms afgesproken.” (respondent 1)

Toch zijn enkele mannen graag alleen en gaan het sociale contact bij de plas uit de weg, corresponderend met het onderzoek van Tewksbury (1996). Hier wordt bij de lived space verder op ingegaan. Het afspreken met mannen gebeurt vandaag de dag ook merendeels op speciale internetsites. Gaydar.nl, naaktstrandje.nl, Gayromeo.nl (nu: Planetromeo) “googelen op naaktrecreatie Arnhem” en Bullchat.nl zijn diverse manieren om met mannen onderling af te kunnen spreken.

“Via Grindr en Gayromeo kom je met elkaar in contact en dan spreek je af hoe laat hier. Ook heb ik gegoogeld op naaktrecreatie Arnhem.” (respondent 11)

“Via Bullchat spreek je met elkaar af in de omgeving. Ik noem het liever Bullshit, want er gebeurt weinig.” (respondent 12)

Volgens meerdere mannen gebeurt het “jagen tegenwoordig op internet” via dergelijke websites. Bullchat en Gayromeo hebben vaak “fake” profielen, maar het is vaak als “eerste verkenning” om met elkaar in contact te komen (respondent 13; respondent 15).

Door deze data wordt gesuggereerd dat het non-verbale cruisen door deze sites en applicaties (groten)deels kan worden overgenomen. Tewksbury (1996) sprak over vier verschillende methodes van non-verbale communicatie: door middel van oogcontact, achtervolging, positionering en lichamelijk contact. Wanneer dit inderdaad vaker plaatsvindt, vermindert dat de noodzaak van een cruise-ruimte in een HOP. Deze nieuwe communicatiemethoden kunnen het uiterlijk, de sekscultuur en de plek van een HOP dermate veranderen (Lieshout, 1995; Parker, 1994). Tevens zijn in het onderzoek van Humphreys (1970) door de kleine ruimte van het toiletblok uitkijkposten nodig en is enkel een duidelijk afgeschermd hokje nodig om met elkaar seks te kunnen hebben. Maar ook autolichten en ruitenwissers kunnen het cruisen overnemen. Dit kan de sekscultuur en het uiterlijk van de HOP sterk beïnvloeden (Troiden 1974; Tewksbury, 1996). Voorzieningen als auto's en toiletblokken bepalen deze sekscultuur.

Wanneer deze bevindingen toegepast worden op de Plas van Bruil kunnen mannen via sites en applicaties met elkaar in contact komen. Daar zal dan het cruisen plaatsvinden, waaruit mogelijk een afspraak voortvloeit. De dichte bosjes aan de oeverkant van de Plas van Bruil bieden dan genoeg ruimte om seks te hebben (Corzine en Kirby, 1977; Somlai et al., 2001), zonder dat er thuis hoeft te worden afgesproken. Echter is hier geen enkel bewijs voor. De cruisers weten de mogelijkheden, maar de profielen zijn soms nep en ze blijven neerstrijken bij de Plas van Bruil. Tevens kan gesuggereerd worden dat de wat oudere bezoeker in dit onderzoek wat minder handig met smartphones en computers kan omgaan. Desalniettemin biedt de ruimte waar wordt gerecreëerd juist alle ruimte om met elkaar te cruisen, te seksen en elkaar te kunnen bewonderen. Dit wordt door mannen als plezierig ervaren (Flowers et al., 2000). Zou deze HOP wat anders bieden aan zijn bezoekers?

5.1.2.5 Frequentie

Mannen bezoeken de Plas van Bruil doorgaans in de ochtend en de middag. Dit varieert tussen een dagelijks bezoek en "één à twee keer in het jaar" (respondent 3). Omdat de interviews voornamelijk in de zomer zijn afgenomen, is het lastig te zeggen of deze tijden wat met de spitsuren van de HOP te maken hebben. Gezegd zou kunnen worden dat deze uren corresponderen met het tijdstip dat ze naar hun werk gaan, de lunchpauzes en het tijdstip waarop de werkenden weer huiswaarts keren (Humphreys, 1970). Echter vonden meerdere onderzoeken juist een overeenstemming in het bezoeken van een HOP tijdens de nachtelijke uren (Corzine & Kirby, 1977; Lieshout, 1995; Flowers et al., 1999). Doordat het donker was, andere niet-cruisers afwezig waren, de HOP zijn functie van overdag verloor en de mannen minder sociale verplichtingen hadden. Echter moet worden opgemerkt dat er zelden tijdens de dataverzameling is geobserveerd dat mannen voor een uur naar de HOP toekwamen en vervolgens vertrokken. Laat staan dat de Plas van Bruil met een auto te bereiken is, wat het nog minder aannemelijk maakt dat het een komen en gaan van cruisers zou zijn. Veelal zijn de mannen voor een langere tijd aanwezig bij de Plas van Bruil, die meestal al gauw een paar uur beslaat.

"Ik kom vaak 's ochtends om 8uur, tegen 13/14u vertrek ik dan weer. Om 8uur ben ik wel de enige dan. Om 10u begint het." (respondent 10)

"Ik ben er vooral 's morgen en 's middags, daarna ga ik naar mijn vrouw." (respondent 11)

Bovendien leverden observaties tijdens de dataverzameling een opvallend moment op. Ten tijde van het uitbreken van een gigantische stortbui bleken meerdere mannen (terwijl ik me verschool in een

kroeg in het centrum) in de HOP tussen de bomen te schuilen totdat deze bui overging. Hiermee wordt bevestigd dat de HOP zelfs bij slecht weer voor lange tijd wordt bevolkt. De HOP aan de Plas van Bruil blijkt niet essentieel een plek voor snelle seks, maar hoogstwaarschijnlijk ook voor het hebben van sociale contacten (Humphreys, 1970; Lieshout, 1995). Echter blijken volgens van Lieshout (1995) en Flowers et al. (2000) cruisers ook lange tijd in een HOP aangezien ze het fijn vinden om voyeurisme en exhibitionisme te plegen. Daarnaast kunnen dan meerdere seksuele daden worden bedreven. In de volgende alinea gaat het onderzoek kort in op welke activiteiten op de HOP plaatsvinden.

5.1.3 Welke activiteiten vinden op de HOP plaats? (deelvraag 1.3)

Het merendeel van de HOP-bezoekers komt naar de plas om te zwemmen, naakt te recreëren, te zonnen, voor het praten met andere cruisers, opgewonden te raken door middel van voyeurisme en voor het hebben van seks. De activiteiten zwemmen, naaktrecreatie en zonnen zijn de voornaamste drijfveren voor de mannen om de Plas van Bruil te bezoeken. Hiernaast zijn activiteiten als wandelen, fietsen en natuur fotograferen waar te nemen en aangegeven in de interviews. Opvallend is vooral de nadruk die meerdere geïnterviewden leggen op de sociale functie van de Plas van Bruil. Dit zijn de activiteiten en motivaties die eventueel te observeren zijn en zodoende onderdeel zijn van de spatial practices. Veel mannen noemen ook andere motivaties. Echter vallen deze vaak onder de lived space.

5.2 Beantwoording deelvraag

De perceived space, als onderdeel van de Spatial Triad, heeft in dit hoofdstuk een eerste inzicht gegeven van ruimte van de Plas van Bruil. Hieronder wordt antwoord gegeven op de deelvraag:

Wat is de perceived space van de HOP aan de Plas van Bruil?

De homo-ontmoetingsplek aan de Plas van Bruil laat zich het best fysiek karakteriseren als een rustig en goed onderhouden gebied, met weinig sociale ogen, geen voorzieningen en veel natuur. De recreatieplas ligt nabij het centrum van Arnhem, echter is niet goed bereikbaar. Het zuid-, zuidwest- en westelijke deel van de waterplas vertegenwoordigt globaal de diffuse grenzen van de HOP. In deze hoeken zijn relatief veel bosschages en bomen en aan de zuidelijke kant bevindt zich een dijk waar ook achter kan worden verscholen om seks te hebben. Deze dijk lijkt een dubbelrol te vertolken daar hij ook wordt gebruikt om exhibitionisme te plegen. Verder omvat de HOP een lineaire structuur: interactie geschiedt in de marge van de HOP en de seks aan de oeverkant. Dit geeft het hart van de HOP weer.

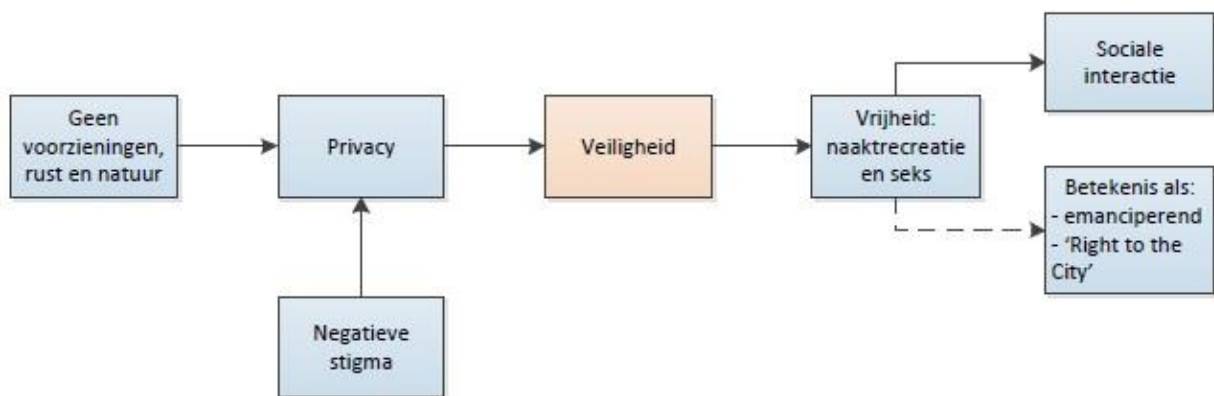
De cruiser aan de Plas van Bruil is veelal ouder, blank en homoseksueel. Ze zijn vaker naakt dan gekleed en een aardig deel kent elkaar en komt frequent. Andere cruisers komen sporadisch en lijken vaker in contact met de plek te komen door te googelen en chatprogramma's te gebruiken. Wel komen beide groepen cruisers vaak in de ochtend en de middag en verblijven dan enkele uren. In deze uren zwemmen, naakt recreëren, zonnen en praten ze voornamelijk. Echter spelen ook voyeurisme, exhibitionisme en bovenal seks een rol in de perceived space. De seks is binnen deze space paradoxaal, aangezien deze om diverse redenen juist niet zichtbaar moet zijn.

5.3 Wat is de lived space van de HOP aan de Plas van Bruil?

Onder de lived space vallen de deelvragen 2.1, 2.2 en 2.3.

5.3.1 Waarom bezoeken mensen de homo-ontmoetingsplek? (deelvraag 2.1)

Er zijn diverse redenen voor de cruisers om de Plas van Bruil op te zoeken. Eerdere activiteiten zijn al deels beschreven bij de perceived space zoals het naakt recreëren en het schoonhouden van het gebied. Echter doen alleen het beschrijven van deze activiteiten teniet aan de diepere betekenissen die er achter liggen. Verschillende motivaties liggen ten grondslag aan het mannelijk bezoek van de recreatieplas. De perceived space gaf al verschillende redenen om naar deze plek te trekken. Deze blijken ook bij de interviews evident. Zo zijn motivaties als rust en natuur ook onderdeel van de lived space. Aan de hand van het volgende model (figuur 10) worden de verschillende beweegredenen geschetst.

Figuur 10: Beweegredenen van de cruiser om de Plas van Bruil te bezoeken. Bron: eigen ontwerp (2016).

De interactie tussen de verschillende blokjes worden toegelicht in de motivaties van de cruiser om de Plas van Bruil te bezoeken. Veiligheid speelt een centraal begrip en later in dit hoofdstuk wordt laten zien dat hier nog een proces op inspeelt.

5.3.1.1 De rust en de natuur

In de perceived space is geconcludeerd dat de Plas van Bruil niet druk is en dat dat een onderdeel speelt in de beweegredenen om deze plek te bezoeken. Daarnaast geven sommige mannen aan het bij de Plas van Bruil “niet commercieel” (respondent 10) en “ontspannen” te vinden (respondent 12). Ook verscheidene cruisers zien dit als een reden om de HOP te bezoeken.

“Hier is rust, het is gemoedelijk, geen gettoblaster... Ja het is hier rustig.” (respondent 6)

Weinig sociale ogen in het gebied bieden ruimte om andere activiteiten te bedrijven. Hier komt het aspect rust in terug. De plas van Bruil kenmerkt zich zodoende als een loose space (Franck en Stevens, 2006), waar de mogelijkheid tot inclusion eerder aanwezig is (Sibley, 1995) en wellicht minder gebruikers er een andere moral space op na houden waardoor aanstootgevende praktijken kunnen geschieden (Carmona, 2010). Volgens Corzine en Kirby (1977) en Troiden (1974) is dit een vereiste voor het tot stand komen van een HOP. Waar seksuele- en cruisepraktijken in een binnenstad onmiddellijk op weerstand zouden stuiten, resulteert het bij de Plas van Bruil niet direct in conflicten. De tight space van de stad leidt namelijk eerder tot exclusion (Sibley, 1995). Wel claimen Corzine en Kirby (1977) en Troiden (1974) dat te weinig aanwezigen in het gebied ook kan

resulteren in het eindigen van de mannelijke activiteiten en de HOP doen sluiten. Op een plek mag het niet te druk zijn, echter ook niet te rustig. Zodoende kunnen HOP-bezoekers, bij aanwezigheid van niet-cruisers, zich voordoen als één van hen en is hun aanwezigheid op de plek minder discutabel (Keogh en Holland, 1999). Dit kan de privacy van de cruiser waarborgen. Echter kan aanwezigheid van andere recreanten ook resulteren in het staken van hun privacy behoevende activiteiten. Toch blijkt het enorm spannend te zijn wanneer een gereede kans bestaat om betrappt te worden (Corzine & Kirby, 1977).

Daarnaast is de Plas van Bruil omschreven als een waterplas met kraakhelder water. De bomen en struiken bevinden zich met name aan de zuid- en westoever. Ook verschillende recreanten komen hier voor het water dat uitnodigt om te zwemmen en de plek die zij meerdere malen kwalificeren als een “natuurgebied” of een “mooi” gebied. Deze esthetische waarden van de Plas van Bruil spelen een grote rol in de motivatie om deze plek te bezoeken. Daarnaast is de aanwezigheid van natuur een middel om verborgen en anoniem tot seksuele handelingen over te kunnen gaan. Zo stelt respondent 11:

“Zo is het goed, meer open is minder HOP. Dan alleen nog homofiele naaktrecreatie.”

Ook de volgende reactie toont het belang van het verschuilen aan:

“Boer Wijers heeft het gras plat gemaaid, moest ik wel om lachen, dit gaat denk ik ten koste van de mogelijke seks.” (respondent 9)

De aanwezigheid van de dijk, het hoge gras van de gepachte landen van Boer Wijers, de bomen en de struiken helpen hierbij waardoor seksuele activiteiten discreet en verscholen plaats kunnen vinden (Humphreys, 1970; Troiden, 1974; Ponte, 1974; Corzine & Kirby, 1977; Somlai et al., 2001). Een minder beschutte plek trekt wellicht nog (enkele) naaktrecreanten aan, maar cruisers hebben meer behoefte aan privacy. Toch benadrukken meerdere academici het belang van het voorkomen van open gebieden bij een HOP (Reece & Dodge, 2003; Troiden, 1974). Door de open ruimtes van de Plas van Bruil kunnen cruisers in eerste instantie met elkaar in contact komen en overgaan tot de cruisechoreografie. De afgeschermdde ruimtes bieden de nodige privacy. De Plas van Bruil biedt bijvoorbeeld een open dijk en een weide aan de zuidzijde en een lange overzichtelijke laan in het westen. In de HOP zijn ook verscheidene paden waar ontmoetingen kunnen ontstaan. De bosjes aan de oeverzijden en de ruimte achter de dijk kunnen seksuele activiteiten verbergen.

“Ik heb niet gezien dat mannen seks hadden open en bloot, wel in de bosjes daar.” (respondent 9)

Volgens Somlai et al. (2001) is de mogelijke ontmaskering van de cruisers van bepalende invloed in het gedrag binnen en buiten de HOP. Vandaar ook dat de seksuele praktijken vaker in de beschutte niches worden bedreven. De cruiser stelt zich zodoende minder bloot aan gevaren (Frankis en Flowers, 2009).

Concluderend, de aanwezigheid van natuur en rust biedt de cruiser privacy. Deze zekere anonimiteit is van belang door het negatieve stigma wat aan de HOP kleeft.

5.3.1.2 Het negatieve stigma

Ook al wordt geschat dat bijna de helft van alle homoseksuelen een HOP bezoeken, de reputatie van de cruiser blijft gestigmatiseerd worden (Tewksbury, 1996). Corzine en Kirby (1977) noemden voor Tewksbury al eerder dat aan HOP's en haar gebruikers diverse vooroordelen plakken. Dit kan wel de vele reacties van de HOP-bezoekers verklaren. Waarbij sommige mannen de seks als primaire reden zien de Plas van Bruil te bezoeken, blijken anderen dit liever niet te noemen of hiervan liever niets in het onderzoek terug te willen zien. Tevens worden zo de potentiële gevaren bij ontmaskering beperkt (Somlai et al., 2001). Ook lijkt de Plas van Bruil meer te bieden voor sommige cruisers en zijn ze het niet eens met de term HOP. Wellicht moet de HOP in dit onderzoek worden geherdefinieerd.

Hoewel de HOP voor de meeste cruisers een plek is voor snelle seks (Tewksbury, 1996; Flowers et al., 2000), blijkt dit bij de Plas van Bruil anders te zijn. Allereerst zijn veel cruisers lang in het gebied aanwezig en ten tweede hebben zij lang niet altijd seks. De plekken voor deze snelle seks in de omgeving zijn elders gevestigd.

“In Sonsbeek is het hoofddoel seks bij de rododendrons en de watervallen.” (respondent 1)

Ook gaan andere HOP-bezoekers hier naar de rododendrons en blijkt deze plek daarom bekend te staan. Bovendien spreken enkelen over verzorgingsplaats 't Ginkelse Zand aan de A12. Dit zijn zoals respondent 13 het noemt “de afwerkplekken”. Wel blijft de openheid van de geïnterviewde mannen betwistbaar. Enkele respondenten willen liever niet dat ik het een HOP noem en vermeld dat er seksuele handelingen plaatsvinden. Respondent 1 wil duidelijk onderscheid maken tussen de Plas van Bruil en de afwerkplekken:

Ik heb het te voren onder andere met diverse mensen daar gehad over de term die jij wilt gebruiken voor ons deel van het recreatiegebied en wel "homo-ontmoetingsplek" en iedereen is daar zeer op tegen, omdat dit in de volksmond een te stigmatiserende betekenis heeft in de vorm van parkeerplaatsen of een cruising area, welke gericht zijn op seks en dus onrecht doet aan onze plek. Als je die term "homo-ontmoetingsplek" gaat gebruiken zal dit een negatieve invloed hebben op ons. Een ieder die jouw scriptie zal lezen (bijvoorbeeld de Gemeente Arnhem) zal daar gelijk de stigmatiserende gedachte, namelijk enkel en alleen gericht op seks aan verbinden. (uit mailwisseling)

Dit citaat geeft de Spatial Triad de eerste handen en voeten. De perceived space (in de vorm van seksuele activiteiten) staat door de lived space (in de vorm van het negatieve stigma) onder druk. De respondent maakt zich grote zorgen over de invloed die dit kan hebben op beleidsmaatregelen vanuit de gemeente Arnhem (conceived space). Bovendien stelt deze passage dat de Plas van Bruil geen afwerkplek is en meer betekenis heeft.

Het negatieve stigma van de HOP is van invloed op het verborgen houden van de cruisers en de HOP zelf. Hierdoor is behoefte aan (schriftelijke) privacy.

5.3.1.3 De privacy

Anonimiteit, als component van de privacy, speelt een grote rol in de keuze om de Plas van Bruil te bezoeken. Deze anonimiteit wordt door meerdere voorwaarden bereikt. Allereerst zijn in de perceived space de aanwezigheid van natuur, de afwezigheid van voorzieningen en de rust hier voor

genoemd. Ten tweede heeft het stigma invloed op de behoefte aan privacy. Ook noemen de respondenten anonimiteit een belangrijke motivatie om naar het gebied te trekken.

“Ik kom hier voor de naaktrecreatie, het zwemmen en de anonimiteit.” (respondent 8)

Ook het volgende verhaal geeft weer hoe cruisers (buiten de HOP) met elkaar om wensen te gaan. Respondent 1 is samen met zijn moeder eens een mede-cruiser in een Arnhemse supermarkt tegengekomen. Waarop hij zijn moeder voorstelde en vertelde dat ze elkaar van de Plas van Bruil kenden. De andere man reageerde daarop: “Incognito is een groot goed” en liep vervolgens kwaad door. Deze identiteitsbescherming is inderdaad niet alleen van invloed op het gedrag richting niet-cruisers, zoals Flowers et al. (1999) al stelden. Het is gewenst om de sociale interactie tussen cruisers in en buiten de HOP aan te passen om dit te waarborgen. Dit om niet ontmaskerd te worden door andere bekenden van de cruiser (Flowers et al., 1999; Humphreys, 1970; Keelbos, 2016d).

Tevens blijken de participatie initiatieven van de gemeente Arnhem zelden te worden bezocht door de HOP-bezoeker. De georganiseerde participatiebijeenkomst was geïnitieerd om samen met de recreanten en bewoners van Stadsblokken-Meinerswijk te praten over de toekomst en de mogelijke functie van het uiterwaardengebied (Gebiedsvisie, 2012). Ook al staat de huidige recreatieve functie van de Plas van Bruil hevig op de tocht, toch zagen meerdere respondenten reden om (digitaal) geen bijdrage te leveren.

“Ik had geen behoefte om toen te participeren.” (respondent 7)

“Ik heb niet meegewerkt aan het participatieonderzoek, wist er niets van en anders weet ik niet of ik dat had gedaan.” (respondent 2)

“Dat hadden we als groep moeten doen, niet als individu. Dit is niet echt in de vaart der volkeren.” (respondent 6)

Tot slot zijn de digitale middelen die de cruisers gebruiken om met elkaar in contact te komen ook zeer anoniem. Bullchat, Gayromeo en de telefoonapplicatie Grindr maken het mogelijk te communiceren zonder foto's en gegevens te moeten uitwisselen. Door het stigma wat aan HOP's kleeft en de wens om anoniem te blijven controleren gebruikers vaak hun identiteitsgegevens (Corzine & Kirby, 1977). Participatiebijeenkomsten verplichten de cruiser om naar buiten te treden en stuiten daardoor vaak op verzet van de cruiser. Indien er een digitale mogelijkheid was om te participeren werd er over het algemeen positiever op gereageerd. Het verbergen van hun identiteit speelt duidelijk een rol in het risico op exclusion, chantage en ontmaskering voor familie, vrienden en kennissen (Flowers et al., 1999; Humphreys, 1970; Sibley, 1995). De Plas van Bruil biedt door de rust, bosschages om zich te verschuilen en de voorvloeiende privacy een stimulus shelter voor de cruisers

5.3.1.4 De veiligheid

Doordat natuur de mogelijkheid biedt tot het verbergen van activiteiten en een stille, niet-commerciële omgeving weinig mensen herbergt en trekt, geniet men in deze loose space veel privacy. Deze drie componenten bieden aldus een stimulus shelter voor de cruisers van de Plas van Bruil (Wachs, 1979). Het bijkomende stigma wat kleeft aan een dergelijke HOP verlangt voor haar gebruikers daarnaast een bepaalde anonimiteit. In combinatie met de andere kenmerken is de Plas van Bruil een bakermat voor veiligheid. Respondent 11 noemt het gebied bijvoorbeeld “100 procent veilig”.

Deze veiligheid is van groot belang om bepaalde activiteiten uit te kunnen oefenen. Op deze plek wordt beschreven dat de geboden veiligheid de mogelijke ontmaskering van de cruisers beperkt (Frankis en Flowers, 2009; Somlai et al., 2001). Verderop wordt in een driehoeksverband een tweede effect voor de veiligheid gegeven. De Plas van Bruil kan hun anonimiteit tot een bepaalde mate waarborgen en geeft hun de gelegenheid om hun eigen gang te kunnen gaan. De weinige aanwezigen bieden hiervoor de veiligheid. Respondent 13 benoemt deze als volgt:

“Ik voel me altijd veilig. Onder de voorwaarde van geen andere mensen”.

Echter bevat dit een paradox omdat veiligheid twee kanten opwerkt. De privacy van de Plas van Bruil resulteert erin dat het stigma HOP minder kan worden herkend en ontdekt. Echter valt te betwisten of een gebied enkel als veilig kan worden bestempeld wanneer er weinig anderen aanwezig zijn. Indien er vervelende situaties ontstaan zijn er dan ook geen omstanders die eventueel te hulp kunnen schieten. Het driehoeksverband probeert hierop antwoord te geven en de schijnbare tegenstelling op te lossen.

5.3.1.5 De vrijheid

Doordat cruisers zich bij de Plas van Bruil in veiligheid wanen hebben ze een bepaalde vrijheid om bepaalde activiteiten te kunnen uitoefenen. Meerdere cruisers associëren de Plas van Bruil ook met vrijheid of ervaren vrijheid als gevoel wanneer hen werd gevraagd naar de beleving van het gebied. Daarnaast wordt de plek “ongedwongen” (respondent 5) genoemd, kan je hier “jezelf zijn” (respondent 12) en geniet het gebied “veel ruimte” (respondent 13). Tot slot noemt respondent 11:

“Ja het gebied is van ons, dit hebben we zelf gecreëerd.”

Deze vrijheid kan duiden op de keuzevrijheid die in het ontstaan van loose spaces wordt geschetst. Franck & Stevens (2006) zien deze keuzevrijheid om een bepaalde ruimte toe te eigenen, als één van de eisen. Respondent 11 noemt deze toe-eigening creëren. De beperkte conceived space van de Plas van Bruil geeft onder andere de cruiser de potentieel om het gebied naar zijn hand te zetten. De ervaren keuzevrijheid in de lived space biedt dan uiteindelijk de mogelijkheid tot het ontwikkelen van de naaktrecreatie en de HOP aan de recreatieplas in de perceived space. De diverse termen als “ruimte” en “jezelf zijn” die de cruisers noemen duiden ook op een bepaalde bewegingsvrijheid die de Plas van Bruil geniet. Op deze plek kunnen ze ondanks het stigma met een bepaalde privacy naakt recreëren. In het bijzonder vormt de HOP zich hierdoor. Hiernaast kan vrijheid de aanwezigen het gevoel geven van inclusion (Sibley, 1995). Dit suggereert dat men iedereen in potentie binnenlaat aan de Plas van Bruil.

5.3.1.6 De naaktrecreatie: als onderdeel van de vrijheid

Elke cruiser die bij de interviews is gesproken is ook een naaktrecreant. Respondent 2 noemt het gedrag wat bij de HOP plaatsvindt “alleen maar naakt”. Vele geïnterviewden zoeken ook andere plekken op voor het naturisme, maar de Plas van Bruil bevindt zich voor de meeste recreanten “dichtbij” of is “mijn achtertuin” (respondent 13). Het stadscentrum van Arnhem ligt inderdaad op steenworpsafstand, maar de Plas van Bruil blijft verscholen in het uiterwaardengebied liggen. Tevens lijkt het tot op heden een plek te zijn voor insiders. Hierdoor blijft de privacy gewaarborgd en voelen de recreanten zich veilig om uit de kleren te gaan. Wel moet worden opgemerkt dat niet elke naaktrecreant anonimiteit nodig heeft en er ook een minder stigma rust op naturisme. Op bijvoorbeeld naaktcampings zoeken mannen en vrouwen elkaar op, wisselen gegevens uit en

ontstaan hechte banden tussen gelijkgestemden. Echter wanneer hier foto's zouden worden gemaakt, kan dit feller worden afgewezen en is men bang voor publicatie. In die zin heeft ook naaktrecreatie zeker met privacy te maken. Wellicht dat hier ook naaktrecreanten uit de kast moeten komen en tevens deze plekken opzoeken omdat de commerciële omgeving hen niet zint. De dekmantel die naaktrecreatie kan spelen voor de cruiser zou weerstand vanuit de maatschappij kunnen beperken, doordat heteronormativiteit zodoende geen rol speelt en minder exclusion optreedt (Hubbard, 2001; Sibley, 1995; Valentine, 1993).

5.3.1.7 De seks, het voyeurisme en exhibitionisme: als onderdeel van de vrijheid

Bijna alle HOP-bezoekers spreken over seks als motivatie om naar de Plas van Bruil te komen. Dit ondanks dat sommige respondenten de seks karakteriseren als niet ter zake doend. De seks is bijvoorbeeld "een bijkomstigheid" (respondent 1) of is "mooi meegenomen" (respondent 10), maar uiteindelijk verklaren bijna alle mannen bij de Plas van Bruil ook wel eens seks te hebben. Soms na doorvragen, maar vaak worden seks en voyeurisme ook als onmiddellijke antwoorden gegeven. Ook hierin lijkt naaktrecreatie een dekmantel te kunnen zijn. Voyeurisme is hier uitgelegd als het ervaren van spanning en opwinding wanneer er naar naakte mensen wordt gekeken, die al dan niet seksuele handelingen praktiseren (Hirschfeld, 1938).

De seks

Drie mannen komen, zonder doorvragen, er voor uit om naar de HOP te trekken primair voor de seks. Uiteindelijk spreken bijna alle mannen over seks als (aanvullende) motivatie om naar de Plas van Bruil te trekken.

"Voor het naturisme, de homo's en de seks. [Seks?] Ja, ik kan hier mijn kwakje kwijtraken. Ik zie het ook gebeuren om me heen: pijpen, trekken... soms neuken." (respondent 11)

"Om lekker in de zon te liggen en ondeugende dingen. Hier gebeurt wat en dan kijk je of je kijkt niet. Het is hier duidelijk een HOP en de lange laan is voor het doe-werk." (respondent 12)

Echter kan deze "aanvullende" motivatie ook worden betwist. Respondent 1 heeft tijdens een interview aangegeven "helaas geen seks te hebben gehad". Dit vlak nadat hij sprak dat de Plas van Bruil voor hem in de eerste plaats andere motivaties bevredigt. Hij voelde zich ook betrappt toen deze woorden hem ontschoten. Het lijkt er sterk op dat onder andere het negatieve stigma invloed heeft op de oprechtheid. Om aan te geven dat ze naakt recreëren is meestal geen probleem, maar uitspreken dat ze ook komen voor de HOP is andere koek. Naaktrecreatie lijkt andermaal een masker te zijn van de activiteiten. Duidelijk wordt in elk geval dat het seksen plaatsvindt, maar:

"Seks vindt in nog geen 5% van de gevallen plaats wanneer ik er kom. Ik zou blij zijn als ik meer dan 5% van de tijd seks heb." (respondent 1)

Respondent 13: "Ik kom hier niet om te scoren... als de seks hier wordt verboden, blijf ik komen."

Willen ze mij doen geloven dat het een kleiner onderdeel uitmaakt van de activiteiten aan de Plas van Bruil? Of zijn er grofweg twee verschillende groepen die de Plas van Bruil bezoeken. Enerzijds zijn er cruisers zeer oprecht en bestaat er geen onduidelijk over hun seksuele motivatie. Anderzijds zijn er mannen die de plek opzoeken, maar daar lang niet altijd seks hebben. Wellicht dat deze er, in

eerste instantie, komen voor andere doeleinden. Wel bestaat er overeenstemming over de plekken waar de seksuele handelingen plaatsvinden:

“De seks vindt duidelijk afgezonderd plaats.” (respondent 5)

“Je loopt richting een bosje en je kijkt of je gevolgd wordt.” (respondent 13)

Geconcludeerd kan worden dat de seks vaak plaatsvindt in de bosjes en struiken aan de oeverzijden. Deze resultaten komen overeen met resultaten uit eerdere studies. Hier werd geconcludeerd dat seksuele praktijken vooral verscholen en enigszins discreet plaatsvinden (Humphreys, 1970; Troiden, 1974; Ponte, 1974; Corzine & Kirby, 1977; Somlai et al., 2001). Hierdoor stellen cruisers zich zo min mogelijk bloot aan risico's als ontdekking, chantage, politiearrestatie en homofobie geweld (Flowers et al, 1999).

Het cocktailtrio en de stokstaartjes

Naast het actief meedoen aan seks bezoeken enkele mannen de HOP meer voor het voyeurisme en exhibitionisme.

“Ik heb wel eens seks gezien en daar werd ik opgewonden van, maar ik loop niet bewust langs de seks.” (respondent 6)

“Ja, één keer lag ik te zonnen en toen was een man van rond de zeventig zich aan het rukken.” (respondent 9)

Deze laatste uitspraak lijkt het onderzoek van Corzine en Kirby te bevestigen (1977). Cruisers kunnen het als zeer spannend ervaren wanneer er een gerede kans is om betrappt te worden. Ook vertelde respondent 1 mij dat de politie ooit twee HOP-bezoekers heeft bekeurd voor hun seksuele handelingen een eindje buiten de HOP. Deze dijk was een openbare weg en aan te nemen valt is dat de cruisers wisten dat ze op een strafbaar feit pleegden.

Tot slot zijn er vooral op de zuidzijde van de dijk van de Plas van Bruil “stokstaartjes” te zien (NRC, 2012). Mannen die al flanerend laten zien wat ze in huis hebben. Respondent 1 noemde ook een drietal mannen “het cocktailtrio”, drie mannen die altijd bij elkaar zitten. Deze mannen nemen vrij stelselmatig hun plaats in op de hoek van de dijk. Een plek die goed uitzicht geeft over de rest van de HOP. Het exhibitionistische gedraging lijkt zeker te maken hebben met het non-verbale positioneren van Tewskbury (1996). Of het cocktailtrio daarnaast wil uitstralen dat ze een orgie niet bij voorbaat afwijzen is wellicht wat ridicul gesteld. Wel doorredenerend op Lieshout (1995) met het specifieke “leerthema” dat bepaalde HOP's hadden, wil ik dit mogelijke verband ook niet laten passeren.

Echter vindt niet iedereen zich in de spanning van het voyeurisme en exhibitionisme:

“...zet een paar mannen bij elkaar en het is spannend. Het is niet spannend als zomaar iemand langskomt, dan is het negatieve spanning”. (respondent 8)

Bovendien zeggen Corzine en Kirby (1977) dat het meer om de potentiële mogelijkheid om betrappt te worden gaat, dan de daadwerkelijke ervaring. De angst om uit de anonimiteit te moeten treden zou het in dit geval kunnen winnen van de spanning. Een tweede verklaring zou de afkeer van voyeurisme kunnen zijn. Niet iedereen hoeft het prettig te vinden als je tijdens de seks wordt bekeken (Keelbos, 2016d).

Toch lijkt er bij de HOP zich nog een andere motivatie te openbaren. De laatste beweegreden van de cruisers die tot nog toe onbesproken is gebleven: de sociale interactie.

5.3.1.8 Sociale interactie: als gevolg van de vrijheid

Door diverse mannen wordt gesproken over de Plas van Bruil als plek om elkaar te ontmoeten, “om een praatje met elkaar te maken” (respondent 3), voor sociale contacten, als steunpunt (respondent 4) en voor de gezelligheid (respondenten 2, 5 en 7). Er is een vaste kern van een man of twintig die elkaar geregeld spreekt, ook buiten de recreatieplas om. Doordat sommige mannen elkaar via de naaktrecreatie en de HOP al jarenlang kennen zijn er vriendschapsbanden ontstaan en spreekt men soms over kennissen. Opvallend is ook het volgende citaat:

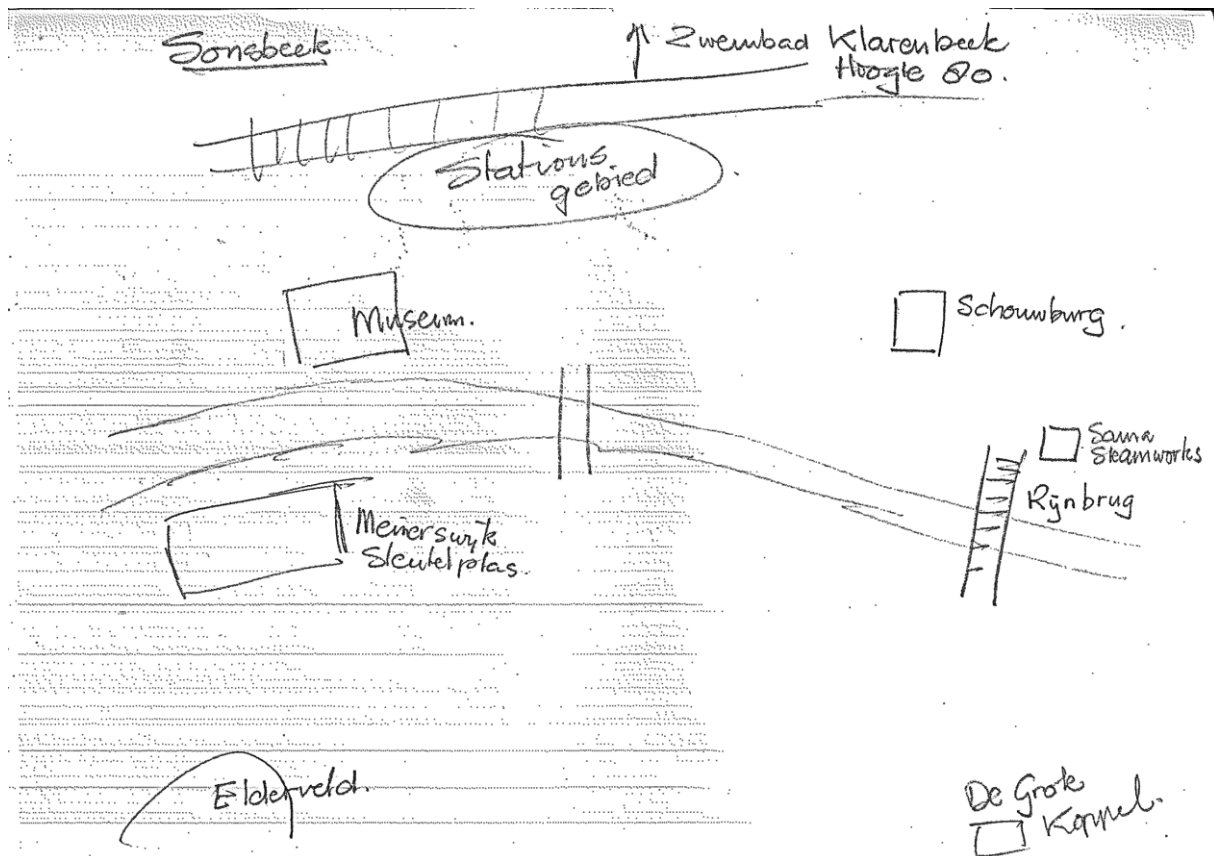
“Als de seks hier wordt verboden, blijf ik komen... Door de naaktrecreatie en de Plas van Bruil heb ik vrienden gemaakt en kwam ik in contact met de gayscene” (respondent 13)

Tevens wordt het chatprogramma Bullchat volgens respondent 13 hier gebruikt “om vriendschapsrelaties op te bouwen”. De aanname dat de Plas van Bruil voor sommigen meer betekent dan het hoofdzakelijk hebben van seks, wordt hiermee versterkt. Corzine en Kirby (1977), Frankis en Flowers (2009), Humphreys en Lieshout (1995) concluderen ook dat een HOP ook ruimte geeft voor sociale contacten. Wel gebeurden deze activiteiten in de marge van de HOP. Bij de Plas van Bruil vinden deze inderdaad grotendeels buiten de bossen en struiken plaats. De sociale interactie kan gezien worden als stimulus inducer, doordat de participant zich meer afgeleid en entertaint wordt (Wachs, 1979).

5.3.1.9 Verdere betekenis: als gevolg van de vrijheid

Naast de sociale component die voortvloeit uit de vrijheid die de HOP aan Plas van Bruil geniet, staan deze plekken dikwijls bekend als emanciperend. Bovendien is de HOP een voorbeeld van een “right to the city”, een plek die tegen de vaste normen en waarden ingaat (Lefebvre, 1991) en de heteronormatieve ruimte in twijfel trekt (Hubbard, 2001; Valentine, 1993). Beide elementen komen niet voort uit de interviewdata en zijn daarom kort omschreven. Tevens zijn, ondanks het negatieve stigma, de aanwezigheid van deze HOP's een onderdeel van het emanciperingsproces en de strijd tegen de heteronormativiteit. Jonge mannen weten mede hierdoor dat ze niet de enige zijn, kunnen sociale contacten opdoen, leren van ervaren homo's en voelen zich eerder ingesloten (inclusion) door de maatschappij (Brown, 2004; Keelbos, 2016e; Sibley, 1995).

Bovendien laten de vijf mental maps zien dat Meinerswijk en de Plas van Bruil (Sleutelplas is een synoniem van de waterplas) in één adem genoemd worden wanneer gevraagd wordt de stad Arnhem te tekenen. Dit geschiedde in vijf van de vijf keer en geeft hiermee de betekenis van de plek weer (Lynch, 1960; Humphreys, 1990). Hieronder is in figuur 11 een mental map als voorbeeld gegeven. Andere maps zijn te vinden in “Bijlage 3: Mental Maps”.

Figuur 11: Een mental map van Arnhem. Te zien zijn wijken als Elderveld en Klarenbeek, voorzieningen als de schouwburg en het stationsgebied en Sonsbeek en Meinerswijk. De betekenis van de Meinerswijk en de Sleutelplas wordt verduidelijkt. Bron: opmaakbewerking van de mental map van respondent 13.

5.3.2 Wat gebeurt er op de homo-ontmoetingsplek tussen cruisers, op het gebied van gedrag, omgangsvormen en communicatie? (deelvraag 2.2)

5.3.2.1 Cruisechoreografie en afwijzingen

Over het algemeen gebeurt “het jagen” tegenwoordig vaker op internet zoals in perceived space al is genoemd. Desalniettemin vindt er, voordat tot seksuele handelingen wordt overgegaan, vaak een soort toneelspel plaats tussen de cruisers. Tijdens dit schouwspel wordt er ook door cruisers onderhandeld. Respondent 12 stelt:

“Wil je dat er iets gebeurt dan laat je dat merken met handsignalen voor pijpen, trekken en...”

Om vervolgens heel direct tegen mij te zeggen:

“...als je het toch eens wilt proberen, het voelt echt goed!”

Andere mannen zijn indirecter in hun methoden. Respondent 1 en 13 beschrijven het als “uitdaging gedrag”:

In Meinerswijk kom je op een natuurlijke manier met elkaar in contact. Eerst contact zoeken, daarna spanning opbouwen en vervolgens loop je naar een bosje en kijk je of je gevolgd

wordt. Soms ga je valsspelen. Dan doe je alsof je wilt en dan haak je af. Ook lopen we er zelf wel eens achteraan. (respondent 1 en 13)

Respondent 1 en 13 die overduidelijk het openhartigst zijn noemen het cruisen in Meinerswijk “anders”. Dit heeft volgens hen duidelijk te maken met het kennen van de meeste cruisers, waardoor seksonderhandelingen ook verbaal zich voordoen. Andere gebieden die meer als afwerkplek kunnen worden gedefinieerd hebben een ander protocol:

Vaak praat je niet met elkaar of praat je op zijn hoogst na [na de daad]. Zinnen als “Wil je mijn rug insmeren” of “Heb je een vuurtje voor me?” zorgen voor het in contact komen. Oogcontact vindt plaats, maar meestal is het wel duidelijk. (respondent 1 en 13)

Andere onderhandelingen zijn iets te amicale aanrakingen die ik ook tijdens de interviews twee keer heb ervaren. Daarnaast kan de “taal” ook buitengewoon brutaal geschieden:

“Ja, één keer lag ik te zonnen en toen was een man van rond de 70 zich aan het rukken. Naar hem toe gerend en gevraagd of hij wou stoppen.” (respondent 9)

5.3.2.2 Afwijzingen

Ook andere afwijzingen komen voor tussen cruisers. Soms verbaal: “Nee joh, loop door”, maar vaker non-verbaal door:

“...afwerende gebaren te maken en je lul te bedekken met je benen. Bij te lang oogcontact bekijken ze het ook maar” (respondenten 1 en 13)

Volgens Flowers et al. (2000) en Tewksbury (1996) is het ongebruikelijk zonder onderhandeling direct op een mogelijke seksuele partner af te stappen. De onderhandelingen hebben tot doel voor de veiligheid van de HOP-bezoekers te zorgen. Toch blijkt in dit onderzoek ook het tegendeel waar. Aan de waterplas komen cruisers vaak op een natuurlijke manier met elkaar in contact of kennen elkaar al jaren. Geheimzinnige onderhandelingen spelen hier lang niet altijd een rol. De HOP van de Plas van Bruil blijkt wederom anders in elkaar te steken.

Verbale communicatie in de HOP beperkt zich vaak tot korte vragen en zinspeelt op het hebben van seks (Troiden, 1974; Tewksbury, 1996). Ook bij de Plas van Bruil, en in andere HOP's, blijken korte vragen een groot onderdeel te spelen, echter is er ook één zeer suggestieve opmerking (“Het voelt echt goed!”) verzameld. Bij afwijzingen worden bij de HOP korte antwoorden gegeven, zoals Van Lieshout (1995) al eerder opmerkte. De vier verschillende non-verbale methodes om met elkaar in contact te komen van Tewksbury (1996) zijn: oogcontact, achtervolging, positionering en lichamelijk contact.

Oogcontact komt kort voor, maar blijkt niet alom aanwezig tijdens de choreografie. Wellicht wordt deze vorm van non-verbale communicatie wat onderschat omdat andere non-verbale methoden wat overduidelijker zijn. Respondenten 1 en 13 noemden het intense oogcontact ook een reden om te breken met de choreografie, wat wellicht duidt op een signaal van een andere sekscultuur (Frankis en Flowers, 2009; Parker, 1994). Achtervolging en uitdagen tot achtervolging komen voort uit de data evenals het positioneren door middel van aftrekken, handsignalen, aanrakingen en te stoppen met achtervolgen (respondenten 1, 9, 10, 11, 12 en 13). Tevens is er in de eerste interviews is een man geobserveerd die een cockring droeg. Dit object kan de illusie wekken dat hij geïnteresseerd is

in het hebben van seks. Volgens Tewksbury (1996) zijn dit onderdelen van positionering, waarbij interesse voor de andere partij moet worden opgewekt. Bovendien lijkt het exhibitionistische gedrag op de dijk ook onderdeel te zijn van positionering. Tot slot zijn rukken en aanrakingen ook voorbeelden van (langdurig) lichamelijk contact.

Seksuele desinteresse wordt inderdaad kenbaar gemaakt door bijvoorbeeld de piemel te bedekken of verbaal handelingen, soms gecodeerd ("Nee joh, loop door"), af te wijzen. (Lieshout, 1995; Tewksbury, 1996; Troiden, 1974). Wel wordt meermaals aangegeven dat hier sprake van is bij de afwerkplekken. Echter is bij de Plas van Bruil ook een voorbeeld van een directe, verbale afwijzing gegeven. Dit bevestigt het onderzoek van Flowers et al. (2000) die stellen dat het niet nodig om beleefd te zijn in de HOP.

5.3.2.3 Andere conflicten, regels en normen in de HOP tussen cruisers

Tussen de cruisers komen zo nu en dan conflicten voor. Eerder is al het verhaal geschetst over de verwachte anonimiteit naar elkaar toe buiten de HOP. Ook de cruisechoreografie resulteert bij gelegenheid in een conflict. Respondent 11 claimt dat er "een lichte hiërarchie" heerst in het gebied:

"Trekken en pijpen mag niet, maar als ze zelf de kans zien doen ze het ook." (respondent 11)

Al eerder is in de perceived space gebleken dat er "een standaard kliekje" aanwezig is bij de HOP. Twee groepen cruisers lijken bij de Plas van Bruil aanwezig te zijn. Enerzijds de over het algemeen wat oudere blanke mannen die elkaar meestal al jarenlang kennen. Anderzijds de kleinere groep cruisers (jong en oud) die hier af en toe recreëert en komt voor wat vluchtigere contacten. Deze groep heeft de Plas van Bruil bijvoorbeeld leren kennen via internetsites, applicaties en chatrooms. Toch zijn er meerdere respondenten die zeggen dat iedereen de ruimte krijgt, zolang de seks discreet plaatsvindt.

"Het is een vast clubje wat hier gedooft recreëert. Ik heb best een kort lontje, maar niet echt conflicten meegemaakt". (respondent 9)

"Het is leven en laten leven". (respondent 8)

Echter zegt respondent 4 van het "vaste clubje" dat:

"Wegpesten gebeurt wanneer iemand zich niet aanpast, maar ik zeg nooit lelijke dingen. Soms gaan mannen over de grens, want er moet niet aan mij gepeuterd worden als ik dat niet wil."

Cruiser 12, die voor het korte contact komt, zegt ook "soms bijna aangerand" te zijn. De regels en normen zijn in beide gevallen niet duidelijk geweest. Vanuit de literatuur zijn er geen aanknopingspunten waaruit dit binnen een HOP kan worden verklaard. Wellicht komen de twee verschillende groepen met elkaar in conflict en is de standaard groep een andere methode gewend dan de mannen die ook vaker naar de afwerkplekken als Sonsbeek en verzorgingsplaatsen 't Ginkelse Zand aan de A12 en Kempke aan de A325 gaan. Hier worden wellicht wat directer cruisegegedrag gebezigd terwijl de meeste mannen aan de Plas van Bruil ook voor de sociale interactie komen. Indien het dan tot seksuele escapades komt, wordt er voor wat subtieler gedrag gekozen. Cruisers uit beide groepen zeggen namelijk meermaals dat iedereen welkom is.

Echter kunnen de vage regels en normen wel worden verklaard vanuit de tight en loose spaces (Sommer, 1974; Franck & Stevens, 2006). Tight spaces hebben uitgebreide regels en zijn voor de participanten duidelijker in hoe ze gebruikt dienen te worden. Bij loose spaces zijn de meer open ruimten zelf in te vullen. Dit kan conflicteren wanneer gebruikers er andere normen en waarden op na houden. De moral space van de ene groep cruisers stemt niet overeen met die van de andere (Sibley, 1995; Carmona, 2010). De loose space biedt in eerste instantie inclusion voor alle gebruikers (“Iedereen is welkom”), maar resulteert in exclusion wanneer gebruikers een andere moral space ervaren over de te volgen (sociale) regels (Sibley, 1995; Carmona, 2010). Daarop voortbordurend levert dat dan wegpestgedrag en voelen cruisers zich aangerand, daar een andere cruiser dit als acceptabel gedrag ervaart binnen de soms bredere seksuele grenzen van een HOP. De HOP krijgt een selectief karakter (Carmona, 2010).

Bovendien verlangt de standaard klik dat iedereen zorgt dat de HOP schoon is, zoals in de perceived space is geconcludeerd. Hier wordt in de volgende sectie verder op ingegaan. De opgeruimde HOP wordt aan de andere kant niet verwacht door de andere groep.

“Er is geen ruk aan gedaan, maar het is wel schoon. ’t Kempke [parkeerplaats en een andere HOP] ligt bijvoorbeeld bezaaid met condooms, hier niet.” (respondent 12)

Het opruimen van de HOP maakt onderdeel uit van de bezigheden van de vaste groep. Dit kan gezien worden als een norm die voor alle cruisers wordt verwacht die zich in het gebied ophouden.

5.3.2.4 Het driehoeksverband

Aan het begin van de lived space analyse is een model geschetst waarbij de aanwezige voorwaarden (geen voorzieningen, rust en natuur) en het stigma resulteren en vragen om privacy. Hieruit volgen veiligheid en vrijheid om bepaalde activiteiten te bedrijven. De veiligheid wordt ook door een ander verband verwezenlijkt in een driehoeksverband (zie figuur 12).

Figuur 12: Het driehoeksverband. Geeft de andere processen die voor veiligheid en vertrouwen zorgen weer. Bron: eigen ontwerp (2016).

Sociale contacten

Eerder is al gesteld dat vrijheid resulteert in het uitoefenen van privacybehoevende activiteiten als naaktrecreatie en seks. Uit deze contacten zijn kennissen- en vriendenkringen opgebouwd.

“Ik heb eerst geleerd naakt te recreëren. Hierdoor kreeg ik contact met andere mannen die ik nu beschouw als vrienden”. (respondent 13)

Daarnaast spreekt de vaste kern soms met elkaar af bij de Plas van Bruil of weten in elk geval dat er bekenden aanwezig zijn. Dit is eerder ingebracht in de perceived space waarin werd afgevraagd of de cruisers elkaar kennen. Sociale contacten spelen een zeer grote rol voor de vaste kern om naar de Plas van Bruil te trekken, zie het eerdere stuk in de lived space. Echter zijn er ook cruisers die weinig bekend met elkaar zijn:

“Ik heb weinig contact met de gayscene”. (respondent 7)

Echter kennen de meeste geïnterviewde cruisers elkaar wel en is het voor sommige mannen (indien ze willen) een mogelijkheid om het kennissennetwerk uit te breiden. Deze plekken hebben ze nodig om met elkaar in contact te kunnen komen zonder financiële drempel en met meer privacy (Schuyf en Stoop, 2006).

Zelforganisatie

Schoonhouden

De standaard kliek is ook verantwoordelijk voor het opruimen van de rommel die zich op de HOP bevindt:

“Ik hang veel vuilniszakken op om de boel schoon te houden. Ook gebruik ik hier een prikpen voor. De rommel dump ik later bij de Praets”. (respondent 1)

“Door ons wordt het hier onderhouden, hierdoor is er bijna geen troep. Het wordt meegenomen door de vaste kern”. (respondent 10)

Voornamelijk worden deze werkzaamheden gedaan om de boer niet tegen hun in het harnas te jagen:

“Wanneer er geen rotzooi in het weiland is, vindt hij het allemaal prima”. (respondent 1)

Daarnaast worden hekjes die toegang verlenen tot het gebied gedeeltelijk gerepareerd. Respondent 1 heeft ook een brief gestuurd naar de boer toen het prikkeldraad kapot was gemaakt. Met zelfgefabriceerde bordjes, zoals in figuur 13, geven ze de regels aan. Bovendien is de boer in het verleden bedankt met bloemen en fles wijn voor zijn gedoogbeleid. Er is door respondent 1 geld opgehaald bij andere cruisers om dit mogelijk te maken.

Figuur 13: Zelfgefrabiceerde bordjes geven de normen en waarden aan. Bron: eigen foto (2015).

“Afbakenen”

Sinds de plannen van de gemeente deels in uitvoer zijn wordt hier ook door de cruisers op ingespeeld. Zo is het officiële fietspad wat naar de Plas van Bruil leidt aan het begin van de weg voorzien van een bord “doodlopende weg”. Zodat andere recreanten zo min mogelijk naar de waterplas komen en eventueel schrikken van de naaktrecreanten.

Sociale controle

Tevens worden, zoals eerder beschreven, cruisers op hun verantwoordelijkheden gewezen. Zo moet rommel worden voorkomen en het entreegebied in de toekomst ook door de boer worden opengesteld. Ook worden spullen van de aanwezigen in de gaten gehouden: er heerst een grote sociale controle.

De vaste kern cruisers zorgen door middel van schoonmaken, hem te bedanken en bij ongewenst gedrag adequaat met hem te corresponderen voor het te vriend houden van de boer. Bovendien leidt de zelforganisatie tot het minder openstellen van de Plas van Bruil naar de niet-cruisers als

wandelaars en fietsers. Zodoende kunnen zij niet schrikken van het wellicht aanstootgevende gedrag van beide groepen. De sociale contacten die in het verleden zijn opgebouwd zorgen voor sociale controle en vertrouwen in elkaar. Respondent 10 vat het als volgt samen:

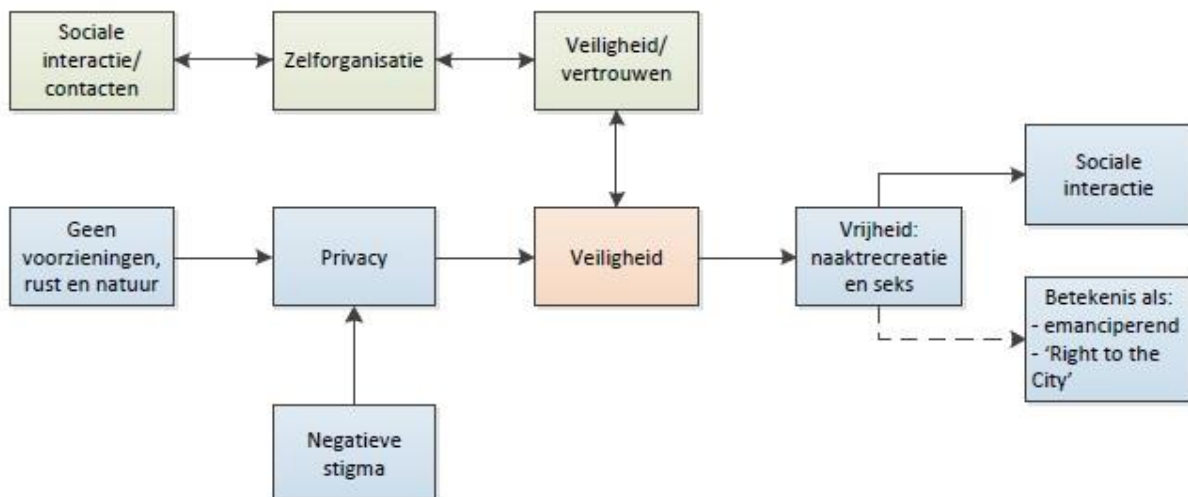
“Ik voel me hier 99% veilig door vrienden en kennissen. Binnenstad is voor mij gevaarlijker. 100% veilig voel ik me thuis, binnen”.

Veiligheid

Door de sociale contacten en de zelforganisatie ontstaat een bepaalde veiligheid die cruisers bij de HOP ervaren. Deze veiligheid kan ook worden beschreven als vertrouwen. De plas van Bruil is hierdoor voor veel cruisers “gemoedelijk” en soms “een steunpunt”. Hierdoor is een antwoord te geven op de vraag waarom een gebied met zo weinig aanwezigen toch veilig kan voelen. Enerzijds is er de eerder beschreven privacy met weinig personen, echter biedt deze veiligheid doordat ze niet kunnen worden gezien. Het negatieve stigma speelt hier ook een rol in. Anderzijds resulteren de vele sociale contacten in zelforganisatie en daardoor in vertrouwen in elkaar. Dit komt ook uit de literatuur waarin Flowers et al. (1999) beweren dat veel HOP-bezoekers zich veilig voelen in een HOP wanneer ze omringt zijn door andere homoseksuelen.

Humphreys (1970) merkte al eerder op dat er soms zelforganisatie plaatsvindt in HOP's, echter doelde hij in het bijzonder op uitkijkposten. Bij de Plas van Bruil draait het om het schoonhouden van de omgeving en het repareren van hekjes. Desalniettemin kan het verhinderen van massaliteit van niet-cruisers door middel van het bord “doodlopende weg” gezien worden als een vorm van uitkijkpost. Hierdoor maken wandelaars en fietsers eerder rechtsomkeert. Ook is het duidelijk dat het gebied andermaal wordt toegeëigend door zelf vuilniszakken op te hangen, aan de slag te gaan met prikkennen, hekjes te repareren en borden neer te hangen (Franck & Stevens, 2006). Tevens vallen de praktijken en het in stand houden van het weiland binnen de moral space van de boer, die het daardoor gedoogd (Sibley, 1975; Carmona, 2010).

5.3.2.5 Typologie van de twee groepen cruisers

Figuur 14: Het totale model. Het onderste deel geeft de verschillende motivaties van de cruisers weer. Het bovenste deel de andere factoren die voor veiligheid zorgen. Bron: eigen ontwerp (2016).

Globaal zijn de cruisers in twee groepen in te delen. Enerzijds de vaste club die alle elementen van het model in stand houdt en op twee manieren een gevoel van veiligheid ervaren, seks met elkaar

hebben en een praatje maken. Echter bevinden zich binnen het “ons kent ons”-kliekje enkele mannen die alleen voor de naaktrecreatie en voyeurisme naar de plas trekken. Anderzijds trekt de vluchtige cruiser naar het recreatiegebied voor de seks. Hij doorloopt alleen het onderste deel van het model, heeft geen tot minder sociale contacten en neemt geen deel aan de zelforganisatie. Wel houden beide groepen het idee van de “right to the city” en het emanciperende vermogen in stand wat de HOP teweegbrengt (zie figuur 14).

De plek is voor allebei de groepen een stimulus shelter, aangezien de HOP in eerste instantie rust en anonimiteit biedt. Echter kunnen de HOP-uitstapje enigszins omslaan in een stimulus inducer wanneer wordt veel wordt gepraat (vaste kliek) of heftige seksuele handelingen (vaste kliek en vluchtige cruiser) plaatsvinden. Deze activiteiten dienen ter afleiding of vermaak (Wachs, 1979). De veiligheid waarin de vaste kliek zich waant, lijkt een oorzaak te geven voor deze inducer. Wel blijft de seks vaak anoniem en vertoont daardoor sterke kenmerken van een stimulus shelter. Toch lijkt het paradoxaal dat typische shelter-activiteiten als cruising kunnen veranderen in seks wat zeker kan worden opgevat als een vermakende activiteit.

5.3.3 Wat voor conflicten ontstaan er op de homo-ontmoetingsplek tussen enerzijds cruisers en anderzijds niet-cruisers en wetshandhavers? (deelvraag 2.3)

5.3.3.1 Sociale indeling Plas van Bruil

In de perceived space is eerder geschetst dat er rondom de Plas van Bruil een sociale indeling te maken valt. De oostzijde van de plas is hoofdzakelijk in gebruik genomen door gezinnen met kinderen, de noord- en zuidzijde voor heteroseksuele groepen en eenlingen. De HOP bevindt zich in de zuid- tot westelijke hoek van de plas. Zeker de onderverdeling tussen de HOP en de rest van de waterplas heeft te maken met inperken van aanstootgevend gedrag naar andere recreanten toe. Dit heeft te maken met verschillende moral spaces van aan de ene kant de cruiser en aan de andere kant de overige (naakt)recreant (Carmona, 2010), die zich laat uitleggen met de heteronormatieve constructie van de maatschappij (Hubbard, 2001; Valentine, 1993). Hierdoor worden conflicten tot een minimum beperkt en kan men meer zijn eigen gang gaan. Echter is er ook in de perceived space geconstateerd dat de territoriumafbakening diffuus is en “iedereen welkom is”. Heteroseksuele (naakt)recreanten of toeristen komen ook in de HOP, daar cruisers ook aan andere kanten van de Plas van Bruil bivakkeren.

“Ik lig eigenlijk overal”. (respondent 3)

Inclusion geschiedt dus weldegelijk (Sibley, 1995). Dit is een kenmerk van de typische loose ruimte van de Plas van Bruil (Franck en Stevens, 2006).

5.3.3.2 Conflicten met niet-cruisers

Eerder zijn in de lived space de conflicten die kunnen ontstaan tussen cruisers geschetst. Ook tussen niet-cruisers komen incidenten voor. Niet-cruisers zijn hier de verzamelnaam voor andere (naakt)recreanten en omwonenden.

Andere (naakt)recreanten

De overige naaktrecreanten die zich ophouden bij de Plas van Bruil laten veelal de cruisers in de HOP hun gang gaan. Een mannelijke naaktrecreant vat het als volgt samen:

“Ik gun ieder diertje, zijn pleziertje en ik vind het niet aanstootgevend... Zolang het niet openlijk gebeurt, vind ik het prima”.

Ook vullen anderen aan dat de cruisers “altijd vriendelijk gedag zeggen” en dat er “geen conflictmodel op het gebied van toepassing is”. De hypothese, die stelde dat weinig weerstand optrad tussen de cruiser en naaktrecreant, lijkt bevestigd.

Daarentegen leveren andere recreanten wel conflictsituaties op. Respondent 1 vertelt mij dat er laatst met een verrekijker naar de cruisers is geloerd door twee mannen. Hier is de gemeente Arnhem voor gebeld. Bovendien zijn er klachten bij de politie binnengekomen, nadat een 7-jarige jongen met zijn moeder schrok van de naaktrecreanten bij de HOP. Echter zijn in het verleden ook Engelse toeristen bij de HOP gaan zonnen wat geen enkel probleem was.

Omwonenden

Ook al zijn er weinig omwonenden bij de Plas van Bruil toch levert het frictie op. Respondent 1 vertelt dat een omwonende in het verleden heeft geschreeuwd: “Nu is het afgelopen met die viespeukerij in mijn achtertuin!” Deze man heeft ook het toegangshek vlak erna voorzien van prikkeldraad, zodat het terrein lastiger kon worden betreden. Ook zijn er geruchten onder de cruisers over luchtbuskgeluiden die afkomstig zouden zijn van zijn huis. Dit spierballengedrag zou de cruiser dan moeten afschrikken, echter herkennen geïnterviewde omwonenden zich niet in het gedrag van deze man. De meeste bewoners vertonen conflictvermijdend gedrag en komen enkel bij de Plas van Bruil in de buurt wanneer bijvoorbeeld de hond wordt uitgelaten, waar de presentie van belangrijk is (Keogh en Holland, 1999; Lieshout, 1995). Wat ook opvallend is dat veel bewoners de cruisers zien als de dominante groep binnen de Plas van Bruil.

De conflicten kunnen voornamelijk worden verklaard door de moral space en de heteronormativiteit. Omwonenden en in minder mate naaktrecreanten hebben een andere moral space dan die van de cruiser wat kan leiden tot exclusion (Sibley, 1975; Carmona, 2010). De seks die bij de HOP plaatsvindt, is van een andere orde dan de normen en waarden die zij bezitten.

Overheid en politie

Ook met de gemeente en politie hebben de cruisers de nodige conflicten. Eerder is al het verhaal genoemd waar de politie twee mannen op de bon slingerden terwijl ze op de publieke weg seks hadden. Ook naar aanleiding van de klachten van de 7-jarige jongen en zijn moeder heeft de gemeente Arnhem daar toezichthouders op afgestuurd om polshoogte te komen nemen. Opvallend is dat dit incident ontstond bij het nieuwe fietspad aan zuidwestzijde. Verder wordt het gedoogbeleid wat de gemeente Arnhem hanteert toegejuicht. Zo zegt respondent 11:

“De gemeente hanteert een gedoogd beleid, het wordt hier door de vingers gezien. Ook zijn er niet politierazzia’s zoals bij ‘t Ginkelse Zand of de Bisonbaai.”

Toch lijkt dit gedoogbeleid op losse schroeven te staan. Verbodsbordjes worden door de gemeente gehanteerd en tevens zijn de commerciële natuurparkplannen in de verste verte niet voordelig voor de cruisers. Vele cruisers zien de toekomstige, meer tight space als einde voor de Plas van Bruil in zijn huidige vorm. Hier wordt verder op ingegaan bij de conceived space.

Potenrammers

De meest extreme keerzijde van de rust en anonimiteit die de cruiser vaak geniet is homofoob geweld. Ook in de interviews zijn hier voorbeelden van gegeven. Respondent 1 heeft verderop bij een bosje bij de sluis klappen gekregen van passanten. Verdere incidenten beperken zich tot andere gebieden in de buurt van Arnhem. Respondent 15 vertelt:

“Tien jaar geleden was ik in Sonsbeek toen er plots een man eng naast me ging zitten. Eerst sprak hij dreigende taal en uiteindelijk kreeg ik een vuistslag”.

Ook respondent 13 heeft iets van gelijke aard meegemaakt:

“Terwijl ik aan het wandelen was met de hond kwam ik een groepje jongens tegen. Met één van die jongens heb ik ooit wat mee gehad. Ze wouden wat bij me doen toen er één zei: ‘oh, hij heeft de hond bij zich’”.

Flowers et al. (1999) en Somlai et al. (2001) stellen ook dat de anonimiteit die de cruiser zoekt zich tegen hen kan keren. Het maakt de cruiser kwetsbaar omdat hij niet wil worden ontmaskerd en op de plek vaak ook weinig andere aanwezigen zijn. Zeker wanneer de plek bij een breder publiek bekend staat als HOP kan dat homofoob geweld in de hand werken. Cruisers doen vanwege het risico op bekendmaking van hun identiteit ook vaak geen aangifte.

Ook opvallend is dat vele verhalen door meerdere cruisers zijn bevestigd en verteld aan mij. Hiermee lijken zij de conclusies van Somlai et al. (2001) te staven. Zij stellen dat cruisers elkaar snel op de hoogte houden wanneer niet-cruisers en politie bij de HOP aanwezig zijn of indien er conflicten hebben plaatsgevonden. Zodoende komen zij te weten wat de nieuwste ontwikkelingen zijn en daarop inspelen. Helaas lijkt ook bij de Plas van Bruil het beeld te zijn ontstaan van een politiemacht die vooral als tegenstander lijkt op te treden. Terwijl deze armen van de wet de cruiser juist goed kunnen beschermen tegen potenrammers.

5.4 Beantwoording deelvraag

De lived space, als onderdeel van de Spatial Triad, heeft in dit hoofdstuk een tweede inzicht gegeven van ruimte van de Plas van Bruil. Hieronder wordt antwoord gegeven op de deelvraag:

Wat is de lived space van de HOP aan de Plas van Bruil?

De cruiser heeft enkele voornamelijk motivaties om de Plas van Bruil te bezoeken. De rust en de natuur resulteren in weinig sociale ogen wat een zekere anonimiteit teweegbrengt. Door het negatieve stigma wat aan HOP's kleeft heeft men behoefte aan deze stimulus shelter. Als gevolg van de privacy ontstaat veiligheid. Dit is bewerkstelligd doordat ze anoniem zijn, vanuit hier hebben ze de vrijheid bepaalde activiteiten uit te voeren als seks en naakt te recreëren (als mogelijke dekmantel). Uit deze handelingen ontstaan kennis- en vriendschapsrelaties, die de frequentie cruiser daarnaast een stimulus inducer bieden. De diepere betekenis van de HOP is geschetst door het emanciperende vermogen van deze plek als een loose space die veel gebruikers een “right to the city” geeft. Al deze elementen geven betekenis aan de Plas van Bruil voor de cruiser, zoals ook te zien is aan de mental maps van de stad Arnhem.

De cruisechoreografie wat voor een deel overgenomen door de wat modernere chatprogramma's en applicaties. Wel vinden seks en sociale interactie plaats. Het vaste clubje deelt de lakens uit en bepaald in lichte mate de sociale regels van de HOP en wie welkom is. Exclusion geschiedt soms bij vluchtige cruisers, maar hoofdzakelijk is iedereen welkom. De sociale interactie, de zelforganiserende elementen resulteren voor het standaard klikje in een extra veiligheidsgevoel aangezien ze elkaar kennen.

Enkele conflicten zijn op het gebied van toepassing. De incidenten tussen cruisers en niet-cruisers laten zich verklaren door een andere moral space en de heteronormatieve maatschappij, maar spelen niet tussen cruisers en naaktrecreanten. De potenrammer spint helaas wel garen bij de lage aangiftebereidheid van de cruiser. Aan de gemeente en voornamelijk de politie de taak om op te treden wanneer wetten ten aanzien van publieke seks niet in acht worden genomen, maar bovendien wanneer conflicten in de moral space en de heteronormatieve samenleving spelen.

5.5 Wat is de conceived space van de HOP aan de Plas van Bruil?

Onder de conceived space valt deelvraag 3.1.

5.5.1 Welke plannen maakt de gemeente voor het uiterwaardengebied Stadsblokken-Meinerswijk en welke ideeën zitten daarachter? (deelvraag 3.1)

5.5.1.1 Participatieproces

Na een paar decennia met veel plannen zonder veel resultaat heeft in 2006 het gemeentebestuur van Arnhem besloten om een participatieproces op poten te zetten. Vanuit deze resultaten zou er dan een visie voor Stadsblokken-Meinerswijk worden ontwikkeld. In 2008 is dit participatieproces gestart en een jaar later afgerond. Gebundeld in een bevindingenrapportage (Gebiedsvisie, 2012) luidde de letterlijke tekst:

1. Stel de belevingswaarde van het uiterwaardenlandschap centraal
2. Voeg activiteiten en programma van betekenis met icoonwaarde toe
3. Breng cultuurhistorie in beeld en maak deze toegankelijk

5.5.1.2 Gebiedsvisie

Nadat de gemeenteraad de bevindingenrapportage had vastgesteld is het college begonnen met een gebiedsvisie voor het uiterwaardengebied. Deze integrale visie is een samenwerking tussen de gemeente Arnhem en Rijkswaterstaat. Daarnaast zijn Staatsbosbeheer en het Waterschap nauw bij dit proces betrokken. Bovendien wordt nogmaals benadrukt dat grondeigenaren, bewoners en andere betrokken ook worden ingelicht en zijn geraadpleegd voor zorgvuldige afwegingen. Op basis van het door de raad vastgestelde advies in de bevindingenrapportage zijn ten aanzien van de ruimtelijke ambities en een verkenning van rivierkundige maatregelen de zeven doelstellingen geformuleerd. De zeven doelstellingen van de gebiedsvisie zijn in vier centrale thema's in te delen. Te weten (Gebiedsvisie, 2012):

1. Vergroten waterbergend vermogen door Rijkswaterstaat
2. Beschermen en versterken van de (kwetsbare) natuurwaarden en landschappelijke waarden
3. Beleefbaar maken van de cultuurhistorie van het gebied
4. Vergroten van de recreatieve mogelijkheden en verbinden van het park met de stad

5.5.1.3 Uitvoeringsplan

Onder de slogan: "Uiterwaardenpark Stadsblokken-Meinerswijk: beleef natuur en cultuurhistorie centraal in de stad" is vervolgens een uitvoeringsplan samengesteld. Hierbij worden op het gebied van natuur en landschap, cultuurhistorie en recreatie verschillende plannen voorgesteld die tot uitvoeren moeten worden gebracht.

"De gemeente is de opdrachtgever voor de projectvoorstellen en zal een partij zoeken die de uitvoering op zich kan nemen. Een aantal projecten wordt in opdracht van de gemeente uitgevoerd door de aannemer van Rijkswaterstaat" (Uitvoeringsplan, 2015).

In overleg met verschillende partijen zijn eerst participatiebijeenkomsten georganiseerd, die uiteindelijk hebben geresulteerd in een gebiedsvisie en later een uitvoeringsplan (Gebiedsvisie, 2012). In de gebiedsvisie en het uitvoeringsplan staan belangrijke elementen die kunnen worden gebruikt om de conceived space van de Plas van Bruil te construeren. Ook staat in het

uitvoeringsplan dat een bestemmingsplan voor het gebied gerealiseerd wordt. Dit plan is in september 2015 vastgesteld en is het verdere resultaat van de gebiedsvisie:

“Reeds lange tijd koestert de gemeente Arnhem de wens om het gebied Stadsblokken - Meinerswijk om te vormen tot een uiterwaardenpark. In verschillende beleidsdocumenten is deze wens vastgelegd” (Bestemmingsplan, 2015).

Het is nu voor de gemeente Arnhem zoeken naar een partner die de plannen wil uitvoeren. Aan de hand van dit bestemmingsplan zal de analyse worden gedaan.

5.5.1.4 Bestemmingsplan

Het bestemmingsplan is in overeenstemming met het provinciale beleid.

Binnen alle plannen wordt sterk ingezet op het versterken en beschermen van de unieke elementen van Stadsblokken-Meinerswijk. De stad Arnhem wil zich graag onderscheiden en denkt dat met dit naderende uiterwaardenpark te verwezenlijken. Zo valt te lezen in de aanleiding van het bestemmingsplan:

De potentie van Stadsblokken en Meinerswijk voor Arnhem ligt in de centrale ligging in de stad in combinatie met de natuurlijke, landschappelijke en historische waarden. De ontwikkeling van Stadsblokken - Meinerswijk geeft Arnhem een kans om haar positie als groene stad nog verder te versterken. In het palet van parken is Stadsblokken - Meinerswijk ook een onderscheidende aanvulling. Anders dan bijvoorbeeld het gecultiveerde Sonsbeek kan Stadsblokken - Meinerswijk zich ontwikkelen tot een waterrijk robuust natuurlijk uiterwaardenpark met grote grazers. De robuuste natuur die tot ontwikkeling wordt gebracht contrasteert met de stedelijke noordoever en de strakke Malburgsebandijk. Dit contrast versterkt de autonome positie van het uiterwaarden park (Bestemmingsplan, 2015).

Daarnaast heeft het project “Ruimte voor de Rivier” naast inzetten op de riviergeveiligheid ook de recreatieve waarde van Stadsblokken-Meinerswijk vergroot.

“De twee gebiedsdelen, Stadsblokken en Meinerswijk, zijn verbonden tot één functioneel en landschappelijk samenhangend uiterwaardenpark” (Bestemmingsplan, 2015).

Tevens is in de inleiding geschetst dat Stadsblokken-Meinerswijk rijk is aan cultuurhistorische objecten en structuren. Restanten vanuit de Romeinse tijd, de IJssellinie als verdediging in de Koude Oorlog en een schipbrug als oude verbinding met het centrum van Arnhem.

De gemeente Arnhem zet bij het ontwikkelen van het bestemmingsplan voor Stadsblokken-Meinerswijk op verschillende paarden in. De unieke karakteristieken van het gebied worden beschermd dan wel uitgebreid en vormen de basis voor het nieuwe natuurpark. De mogelijkheden om de onderscheidende waarden te benutten zijn onder andere (vrij naar Bestemmingsplan, 2015):

- het profiteren van de centrale ligging in Arnhem in combinatie met de natuurlijke, landschappelijke en cultuurhistorische waarden
- het versterken van Arnhem haar positie als Groene Stad
- het contrasteren van de robuuste natuur met de bebouwde noordoever van Arnhem
- Stadsblokken-Meinerswijk wordt en is anders dan andere (stads)parken

- de eigen identiteit van Stadsblokken-Meinerswijk
- de financiële klapper

5.5.1.5 Meer recreanten

Deze unieke waarden van het gebied hebben tot doel Stadsblokken-Meinerswijk te ontwikkelen tot een “ontmoetingsplek voor de stad met grote recreatieve betekenis, waarbij noord, zuid, oost en west met elkaar worden verbonden” (Bestemmingsplan, 2015). Door het recreatieve netwerk uit te breiden en de doorloop vanuit het stadscentrum richting het uiterwaardengebied te versterken moet dit zorgen voor meer recreanten in het gebied. Voor de recreanten wordt de cultuurhistorie leefbaar en zichtbaar gemaakt, worden extra struipaden en -vlakten aangelegd, zijn er plannen voor een pondje, wordt het fietspadennetwerk verbeterd, komt er duidelijke informatievoorziening en realiseert de gemeente een bezoekerscentrum in de voormalige steenfabriek Elden (Bestemmingsplan, 2015).

Uit het bestemmingsplan blijkt dat de gemeente Arnhem zichzelf meer op de kaart wil zetten. Door gebruik te maken van woorden als “onderscheiden”, “uniek”, “potentieel” en “haar positie te kunnen versterken” wordt dit benadrukt. Arnhem is bang ondergesneeuwd te worden door andere steden en wil zich als stad blijven profileren. Via het ontwikkelen of versterken van loose spaces als Stadsblokken-Meinerswijk worden deze gebieden meer ingezet als consumptieruimten met een thight imago. Dit duidt vanuit beleidsopzicht op een entrepreneurial aanpak om het gebied te ontwikkelen tot een “functionelere” ruimte die toeristen en bewoners van Arnhem trekt die hier een unieke ervaring kunnen beleven. Arnhem wil graag de race om de consument winnen van andere steden en verandert in een bedrijf om deze consument aan zich te binden (Harvey, 1989). Deze gebiedsontwikkeling heeft zodoende ook een commercieel doel. Aangelegde horecavoorzieningen resulteren in meer geld in het laatje. De aantrekkende functie van een dergelijk gebied laat de gemeente Arnhem als geheel profiteren doordat bijvoorbeeld welvarende bewoners in de stad een woning te laten betrekken. Tevens speelt de gemeente Arnhem hiermee in op de plannen van de Stadsregio Arnhem-Nijmegen die “werken aan een aantrekkelijke en concurrerende stadsregio in Noordwest-Europa” (Bestemmingsplan, 2015).

Bovendien zet Arnhem in op commodificatie van natuur en cultuurhistorie. Door de ecologische en cultuurhistorische waarden van het gebied te vergroten, resulteert dit andermaal in een toename van recreanten. Doordat Arnhem haar natuur en cultuurhistorie vermarkt, verstevigt het haar identiteit. In de Gebiedsvisie (2012) staat bijvoorbeeld:

In 2009 werd Arnhem in Cardiff uitgeroepen tot groenste stad van Europa. Naast de Veluwezoom en de bekendste parken zoals Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem zijn er nog de parken Angerenstein, Immerloo, Prehikshaaf, Warnsborn, Westerveld, Moscowa en de landgoederen Bronbeek Klarenbeek en Mariendaal en Boschveld. ...Arnhem beschikt ruimschoots over deze kernkwaliteiten en doet er goed aan deze te koesteren en te versterken. Versterken kan door het ontwikkelen van een meer onderscheidende toegevoegde waarde.

De gemeente Arnhem ziet het ontwikkelen van het uiterwaardengebied als kans zich te onderscheiden en is in Cardiff al geprezen voor deze natuurlijke omgevingen. Door hier op voort te borduren en het thema groen aan de stad Arnhem te verbinden zet Arnhem zichzelf op de kaart. Echter heeft deze commodificatie van natuur ook consequenties. Eerder is al door Kohn (2004) en

Lofland (1996) geschetst dat bepaalde ruimten een gebied exclusief kan maken voor sommige participanten. In Stadsblokken-Meinerswijk trekken extra recreanten het gebied in, die hierdoor een grotere hand hebben in de morele codes van het gebied. Tevens is het aannemelijk dat het gebied meer onder overheidscontrole komt te staan. Dit kan resulteren in exclusion van de naaktrecreanten en cruisers (Sibley, 1995). Ook de heteronormativiteit en de moral space botsen tussen de cruiser en de nieuwe recreant (Carmona, 2010; Hubbard, 2001, Valentine, 1993).

Tot slot is op de vorige Arnhemse gemeentesite van 2015 Stadsblokken omschreven als: “aan zijn lot is overgelaten, minder toegankelijk en een sociaal onveilige plek is”, waarmee geïmpliceerd lijkt te worden dat het gebied in de toekomst aan verbetering en ontwikkeling toe is, omdat het gebied geen (duidelijke) functie heeft. Tevens zijn in het uitvoeringsplan ook dergelijke kreten te horen. Zo willen ze de doorgang onder de Nelson Mandelabrug aantrekkelijker maken. In de toelichting staat daarover dat het: “aangenaam en sociaal veilig” moet zijn onder de brug (Bestemmingsplan, 2015). Hierdoor lijkt ook het opschonen van het uiterwaardengebied een rol te spelen in het bestemmingsplan (Kohn, 2004). Dit opschonen van de publieke ruimte wordt bovendien bewerkstelligd door de grotere massaliteit van recreanten die het gebied waarschijnlijk gaan innemen. Gebruikers als naaktrecreanten en cruisers kunnen deze plekken voor anonimiteit gebruiken en passen volgens beleidsmakers waarschijnlijk niet in het ideaalbeeld van wat de consument van Arnhem moet hebben. Hoogst opvallend is daarnaast dat in noch de gebiedsvisie, noch het uitvoeringsplan en noch het bestemmingsplan geen woord gerept is over beide recreatieve groepen. Dat beide groepen wegtrekken door de commerciële plannen wordt wellicht gezien als bijvangst van de entrepreneurial aanpak en de commodificatie van de natuur en cultuurhistorie.

Door de verschillende politioptredens lijkt de gemeente zeker de cruiser uit het gebied te willen weren. In de stukken wordt af en toe over de Plas van Bruil gesproken. Zo zijn er plannen voor horeca en watersportrecreatie.

Te denken valt aan horeca bij de oeverstrandjes langs de rivier en de plas van Bruil, een accommodatie voor waterscouts- en sporters, voorzieningen voor jeugdzeilen, kanovaren roeien en sportvissen”. “... De rivieroever en de oevers van de plas van Bruil bieden uitstekende mogelijkheden voor oever(dag)recreatie, zwemwater, duiken en kanovaren. Het plassegebied leent zich ook voor sportvissers. Een vaarverbinding tussen de plas van Bruil en de rivier behoort tot de mogelijkheden. Door deze ingreep ontstaat toegankelijk veilig water voor de jeugdzeilen en scouting (Gebiedsvisie, 2012).

In het licht van deze plannen lijkt ook hier voor de naaktrecreant en de cruiser weinig ruimte om het gebied op de huidige manier toe te eigenen. De moral space van de recreant die afkomt op de commerciële plannen conflicteert met de moral space van de huidige twee recreantengroepen (Carmona, 2010; Sibley, 1975). Bovendien correspondeert de recreant niet met de cruiser met het oog op de heteronormativiteit (Hubbard, 2001; Valentine, 1993).

5.6 Beantwoording deelvraag

De vele plannen zijn voornamelijk ontwikkeld om de landschappelijke, cultuurhistorische en recreatieve waarden van het uiterwaardengebied te beschermen en te versterken. Bovendien spint de gemeente hierbij garen door de centrale positie en het beeld van Arnhem als groene stad. Deze processen zijn ook te interpreteren als commodificatie, entrepreneurialism, opschonen publieke

ruimte en privatisering. Uiteindelijk lijkt het grote doel tweeledig: enerzijds de positie van Arnhem in de concurrentiestrijd tussen steden te versterken, anderzijds meer Arnhemmers (recreanten) naar het uiterwaardengebied te trekken. Hierdoor of dankzij (wellicht is het deels opzet) wordt het de naaktrecreanten en de cruiser in het bijzonder onmogelijk gemaakt om bij de Plas van Bruil te blijven recreëren en eventueel seks te hebben. Dit door de vergrote weerstand die de nieuwe recreanten zullen hebben ten aanzien van hun “immorele” activiteiten. Ook de plannen om voorzieningen en op grote schaal waterrecreatie toe te laten bij de Plas van Bruil versterken dit proces des te meer en marginaliseren de cruiser.

6. Conclusie

In dit onderzoek is getracht een antwoord te vinden op de volgende hoofdvraag:

Wat zijn de verschillen in de perceived space, lived space en conceived space in de HOP aan de Plas van Bruil en hoe uiten die verschillen zich?

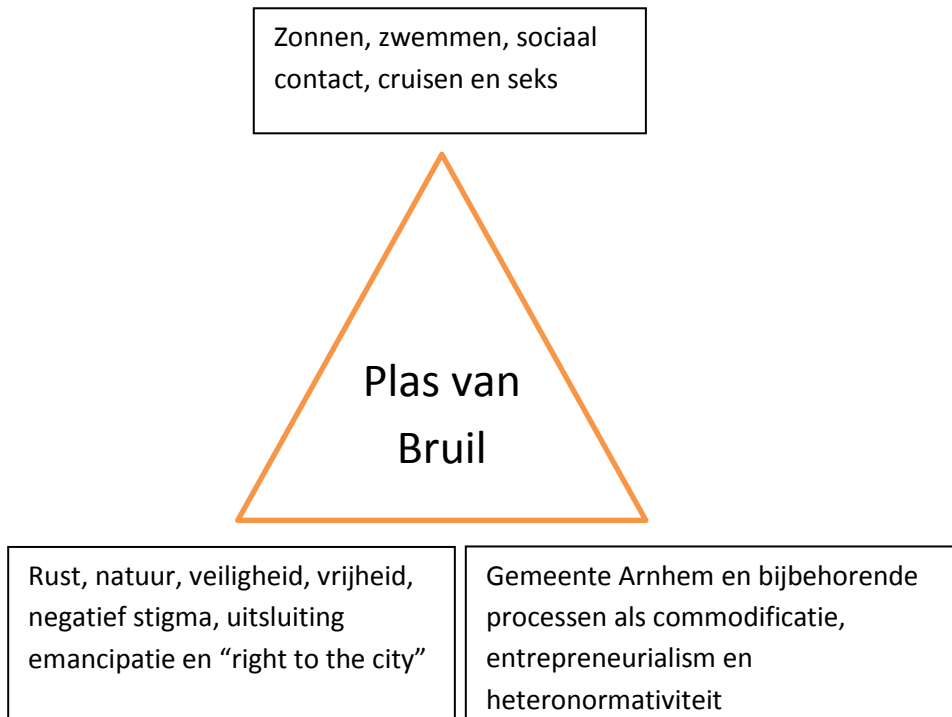
Om deze vraag te beantwoorden is gekeken naar de perceived space, de lived space en de conceived space van de HOP aan de Plas van Bruil in het uiterwaardengebied Stadsblokken-Meinerswijk van Arnhem. Stadsblokken-Meinerswijk is een loose space: een plek waar veel ruimte is voor ongeplande activiteiten waar gebruikers de mogelijkheid hebben het gebied toe te eigenen. Dit biedt gelegenheid aan een breed scala van ongewonere en spontane activiteiten, zoals naaktrecreatie en cruising.

In de perceived space blijkt de HOP zeer basaal te zijn ingericht. Het is er rustig, weinig sociale ogen, veel natuur en er zijn geen voorzieningen. De plek waar de HOP zich bevindt aan de waterplas geniet meer beschutting dan de overige delen van de plas. Hier zijn bomen, struiken en een dijk in ruime mate aanwezig. Zodoende kan dit de seksuele activiteiten buiten beeld houden en zijn de cruiserpraktijken zo min mogelijk aanstootgevend. De dijk is anderzijds ook een plek waar wordt geflaneerd. De cruiser is over het algemeen wat ouder en blank en identificeert zich meestal als homoseksueel. Twee groepen cruisers kunnen ruwweg in het gebied worden onderscheiden: de oudere blanke mannen die een vaste kliek vormen en de cruiser die afkomt op het wat vluchtigere seksuele contact. Dikwijls leren de mannen elkaar kennen via chatrooms en applicaties. Bij de Plas van Bruil komen de cruisers vaak rond de ochtend en middag en blijven dan meerdere uren. In de HOP wordt gezwommen, naakt gerecreëerd, gezond en geschiedt voyeurisme en exhibitionisme. Hiernaast doet seks en bovenal sociaal contact zich voor. De sociale activiteiten vinden voornamelijk in de marge van de HOP plaats.

In de lived space blijken de rust en natuur, de behoefte aan privacy (door negatief stigma), de veiligheid en de daaruit voortvloeiende vrijheid belangrijke beweegredenen om de HOP aan de Plas van Bruil te bezoeken en te zien als stimulus shelter. Door de gerealiseerde vrijheid kan er naaktrecreatie (als eventueel masker) maar voornamelijk seks plaatsvinden. Doordat sommige naaktrecreanten en cruisers elkaar jaren kennen, ontstaan kennis- en vriendschapsrelaties. Zeker bij de cruisers is dit ongewoon. Mannen praten normaliter in de marges van de HOP wel met elkaar, echter is dit vaker voor het uitwisselen van seksuele voorkeuren. Daarentegen blijkt er bij de Plas van Bruil het instant houden van socialen contacten breed gedragen. Het vaste clubje biedt naast de stimulus shelter voor hen een stimulus inducer. De sociale contacten komen ook tot uiting in het gedrag en de omgangsvormen tussen de cruisers. De HOP is vrij toegankelijk, is door zelforganisatie goed onderhouden en er heerst een grote mate van sociale controle. Hierdoor ontstaat vertrouwen en blijken seksuele onderhandelingen meestal duidelijk. Wel suggereren de data ook dat dit niet voor iedereen geldt en er wel een vorm van exclusion plaatsvindt ten opzichte van de vluchtige cruiser, die voor de stimulus shelter naar de Plas van Bruil trekt. Een lichte hiërarchie van het standaard kliekje lijkt hieraan ten grondslag te liggen. Dit resulteert ook in enkele conflicten tussen de cruisers. Grotere conflicten ontstaan tussen naaktrecreanten en omwonenden (wanneer seks niet discreet is) en voornamelijk met politie en homofob geweld. HOP's zijn ook hier door hun gewilde anonimiteit een gemakkelijk doelwit voor de potenrammer. Te meer dat homoseksuelen in de HOP vaak geen andere plek hebben om seks te hebben in de publieke ruimte, in tegenstelling tot hetero's, geven het belang van een dergelijke ruimte weer.

De conceived space in de vorm van het beeld wat de gemeente Arnhem voor ogen heeft, is de andere speler die tot grote conflicten leidt. De gemeente wil zijn concurrentiepositie ten opzichte van andere steden versterken en ziet Stadsblokken-Meinerswijk als een locatie om op te waarderen. De versterkte cultuurhistorische, landschappelijke en recreatieve waarden hebben tot doel het uiterwaardengebied aantrekkelijker te maken voor meer recreanten. Door de centrale positie van de uiterwaarden wordt de binnenstad attractiever en wordt het beeld van Arnhem als “groene stad” versterkt. Deze entrepreneurial aanpak, de heteronormatief ingerichte maatschappij en de commodificatie van natuur en cultuurhistorie leiden tot het gladstrijken van de perceived space van de Plas van Bruil. De naaktrecreatie maar bovenal de cruiserpraktijken zullen gaan wijken door de massaliteit aan recreanten door de weerstand die dit oplevert. Geplande voorzieningen rondom de Plas van Bruil wakkeren deze exclusion aan. Vanwege de toestroom van recreanten verandert de perceived space: de Plas van Bruil transformeert in een commerciële waterplas, waar weinig ruimte is voor ongewonere activiteiten. De Plas van Bruil als loose space is door commodificatie en entrepreneurial governance uit de publieke ruimte gewist. De perceived space laat een basale, rustige omgeving zien. De gebruikers profiteren hiervan in de lived space door privacy, veiligheid en vrijheid te ervaren. De conceived space laat een duidelijk tegengesteld belang zien. De rust en de anonimiteit zijn voor hen een doorn in het oog en de gemeente wil het gebied ontwikkelen zodat het gebied voor alle Arnhemmers meer gaat leven. In andere woorden: de stimulus shelter van alle cruisers staat lijnrecht tegenover de toekomstige stimulus inducer die de gemeente wil verwezenlijken. Uiteraard wijst de toekomst uit of het nieuwe beeld wat de gemeente (conceived space) wil uitdragen, strookt met de gevoelens van de nieuwe recreanten (lived space) wat bepaalt of zij inderdaad de Plas van Bruil massaal gaan gebruiken (perceived space). Evengoed kan de nieuwe perceived space van de Plas van Bruil hen demotiveren (lived space) om naar het gebied toe te trekken, waardoor de perceived space weer als rustig kan worden opgevat en de huidige activiteiten laat voortbestaan. In figuur 15 is de geïmplementeerde Triad geschetst.

De loose space biedt insluitende mogelijkheden voor marginale groepen die weinig plekken in een overvol Nederland hebben om hun activiteiten te kunnen bedrijven, waar behoefte voor is en betekenisvol kan zijn. Om deze reden moeten loose spaces in Nederland erkenning krijgen, daar zij bovendien staan voor spontane en creatieve uitingen in de vorm van straatmuzikanten en informele markten. Ze laten de steden leven (Lefebvre, 1968). Hiernaast laat dit onderzoek zien dat niet elke HOP een afwerkplek is. Het seksuele stigma moet worden herzien. Echter lijkt de naaktrecreatie aan de waterplas als dekmantel te worden gebruikt voor de cruiser om zo de weerstand te beperken van buiten het gebied. Maar de HOP aan de Plas van Bruil is bovenal een broeinest van betekenisvolle, sociale activiteiten en biedt soms zelfs een steunpunt. De verworven sociale controle, vriendschappen en veiligheid onder de mannen zijn uniek voor een groep die al kampt met een negatief stigma en grote moeite heeft voor zichzelf te kunnen opkomen. Het geeft de cruiser in de stad een “right to the city” (Lefebvre, 1991).

Figuur 15: De geïmplementeerde Spatial Triad, met de perceived space bovenin, de lived space linksonder en de conceived space rechtsonder. Bron: eigen ontwerp.

7. Kritische reflectie

In dit onderzoek is geprobeerd een eerste inzicht te geven in het fenomeen van de ontmoetingsplaats. Het theoretische kader laat zien dat tot nu toe weinig onderzoeken naar dergelijke plekken en hun (sociale) betekenis voor de cruiser zijn gedaan. Doordat het een case study betreft is het lastig de sociale functie van deze HOP te extrapoleren naar andere locaties waar mannen elkaar ontmoeten. De representativiteit en betrouwbaarheid kan daardoor worden betwist. Laat staan dat de loose space, waar een HOP één van de vele functies van kan zijn, voor elke plek en individu die deze ruimte toegeëigend van belang is. Of elke (internationale) stad deze plekken moet koesteren valt te betwijfelen, wel heeft dit onderzoek hopelijk een betekenisvolle, emanciperende functie van de loose space van Stadsblokken-Meinerswijk geschetst. Deze functie zou ook bij andere gemeentes van toepassing kunnen zijn. Door de cruiser te definiëren als marginale groep met een negatief stigma die om privacy- en veiligheidsredenen een plek nodig hebben binnen de beperkte, Nederlandse openbare ruimte, kan in de toekomst de plek een wellicht een bestemde functie krijgen met een grote rol voor de politie en de overheid. De oplossing voor het voortbestaan voor HOP's ligt wellicht meer in het samenspel tussen (sommige) cruisers, belangengroepen als Stichting Platform Keelbos, overheid en politie, dan via een dergelijke academische studie.

De Spatial Triad blijkt behulpzaam in het onderzoeken van de verschillende spaces die inwerken op de Plas van Bruil. Wel ken de Spatial Triad verschillende interpretaties (zie bijvoorbeeld Harvey, 1990) waardoor het evenwicht van de driehoek wellicht minder of beter tot uiting komt. Het bemoeilijkt in ieder geval het vergelijken van verschillende case study's die gebruik maken van Lefebvre's Triad. Ook dit onderzoek had met name moeite om de perceived en de lived space te onderscheiden. De perceived space is hier uitgegaan van de waarneembare ruimte, echter zijn sommige beschreven karakteristieken van de mannen en de activiteiten niet allemaal gelijk te observeren. Dat een man homoseksueel is kan lang niet altijd worden gezien (de zogenaamde *Gaydar*). In de perceived space is, als compromis, vaker uitgegaan van de mogelijkheid om algemene, routinematige activiteiten te kunnen waarnemen of die door andere cruisers zijn geobserveerd.

Ook de rol van de gatekeeper kan de data *biased* weergeven. Zoals eerder gezegd zijn wellicht zijn kennissen en vrienden gevraagd die er eenzelfde mening over hebben. Bovendien is veel interviewdata van de gatekeeper in de scriptie terecht gekomen en heeft daardoor een groter aandeel in de resultaten. Daarnaast heb ik aan de Plas van Bruil één locatie ingenomen, maar heb ik wellicht een heel ander type cruiser gemist die altijd de zuidwestzijde gebruikt om naar de HOP te trekken. Bovenal zouden meer mental maps de betekenis van de HOP voor de cruiser meer bloot hebben kunnen leggen. Tot slot zijn mijn interviews voltrokken in de zomerperiode toen mijn onderzoeksopzet en theoretisch kader nog niet volledig waren uitgediept. Hierdoor heb ik nog vragen waar ik tot nog toe geen (volledig) antwoord op heb. Ik had hierin weinig keus omdat de cruiser zich als naaktcreant alleen bij dagen van minimaal de twintig graden aan de Plas van Bruil laat zien.

8. Aanbevelingen

Voor mogelijk vervolgonderzoek heeft deze studie enkele aanbevelingen. De vragen die nog niet zijn beantwoord en meer onderzoek verlangen zijn onder andere:

- de rol van de politie voor de cruiser beter uit te diepen. Voelen cruisers zich veiliger met politie om hen heen of beperkt het hen in hun bezigheden? Daarnaast kan de communicatie tussen overheid, politie, belangenorganisaties en cruisers een vervolgonderzoek waard zijn zoals in de reflectie al geschetst.
- de mogelijk homonormatieve functie van de Plas van Bruil te analyseren. Dit begrip is niet eerder geïntroduceerd, maar geeft de normen en waarden van de heteronormatieve ruimte weer die wordt geïmplementeerd door de homogemeenschap. Door dit concept kunnen de dominante gedragingen van de cruiser wellicht ook worden verklaard. Enerzijds is de maatschappij heteronormatief, maar lijkt de waterplas homonormatief geconstrueerd.
- de mogelijke dekmantel die de naaktrecreatie speelt en de emanciperende betekenis van de HOP voor de homo behoeven in zijn algemeenheid meer onderzoek.
- dat sociologische en psychologische aspecten wellicht meer duidelijkheid geven over wat van de cruiser van belang is in een HOP en in hun gevecht om een plek te veroveren binnen de maatschappij. De nadruk ligt in dit onderzoek immers vanuit een geografisch perspectief.

Literatuur

- Arnhem-Direct. (2016). [Online] < http://www.arnhem-direct.nl/berichten/de_mensenbiotoop > Geraadpleegd op 24-1-2016.
- Bell, D., & Binnie, J. (2004). Authenticating queer space: citizenship, urbanism and governance. *Urban studies*, 41(9), 1807-1820.
- Bestemmingsplan Stadsblokken-Meinerswijk gemeente Arnhem. (Bestemmingsplan). (2015). [Online] < https://www.arnhem.nl/ruimtelijkeplannen/plannen/NL.IMRO.0202.754-/NL.IMRO.0202.754-0201/t_NL.IMRO.0202.754-0201.html > Geraadpleegd op 24-1-2016.
- Bevindingenrapportage Stadsblokken-Meinerswijk gemeente Arnhem. (Bevindingenrapportage). (2009). [Online] < https://www.arnhem.nl/stad_en_wijken/projecten/stadsblokken_meinerswijk/gebiedsvisie/bevindingenrapportage.pdf > Geraadpleegd op 24-1-2016.
- Bing Maps. [Online] < <http://www.bing.com/maps/?v=2&cp=52.207176~5.984310&lvl=13&sty=h&obox=1#Y3A9NTEuOTcxNTAzfjUuODg2MDM5Jmx2bD0xNSZzdHk9aCZxPWRIJTlwcHJhZXRz> > Geraadpleegd op 24-1-2016.
- Bishop, P. (1988). The Soul of the Bridge, *Sphinx: A Journal for Archetypal Psychology and the Arts*, 1: 88–114.
- BN De Stem. (2015). [Online] < <http://www.bndestem.nl/regio/oosterhout/platform-stapt-naar-gerechtshof-om-sluiting-homo-ontmoetingsplek-a27-oosterhout-video-1.4911241> > Geraadpleegd op 24-1-2016.
- Brabants Dagblad. (2015). [Online] < <http://www.bd.nl/regio/brabant/leikant-is-niet-het-enige-homobosje-in-de-verdrukking-1.4744025> > Geraadpleegd op 24-1-2016.
- Brown, G. (2004). Sites of public (homo) sex and the carnivalesque spaces of reclaim the streets. In L. Lees (ed.) *The Emancipatory City?: Paradoxes and Possibilities*, 91-107.
- Bulkens, M. (2005). *De Banen op, de Bosjes in. Onderzoek naar Homo-ontmoetingsplekken*. BSc thesis in Socio Spatial Analysis. Wageningen: Wageningen University.
- Califia, P. (1994). *Public Sex: The Culture of Radical Sex*. Pittsburgh, PN: Cleis Press.
- Carmona, M. (2010). *Public places, urban spaces: the dimensions of urban design*. Routledge.
- Corzine, J., & Kirby, R. (1977). Cruising the Truckers Sexual Encounters in a Highway Rest Area. *Journal of Contemporary Ethnography*, 6(2), 171-192.
- Crawford, M. (1992). The World in a Shopping Mall. in M. Sorkin (ed.) *Variations on a Theme Park: The New American City and the End of Public Space*, New York: Hill and Wang.
- Cupers, K., & Miessen, M. (2002). *Spaces of uncertainty*. Wuppertal: Müller und Busmann.
- Doron, G. M. (2000). The dead zone and the architecture of transgression. *City*, 4(2), 247-263.

De Eilanden 2.0. (De Eilanden). (2016). [Online] < http://eilandenarnhem.nl/?page_id=463 > Geraadpleegd op 24-1-2016.

Essers, R. C. (1994). "Homoseksualiteit als recreatievorm. 't Is Maar Wat Je Onder Recreatie Verstaat..." Nijmegen.

Flowers, P., Hart, G. J., & Marriott, C. (1999). Constructing sexual health: gay men and 'risk' in the context of a public sex environment. *Journal of Health Psychology*, 4, 483–495.

Flowers, P., Marriott, C., & Hart, G. (2000). The bars, the bogs, and the bushes: the impact of locale on sexual cultures. *Culture, Health & Sexuality*, 2, 69–86.

Franck, K., & Stevens, Q. (Eds.). (2006). *Loose space: Possibility and diversity in urban life*. Routledge.

Frankis, J. S., & Flowers, P. (2007). Examining the sexual health experiences of men who cruise public sex environments (PSEs): Sexually transmitted infections (STIs), hepatitis vaccination, and STI clinic use. *International Journal of Sexual Health*, 19, 45–55.

Frankis, J. S., & Flowers, P. (2009). Public sexual cultures: A systematic review of qualitative research investigating men's sexual behaviors with men in public spaces. *Journal of homosexuality*, 56(7), 861-893.

Fraser, N. (2007). Rethinking the Public Sphere. In Simon During (ed) *The Cultural Studies Reader*, (pp.488 – 505) London: Routledge

Gebiedsvisie Stadsblokken-Meinerswijk van de gemeente Arnhem. (Gebiedsvisie). (2012). [Online] < https://www.arnhem.nl/stad_en_wijken/projecten/stadsblokken_meinerswijk/gebiedsvisie/gebiedsvisie_inclusief_amendement.pdf > Geraadpleegd op 24-1-2016.

de Gelderlander. (2015a). [Online] < <http://www.gelderlander.nl/regio/arnhem-e-o/arnhem/kwp-koopt-gronden-phanos-in-meinerswijk-1.5340580> > Geraadpleegd op 24-1-2016.

de Gelderlander. (2015b). [Online] < <http://www.gelderlander.nl/regio/arnhem-e-o/arnhem/succesvol-eerste-jaar-voor-voetveer-asm1-arnhem-1.5286922> > Geraadpleegd op 24-1-2016.

Gemeente Arnhem. (2016a). [Online] < https://www.arnhem.nl/stad_en_wijken/projecten/stadsblokken_meinerswijk > Geraadpleegd op 24-1-2016.

Gemeente Arnhem. (2016b). [Online] < https://www.arnhem.nl/stad_en_wijken/projecten/stadsblokken_meinerswijk/natuur_en_cultuurhistorie > Geraadpleegd op 24-1-2016.

Gordijn, H., Derksen, W., Groen, J., Lára Pálsdóttir, H., Piek, M., Pieterse, N. & Snellen, D. (2003). *De ongekende ruimte verkend*. Ruimtelijk Planbureau, Den Haag. NAI Uitgevers, Rotterdam.

Harvey, D. (1989). From managerialism to entrepreneurialism: the transformation in urban governance in late capitalism. *Geografiska Annaler. Series B. Human Geography*, 3-17.

- Harvey, D. (1990). *The condition of postmodernity: An enquiry into the conditions of cultural change*.
- Hekma, G. (2004). *Homoseksualiteit in Nederland van 1730 tot de moderne tijd*. Meulenhoff, Amsterdam
- Herdt, G. (1998). Examining Secrecy and Sexuality. *The semi-annual newsletter of the Robert Penn Warren Center for the Humanities*, 6.
- Hirschfeld, M. (1938). *Sexual anomalies and perversions: Physical and psychological development, diagnosis and treatment* (new and revised edition). London: Encyclopaedic Press.
- Hubbard, P. (2001). Sex zones: Intimacy, citizenship and public space. *Sexualities*, 4(1), 51-71.
- Humphreys, L. (1970). *Tea room trade: Impersonal sex in public places*. Chicago: Aldine.
- Humphreys, J. S. (1990). Place learning and spatial cognition: a longitudinal study of urban newcomers. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 81(5), 364-380.
- Jacobs, J. (1961). *The death and life of great American cities*. Random House LLC.
- Kayden, J. S. (2000). *Privately owned public space: the New York City experience*. John Wiley & Sons.
- Keogh, P., & Holland, P. (1999). Observing the roles: An ethnographic study of London's cottages and cruising areas. In P. Aggleton (Ed.), *Families and communities responding to AIDS* (pp. 121-132). London: UCL College Press.
- Kohn, M. (2004). *Brave new neighborhoods: The privatization of public space*. Psychology Press.
- Leary, M. E. (2009). The Production of Space through a Shrine and Vendetta in Manchester: Lefebvre's Spatial Triad and the Regeneration of a Place Renamed Castlefield. *Planning Theory & Practice*, 10(2), 189-212.
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space*. Translated by D. Nicholson-Smith. Blackwell: Oxford.
- Lefebvre, H. (1996). The right to the city. *Writings on cities*, 63-181. Cambridge, MA: Blackwell.
- Lieshout, M. van. (1995). Leather nights in the woods: Homosexual encounters in a Dutch highway rest area. *Journal of Homosexuality*, 29, 19-39.
- Lofland, L. H. (1998). *The public realm: Exploring the city's quintessential social territory*. Transaction Publishers.
- Lynch, K. (1960). *The image of the city* (Vol. 11). MIT press.
- Metro. (2007). [Online] < <http://www.metronieuws.nl/nieuws/2007/03/les-over-homo-ontmoetingsplek> > Geraadpleegd op 24-1-2016.
- Naaktstrand.info. (2016). [Online] < <http://www.naaktstrand.info/gastenboek/Gastenboek.php?strand=482> > Geraadpleegd op 24-1-2016.

- Naaktstrandje. (2016). [Online] < <http://www.naaktstrandje.nl/gelderland/PlasvanBruil/PlasvanBruil.html> > Geraadpleegd op 24-1-2016.
- NFN. (2016). [Online] < <https://www.nfn.nl/locaties/nederland/gelderland/plas-van-bruil/> > Geraadpleegd op 24-1-2016.
- Noordam, D. J. (1995). *Riskante relaties: Vijf eeuwen homoseksualiteit in Nederland, 1233-1733*. Uitgeverij Verloren.
- NRC. (2012). [Online] < <http://www.nrc.nl/nieuws/2012/09/25/witte-billen-in-de-duinen> > Geraadpleegd op 24-1-2016.
- Papastergiadis, N. (2002). Traces left in cities. *Architectural Design*, 72(2), 45-51.
- Parker, R. (1994). Sexual cultures, HIV transmission and AIDS prevention. *AIDS*, 8, S309–S314.
- Phelan, S. (2001). *Sexual Strangers: Gays, Lesbians, and Dilemmas of Citizenship*. Philadelphia, PA: Temple University Press.
- Pine, B. J., & Gilmore, J. H. (1999). *The experience economy: Work is theatre & every business a stage*. Harvard Business Press.
- Pols, L., van Amsterdam, H., Harbers, A., Kronberger, P. & Buitelaar, E. (2009) *Menging van wonen en werken* (Den Haag/Bilthoven: Planbureau voor de Leefomgeving (PBL)).
- Ponte, M. R. (1974). Life in a parking lot: An ethnography of a homosexual drive-in. In J. Jacobs (Ed.), *Deviance: Field studies and self-disclosure* (pp. 7–29). California: National Press Books.
- Qian, J. (2014). Narrating the trope of abnormality: The making of closeted experiences in gay public cruising. *Geoforum*, 52, 157-166.
- Reece, M., & Dodge, B. (2003). Exploring the physical, mental and social well-being of gay and bisexual men who cruise for sex on a college campus. *Journal of Homosexuality*, 46, 111–136.
- Reece, M., & Dodge, B. (2004). A study in sexual health applying the principles of community-based participatory research. *Archives of Sexual Behavior*, 33, 235–247.
- Rijkswaterstaat. (RWS). (2016). [Online] < <http://www.rws.nl/water/projectenoverzicht/uiterwaardvergraving-meinerswijk/doelen-en-resultaten.aspx> > Geraadpleegd op 24-1-2016.
- Rivlin, L. G. (2006). Found spaces. *Loose space: Possibility and diversity in urban life*, 38.
- Robberechts, C., & Alkins, T. (2010). (eds.). *Cahier #3: Openbaarheid: Over publieke planning en restruimte*. Team Vlaams Bouwmeester, Brussel.
- Schuyf, J., & Stoop, R. (2006). *Homo-ontmoetingsplaatsen in de publieke ruimte*. Utrecht: MOVISIE.

- Schuyt, K., & Taverne, E. (2004). *Dutch Culture in a European Perspective: 1950, Prosperity and Welfare*. Assen: Uitgeverij Van Gorcum.
- Seidman, S. (2005). From the polluted homosexual to the normal gay: Changing patterns of sexual regulation in America. *Thinking straight: The power, the promise, and the paradox of heterosexuality*, 39-61.
- Shaw, P., & Hudson, J. (2009). The qualities of informal space: (Re)appropriation within the informal, interstitial spaces of the city. *Proceedings of the conference occupation: negotiations with constructed space*. Brighton: University of Brighton.
- Sibley, D. (1995). *Geographies of exclusion: Society and difference in the West*. Psychology Press.
- Sieber, J. E. (1982). Deception in social research I: Kinds of deception and the wrongs they may involve. *IRB: Ethics & Human Research*, 4(9), 1-5.
- Solà-Morales, I. de. (1995). Terrain vague. In Cynthia Davidson (Ed.). *Anyplace* (pp. 118-123). Cambridge, MA: MIT Press.
- Somlai, A. M., Kalichman, S. C., & Bagnall, A. (2001). HIV risk behaviour among men who have sex with men in public sex environments: an ecological evaluation. *AIDS care*, 13(4), 503-514.
- Sommer, R. (1974). *Tight Spaces*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Stavrides, S. (2010). *Towards the city of thresholds*. Trento: Professionaldreamers.
- Stichting Platform Keelbos. (Keelbos). (2016a). [Online] < <http://platform-keelbos.org/forum> > Geraadpleegd op 24-1-2016.
- Stichting Platform Keelbos. (Keelbos). (2016b). [Online] < <http://platform-keelbos.org/procedure-tegen-anti-homo-besluit-goirle> > Geraadpleegd op 24-1-2016.
- Stichting Platform Keelbos. (Keelbos). (2016c). [Online] < <http://platform-keelbos.org/seks-het-openbaar> > Geraadpleegd op 24-1-2016.
- Stichting Platform Keelbos. (Keelbos). (2016d) [Online] < <http://platform-keelbos.org/gedragsrichtlijnen> > Geraadpleegd op 24-1-2016.
- Stichting Platform Keelbos. (Keelbos). (2016e) [Online] < <http://platform-keelbos.org/welkom> > Geraadpleegd op 24-1-2016.
- Tewksbury, R. (1996). Cruising for sex in public places: The structure and language of men's hidden, erotic worlds. *Deviant Behavior*, 17, 1-19.
- Thomassen, W.E. (2013). Van plaats naar plek: een onderzoek naar het tijdelijk herbestemmen van leegstaand erfgoed en de ontwikkeling van een gebiedsidentiteit. Masterscriptie, Utrecht Universiteit, Utrecht.
- Tonnelat, S. (2008). 'Out of frame' The (in)visible life of urban interstices — a case study in Charenton-le-Pont, Paris, France. *Ethnography*, 9(3), 291-324.

Troiden, R. T. (1974). Homosexual encounters in a highway rest stop. In E. Goode & R. T. Troiden(Eds.), *Sexual deviance and sexual deviants* (pp. 211–228). New York: William Morrow.

Valentine, G. (1993). Negotiating and managing multiple sexual identities: lesbian time-space strategies. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 237-248.

Wachs, T. D. (1979) "Proximal Experience and Early Cognitive Intellectual Development: The Physical Environment," *Merrill-Palmer Quarterly*, 25: 3–41.

Westra, H., & Kocken, A. (1992). "... dat het niet ongezien is gebleven." Gemeentelijk homo- en lesbisch emancipatiebeleid. 's-Gravenhage: VNG uitgeverij, 1992.

Wetboek van Strafrecht. (WvS). (2016). [Online] < <http://www.wetboek-online.nl/wet/Wetboek%20van%20Strafrecht/239.html> > Geraadpleegd op 24-1-2016.

Zukin, S. (1995). *The cultures of cities* (Vol. 150). Oxford: Blackwell.

Bijlagen

Bijlage 1: Interview structuur

Intro: studie, doel en stem

Motivatie (perceived en lived space):

- Hoe lang komt u hier?
- Waarom komt u hier?
- Komt u alleen of in een groep?
- Heeft u andere plekken waar u heen gaat?

Betekenis (lived space):

- Wat betekent de plek voor u?
- Met welke woorden associeert u het gebied?
- Welke gevoelens ervaart u hier?
- Voelt u zich veilig?
- Is het gebied van jullie? Zo ja, waarom? Wat wordt daarvoor gedaan?
- Hoe is de interactie met anderen?
- Welke activiteiten vinden hier plaats en doet u?
- Zijn er bepaalde regels en normen?
- Wat is het gedrag?

Gebruik (perceived space):

- Is dit een HOP?
- Hoe is de plek ooit ontstaan?
- Welke groepen onderscheidt u hier? Tot welke behoort u?
- Welke activiteiten vinden hier plaats en doet u?
- Op welke tijdstippen komt u hier?
- Welke leeftijd heeft u?
- Hoe kom je binnen?
- Heeft u de plek hier liever beschermt of open?
- Heeft u de plek hier liever rustig of druk?

- Naar welke plek gaat/kan u anders?

Conceived space

- Is de gemeente goedwillend?
- Welk beleid wordt er toegepast?
- Met welk oog kijkt de gemeente?

Mental mapping

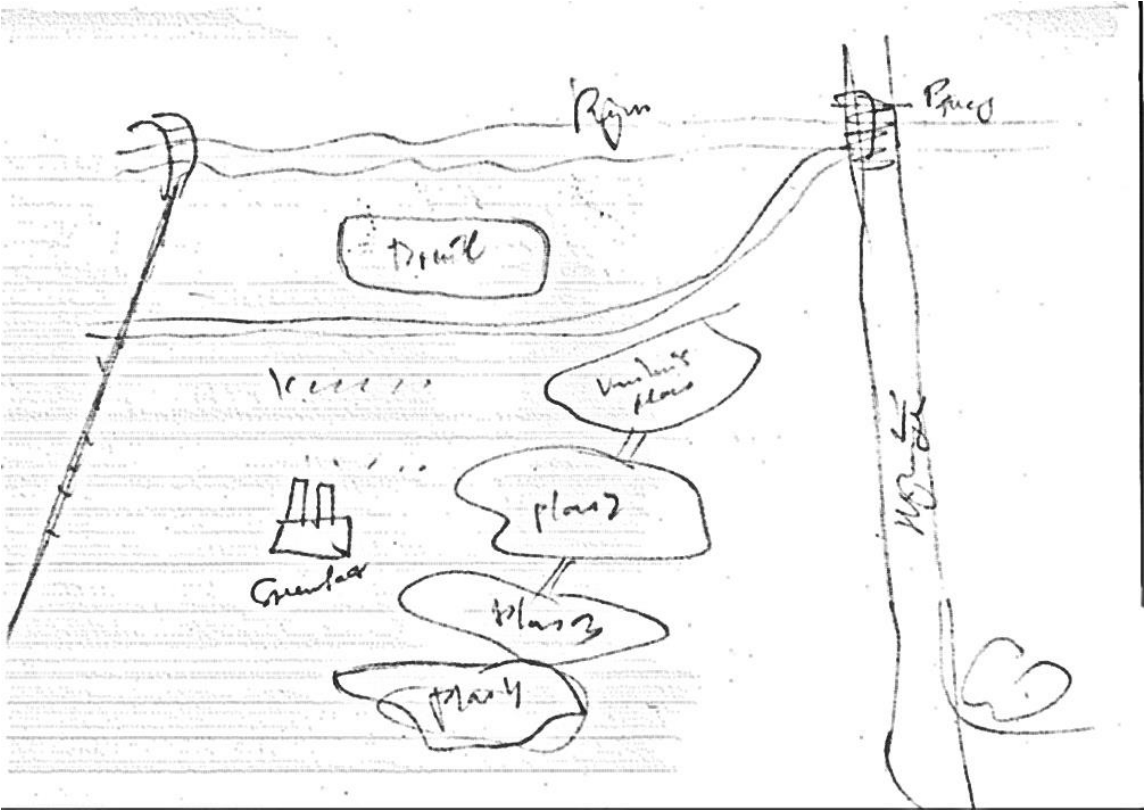
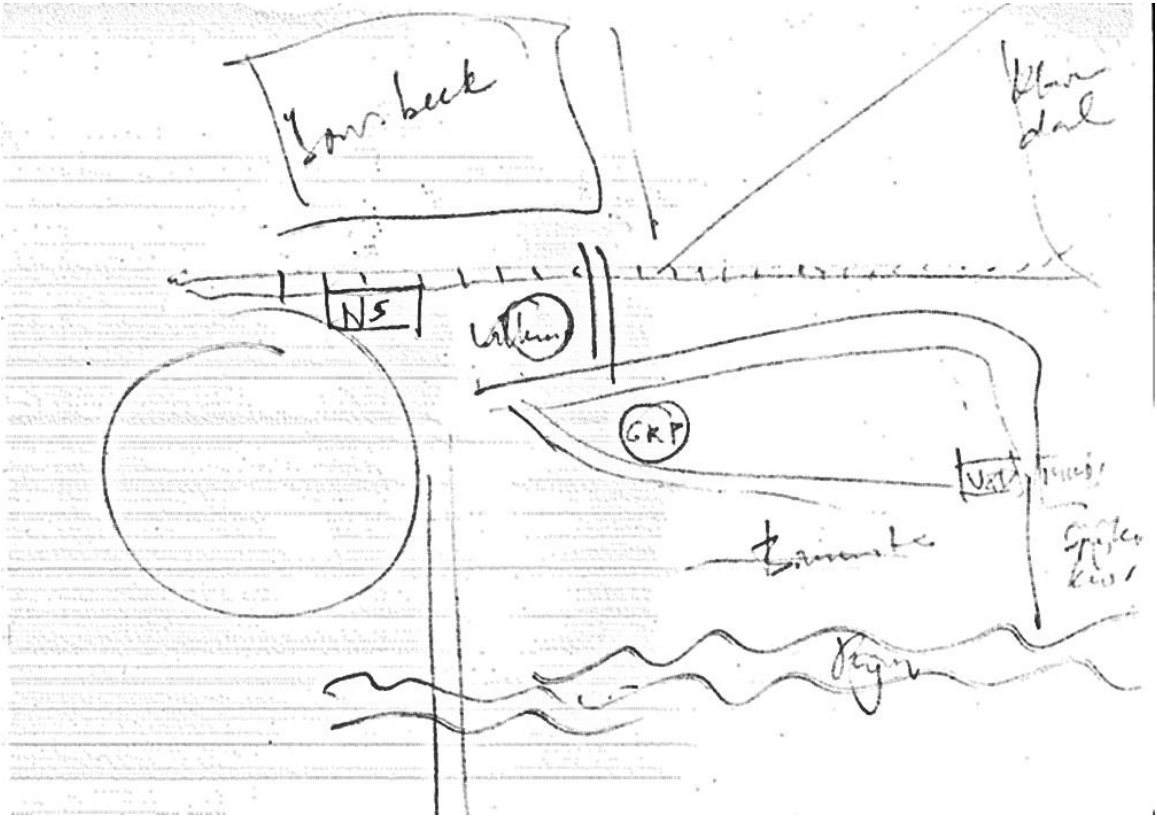
Instucties bij het mental mapping:

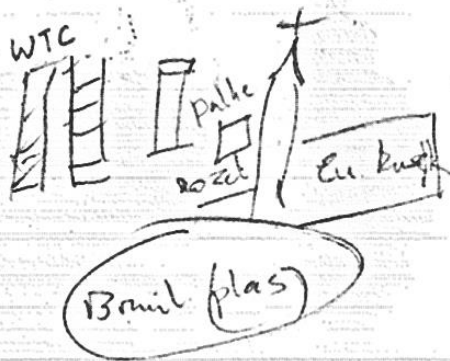
- Teken schets met voor u de belangrijkste elementen
- Geef ze mogelijk een naam
- Denk aan straten, gebouwen, markeringspunten, kruispunten en gebieden
- Het gaat om uw beeld, de tekening is altijd goed

Bijlage 2: Topiclist

1. Motivatie (perceived en lived space)
2. Betekenis/motivaties/gevoelens (lived space)
3. Gebruik (perceived space)
4. Conceived space
5. Mental mapping
6. Eventuele andere topics die uit het interview volgen

Bijlage 3: Mental Maps

Eusebiuskerk.

